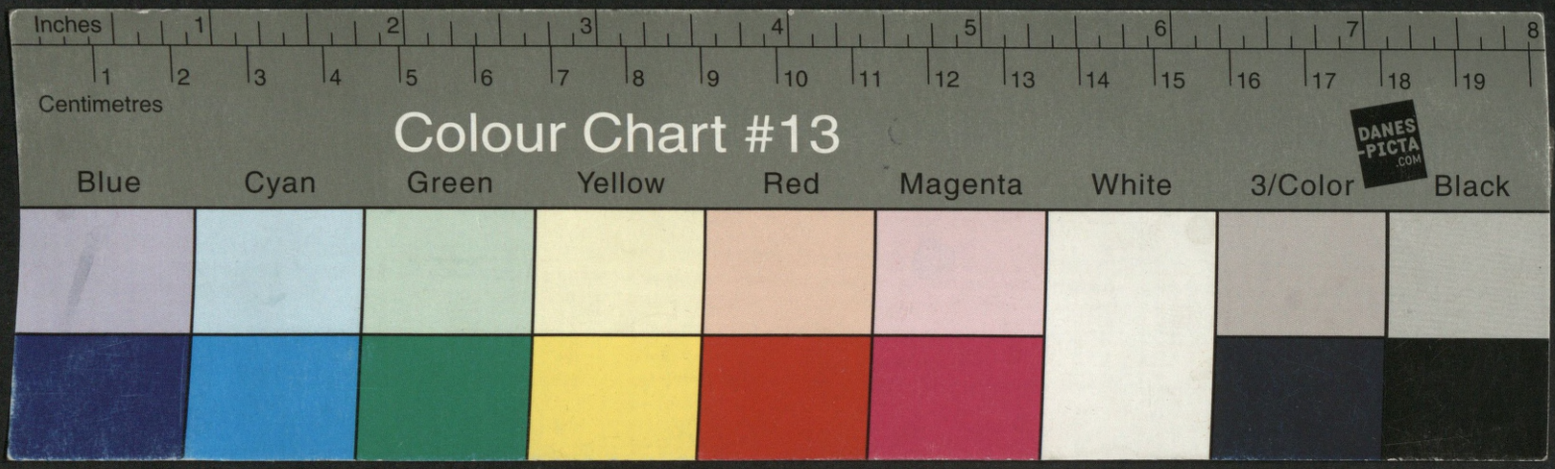

151/35

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

K. 1 / 1938 I

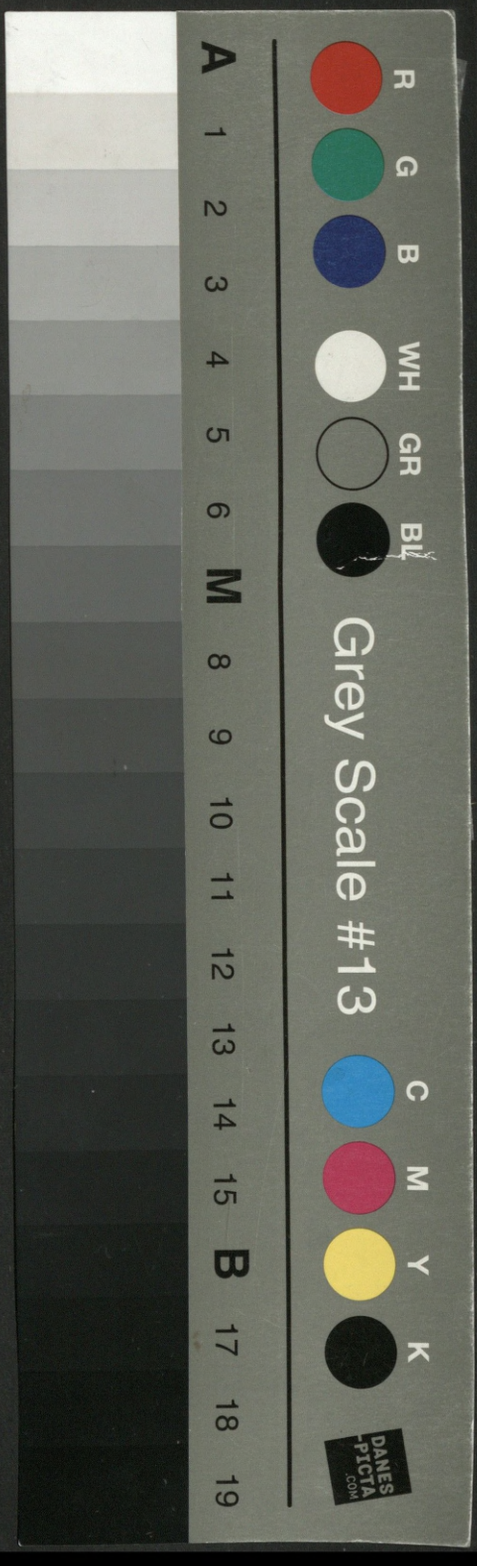
REGULAMIN KAWALERII

CZĘŚĆ I

TOM I

WYSZKOLENIE KAWALERZYSTY

WARSZAWA 1938

1513/5

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

K. 1 I
1938

REGULAMIN KAWALERII

CZĘŚĆ I

TOM I

WYSZKOLENIE KAWALERZYSTY

WARSZAWA 1938

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH

K. 1 I
1938

REGULAMIN KAWALERII

CZĘŚĆ I

TOM I

WYSZKOLENIE KAWALERZYSTY

BIBLIOTEKA NAUKOWO-OSTATKOWEGO INSTYTUTU WOJSKOWEGO

WARSZAWA 1938

15444/II

B. W.
KRAKÓW

Biblioteka Wojsk. Akad. Pedl.
29529/1
im. F. Dzierżyńskiego

Główna Drukarnia Wojskowa. 1938 r. — Nr 6829.

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
DEPARTAMENT KAWALERII

Nr 2802/Wyszk.

Warszawa, dn. 29 stycznia 1938 r.

ROZKAZ WPROWADZAJĄCY.

Wprowadzam do użytku służbowego Regulamin kawalerii część I — techniczna. $\frac{\text{K. 1}}{1938}$ I. Tom I—Wyszkolenie kawalerzysty.
Tom II — Musztra oddziałów.

Jednocześnie unieważniam:

1. Regulamin kawalerii część I. „Nauka jazdy konnej" $\frac{\text{K. 1}}{1935}$ I — w całości.

2. Regulamin kawalerii część II. „Wyszkolenie szeregowca pieszo" $\frac{\text{K. 1}}{1932}$ II—w całości.

3. Z Regulaminu kawalerii część III. „Musztra i walka małych oddziałów kawalerii" $\frac{\text{K. 1}}{1930}$ III — punkty 1—5, 8—64, 99—129, 159—321, 385—390.

4. Regulamin kawalerii część IV. „Władanie bronią" $\frac{\text{K. 1}}{1933}$ IV — w całości.

5. Regulamin kawalerii $\frac{\text{J. 1}}{1922}$ — w całości.

Unieważnione regulaminy z wyjątkiem Regulaminu kawalerii część III. $\frac{\text{K. 1}}{1930}$ III, należy protokólarnie zniszczyć.

Dowódcy wielkich jednostek kawalerii i komendant Centrum Wyszkolenia Kawalerii przedstawią mi przez szefa Departamentu Kawalerii do dnia 1.I 1940 uwagi i wnioski dotyczące niniejszego regulaminu.

I WICEMINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

(—) GŁUCHOWSKI
generał brygady

SPIS RZECZY.

WSTĘP.

§		str.
1.	Rozkazy i komendy	1

ROZDZIAŁ A.

NAUKA JAZDY KONNEJ

Cel i metody.

2.	Jeździec	3
3.	Instruktor	3
4.	Podział na okresy	5
5.	Okres I.	5
6.	Okres II.	7
7	Okres III.	8

Ćwiczenia wstępne.

8.	Kiełznanie wędzidłem	9
9.	Kiełznanie munsztukiem	10
10.	Siodłanie	13
11.	Postawa zasadnicza z koniem	15
12.	Zasadnicze prowadzenie konia w ręku	16
13.	Dosiadanie konia	16
14.	Zsiadanie z konia	17
15.	Dosiad	18
16.	Strzemiona	21

Ćwiczenia wyrabiające giętkość.

17.	Cel ćwiczeń	21
18.	Stosowanie ćwiczeń	22

Pomoce.

§		str.
19	Pomoce	24
20.	Łydki i ostrogi	24
21.	Wodze	25
22.	Trzymanie wodzy, gdy koń jest okiełznany wędzidłem	26
23.	Trzymanie wodzy, gdy koń jest okiełznany munsztukiem	27
24.	Wyrównywanie wodzy	29

Nauka na ujeżdżalni.

25.	Ujeżdżalnia	29
26.	Jazda w prawo (w lewo)	30
27.	Wewnętrzna (zewnętrzna) strona	30
28	„Spocznij“	30
29.	Na zapowiedź	30
30.	Chody wyższe i niższe	30
31.	Komendy do zmiany chodów	31
32	Wprowadzanie zastępu na ujeżdżalnię	31
33.	Wyprowadzanie zastępu z ujeżdżalni	32
34.	Wjeżdżanie zastępu na ujeżdżalnię	33
35.	Wyjeżdżanie zastępu z ujeżdżalni	33

Rodzaje jazdy w zastępie.

36.	Jazda łącząc na ogony	34
37.	Jazda luzem	34
38.	Jazda dowolnie	34
39.	Jazda ze stałymi odległościami	34
40.	Ruszanie zastępu z miejsca	35
41.	Przejście od jazdy łącząc na ogony do innych jazd	36
42.	Przejście od jazdy luzem do innych jazd	37
43.	Przejście od jazdy dowolnie do innych jazd	37
44.	Przejście od jazdy ze stałymi odległościami do innych jazd	38
45	„Do mnie“	39
46.	„Zbiórka“	39
47.	Wyjeżdżanie z szeregu	39

Prowadzenie konia na wędzidle.

48.	Stęp marszowy	40
49.	Stęp skrócony	40

§		str.
50.	Ruszanie z miejsca stępem	40
51.	Zatrzymanie	41
52.	Cofanie	41
53.	Zakręt i wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni	43
54.	Zmiana kierunku	43
55.	Zmiana kierunku przez ujeżdżalnię	43
56.	Jazda po kole	45
57.	Jazda po 2 kołach	45
58.	Zmiana kierunku w kole	45
59.	Wolta	48
60.	Półwolta w stępie i kłusie	48
61.	Zwrot na przodzie	49
62.	Zwrot zwykły	49
63.	Kłus	50
64.	Normalny kłus	51
65.	Zmiany nogi w kłusie	51
66.	Ćwiczebny kłus	52
67.	Ruszanie z miejsca kłusem	52
68.	Przejście w stęp	52
69.	Zatrzymanie w kłusie	52
70.	Figury w kłusie	52
71.	Dodany kłus	52
72.	Galop	53
73.	Przejście z kłusa w galop	53
74.	Przejście ze stępa w galop	54
75.	Zachowanie się jeźdźca, jeżeli koń fałszuje lub krzyżuje	54
76.	Dodawanie lub skracanie tempa w galopie i skróconym galopie	54
77.	Przejście z galopu w kłus	54
78.	Przejście z galopu w stęp i zatrzymanie	54
79.	Zakręt i wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni; koło, 2 koła	56
80.	Zmiana kierunku	56
81.	Skrócony galop	56
82.	Przejście z kłusa w skrócony galop	56
83.	Przejście ze stępa w skrócony galop	56
84.	Przejście ze skróconego galopu w kłus i stęp	56
85.	Przejście ze skróconego galopu w galop	57
86.	Przejście z galopu w skrócony galop	57
87.	Zatrzymanie w skróconym galopie	57

§ str.

88. Zakręt i wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni; koło, 2 koła, wolta 57
89. Zmiana kierunku 57
90. Zmiana kierunku przez ujeżdżalnię 57
91. Półwolta 58
92. Wyciągnięty galop 58
93. Przejście w wyciągnięty galop z chodu niższego i odwrotnie 59
94. Cwał 59
95. Przejście w cwał z chodu niższego i odwrotnie . . 59
96. Tabela chodów 60

Prowadzenie konia na munsztuku.

97. Działanie wędzidła i munsztuka 60
98. Jazda z munsztukiem 60
99. Prowadzenie konia przy trzymaniu wodzy jak na komendę „Wodze — w lewą rękę“ 60

Nauka przebywania przeszkód.

100. Cel nauki 61
101. Wyrobienie mechaniki skoku 61
102. Prowadzenie konia na przeszkody 65
103. Zachowanie się jeźdźca, jeżeli koń odmawia na przeszkodzie 67
104. Rodzaje i wymiary przeszkód 68
105. Skoki w szyku 76

Jazda w terenie.

106. Cel jazdy w terenie 76
107. Wybór i organizacja terenu 76
108. Prowadzenie jazdy w terenie 77
109. Odbywanie dłuższych przemarszów 78
110. Wpław z koniem 79

Jazda kadry zawodowej.

111. Zakres wymagań 81
112. Wyciągnięty kłus 81
113. Ciąg 83
114. Kontrgalop 84

Woltyżerka.

§		str.
115.	Cel woltyżerki	87
116.	Zakres wymagań	87
117.	Sposoby prowadzenia ćwiczeń	88
118.	Rodzaje woltyżerki	89
119.	Woltyżerka na siodle woltyżerskim	89
120.	Wskok na konia	89
121.	Zeskok z konia	91
122.	Zeskok i wskok	92
123.	Nożyce	92
124.	Skok przez konia	93
125.	Wskok odwrotny	94
126.	Wskok młyńcem	94
127	Stawanie na siodle	95
128.	Woltyżerka na siodle wojskowym na kole	95
129.	Woltyżerka na siodle wojskowym w miejscu i w ruchu	95
130.	Wskok zwykły na konia w miejscu	96
131.	„Wskokiem — na koń“	97
132.	Zeskok z konia w miejscu	98
133.	Wskok na konia w ruchu na linii prostej	98
134.	Zeskok z konia w ruchu na linii prostej	99
135.	Zakres woltyżerki na siodle stroczonym na linii prostej	99

ROZDZIAŁ B.

MUSZTRA PIESZO BEZ BRONI.

136.	Postawa swobodna	101
137.	Postawa zasadnicza	101
138.	Marsz krokiem równym	102
139.	Marsz krokiem dowolnym	103
140.	Zmiany kroku	103
141.	„Stój“	104
142.	Bieg i krok szybki	104
143.	Zwroty w miejscu	105
144.	Zwroty w marszu	105
145.	Zwroty głowy	106
146.	Salutowanie	106

§		str.
147.	Wywołanie szeregowca z szeregu	107
148.	„Do — modlitwy“	108
149	„Do — przysięgi“	109

ROZDZIAŁ C.

WŁADANIE BRONIĄ.

BROŃ BIAŁA.

Wskazówki ogólne.

150.	Wstęp	110
151	Dosiad przy władaniu bronią białą i prowadzenie konia	110
152.	Metody szkolenia	111
153.	Podział na okresy szkolenia	111
154.	Ćwiczenia pieszo	112
155.	Ćwiczenia na drewnianym koniu	113
156.	Nauka władania bronią białą na ruchomych pozornikach	114
157.	Cel okresu II. i sposoby szkolenia	114
158.	Cel okresu III. i sposoby szkolenia	115

SZABLA.

Władanie szablą pieszo.

159.	Opis szabli	117
160.	Postawa zasadnicza z szablą w pochwie	117
161.	Dobycie szabli i postawa zasadnicza z szablą dobytą	119
162.	„Szable — schroń“	120
163.	„Prezentuj — broń“	121
164.	Poruszenia z szablą	121
165.	Salutowanie szablą w miejscu i w marszu	124
166.	„Do boju — szable“	126

Władanie szablą konno.

167.	Postawa zasadnicza z szablą w pochwie	126
168.	Dobycie szabli i postawa zasadnicza z szablą dobytą na koniu	126

§		str.
169.	„Szable — schroń“	127
170.	Prezentowanie i salutowanie szablą	128
171.	„Do boju — szable“	129
172.	Złożenia szablą	129
173.	Cięcia	131
174.	Cięcie z góry	132
175.	Cięcie w prawo	133
176.	Cięcie z dołu	134
177.	Pchnięcia	135
178.	Pchnięcie w przód	136
179.	Pchnięcie w lewo	137
180.	Pchnięcie w dół	137
181.	Zasłona	138
182.	Zasłona głowy	138

LANCA.

Władanie lancą pieszo.

183.	Opis lancy	139
184.	Postawa zasadnicza z lancą pieszo	141
185.	Maszerowanie z lancą	142
186.	„Na udo — lance“ pieszo	142

Władanie lancą konno.

187.	Zasady ogólne	143
188.	Postawa zasadnicza z lancą na koniu	143
189.	Wsiadanie na konia	143
190.	Zsiadanie z konia	144
191.	„Na ramię — lance“	145
192	„Na temblak — lance“	145
193.	„Na udo — lance“	145
194.	Złożenie lancą. „Do boju — lance“	146
195.	Pchnięcia	147
196.	Pchnięcie w przód	148
197.	Pchnięcie w bok	150
198.	Pchnięcie w dół	150
199.	Uderzenia	153
200.	Uderzenia tylcem	153
201.	Uderzenia drzewcem	154
202.	Zasłona	154

Sprzęt do władania bronią białą.

§ str.

203. Nazwy 158
204. Rodzaje sprzętu 158

BROŃ PALNA.

Władanie karabinkiem pieszo.

205. Postawa swobodna 162
206. Postawa zasadnicza 162
207. „Na pas — broń“ 163
208. Powrót do postawy „Do nogi — broń“ 163
209. „Przez plecy — broń“ 164
210. „Za szyjkę — broń“ 164
211. Podłużanie i skracanie pasów 165
212. „Do przejrzenia — broń“ 165
213. Poruszenia z karabinkiem 166
214. Oddawanie honorów z karabinkiem 167
215. Nakładanie i zdejmowanie bagnetu 167
216. Ładowanie i rozładowywanie 168
217. Padanie i powstawanie 168
218. „Kryj się“ 169
219. Czołganie się 169
220. Skoki 170

Władanie karabinkiem konno.

221. „Do boju — broń“. „Przez plecy — broń“ . . . 170

Władanie ręcznym karabinem maszynowym.

222. Postawy 171
223. Chwyty 171
224. „Do przejrzenia — broń“ 172
225. Poruszenia 172
226. Postawy strzeleckie, składanie się, ładowanie i rozładowywanie 172

Władanie pistoletem.

227. Wskazówki szkolenia 173

SZTANDAR.

Chwyty sztandarem pieszo.

§		str.
228.	Postawy ze sztandarem	173
229.	Chwyty sztandarem	173
230.	Prezentowanie	174
231.	Salutowanie	174

Chwyty sztandarem konno.

232.	Postawa i chwyty	175
233.	Salutowanie	175

WSTĘP.

1. Rozkazy i komendy [1].

Dowódca wyraża swą wolę za pomocą rozkazów podawanych:

— ustnie,
— znakami,
— sygnałami,
— pisemnie,
— technicznymi środkami łączności.

Rozkaz ustny o ściśle określonym przez regulamin brzmieniu nazywa się komendą.

Komenda składa się z zawołania, zapowiedzi i hasła.

Zawołanie — określa oddział, który ma komendę wykonać, zwracając jego uwagę na dowódcę.

Zapowiedź — wskazuje istotę wykonania.

Hasło — nakazuje natychmiastowe wykonanie zapowiedzi.

Komendę należy wymawiać głośno, wyraźnie, tonem stanowczym i silnym, dostosowanym do odległości i wielkości oddziału, który ma ją wykonać.

Zawołanie wymawia się krótko, zapowiedź — przeciągając ostatnią zgłoskę.

---

[1]) Środki dowodzenia — patrz rozdział D.

Hasło w szyku konnym wymawia się przeciągle, w szyku pieszym krótko i energicznie, z wyjątkiem chwytów bronią wykonywanych w postawie swobodnej.

Komendy wykonuje się w postawie zasadniczej, z wyjątkiem tych, których wykonanie regulamin nakazuje inaczej.

Forma rozkazu, który nie jest komendą, zależy od treści i okoliczności.

Rozkaz taki powinien być jednak krótki, jasny i treściwy.

Wykonanie rozkazów ustnych nie objętych niniejszym regulaminem następuje na hasło *„Wykonać“*.

Wykonawca, otrzymujący ustny rozkaz, którego brzmienie nie jest ustalone w niniejszym regulaminie, powinien natychmiast go powtórzyć.

ROZDZIAŁ A.

NAUKA JAZDY KONNEJ.

Cel i metody.

2. Jeździec.

Nauka jazdy konnej ma na celu wyrobienie jeźdźców odważnych i wytrzymałych, zdolnych do prowadzenia i używania konia w terenie oraz do walki z konia, przy umiejętnym wykorzystaniu jego sił fizycznych i zdolności.

Szeregowiec w pierwszym roku służby musi się nauczyć wszystkiego, co obejmuje nauka jazdy konnej w niniejszym regulaminie; szeregowcy starszego rocznika powinni się w niej doskonalić.

Cele tego szkolenia są następujące:

a) wyrobienie w jeźdźcach prawidłowego dosiadu, giętkości, pewności siebie, swobody i śmiałości na koniu;

b) nauczenie prowadzenia konia w każdym terenie i chodzie, pojedynczo i w szykach, przy oszczędzaniu jego sił;

c) nauczenie władania bronią na koniu.

3. Instruktor.

Instruktor powinien uczyć za pomocą udzielania objaśnień, umiejętnego stosowania ćwiczeń i osobistego przykładu. Powinien doskonale znać wykła-

dany przedmiot, być stanowczym, konsekwentnym i cierpliwym.

Każdy nowowymagany szczegół trzeba wytłumaczyć.

Należy sobie wyraźnie zdawać sprawę z błędów każdego jeźdźca oddzielnie. Błędy należy poprawiać, objaśniając każdemu jeźdźcowi z osobna, co ma robić, aby ich uniknąć, i podając środki oraz kolejność ich stosowania.

Instruktor powinien unikać zwracania uwag ogólnie, a błędy poprawiać wywołując jeźdźców po nazwisku przed zwróceniem uwagi, nie zaś potem.

Uwagi należy robić bez krzyku.

Jeżeli chodzi o dłuższe wyjaśnienie, zaleca się przywołać jeźdźca lub cały zastęp do siebie.

Instruktor stosuje ćwiczenia stopniowo, aby jeździec był przygotowany do każdego nowego ćwiczenia przez poprzednie.

Nie należy się zniechęcać tym, że postępy są powolne, ani też poddawać rozdrażnieniu, gdyż błędy jeźdźca, które należy poprawiać, wynikają prawie zawsze z jego stanu fizycznego lub psychicznego, a nie ze złej woli.

Czuwając nad tym, aby jeździec skupiał całą uwagę i wysiłki na zamierzonym celu, należy nieustannie i z niezłomną stanowczością kierować nim za pomocą ciągłego powtarzania uwag.

Instruktor powinien zwracać szczególną uwagę na słabszych, nie zaniedbując jednak innych.

Na otwartej ujeżdżalni instruktor stoi przeważnie na zewnątrz.

Zaleca się instruktorowi dosiadać często konia, aby mógł pokazać to, czego uczy.

Ćwiczenia rozpoczynać i kończyć w stępie, unikając powracania do stajen z końmi spoconymi.

We wszystkich ćwiczeniach instruktor powinien się starać urozmaicać chody, aby nie męczyć ani jeźdźców, ani koni.

Należy dawać częste wypoczynki, zwłaszcza w początkach szkolenia.

Dla rekrutów należy dobierać, o ile możności, konie spokojne i dobrze ujeżdżone.

4. Podział na okresy.

Nauka jazdy konnej szeregowca młodszego rocznika dzieli się na 3 okresy.

Ścisłych granic między okresami nie można zaznaczyć, gdyż celem ich jest tylko wskazanie instruktorowi, w jakim porządku i kiedy ma stosować swe wymagania. Wobec tego wiele rzeczy będzie wspólnych we wszystkich 3 okresach.

5. Okres I.

Czas trwania wynosi około 2 miesięcy.

Celem tego okresu jest wzbudzenie w szeregowcu zaufania do konia, wyrobienie w nim pewności siebie na koniu, wpojenie zasad prawidłowego dosiadu oraz zasadniczych pojęć o prowadzeniu konia.

Jeźdźcy — bez ostróg, konie — na wędzidle, siodła — nie stroczone.

Jeśli jazda odbywa się na ujeżdżalni, jeźdźcy wprowadzają konie w ręku, aby instruktor mógł sprawdzić dokładność wykonania sposobu wsiadania i zsiadania oraz dla uniknięcia wypadków.

Gdy szeregowcy są już obyci z końmi, udają się na ujeżdżalnię konno i konno wracają.

Zastęp jedzie za podoficerem lub za wyznaczonym starszym szeregowcem *łącząc się na ogony* lub *luzem*.

Zaleca się tworzenie niewielkich zastępów (12—15 jeźdźców).

W razie konieczności prowadzenia jazdy w większym zastępie należy, dla ułatwienia, podzielić go na 2 mniejsze i w nich łączyć się *na ogony*. Zastępy takie będą się posuwały symetrycznie, w jednym kierunku, po obydwóch stronach ujeżdżalni. W ten sposób zapobiega się zderzeniom, nieuniknionym w zbyt wielkich zastępach.

Nauka jazdy konnej odbywa się zawsze ze strzemionami.

Gdy się jeźdźcy oswoją z koniem, stosować na ujeżdżalni (nigdy w terenie) krótkotrwałe ćwiczenia giętkości, które należy uważać wyłącznie za ćwiczenia gimnastyczne, a nie za cel wyszkolenia (§§ 17 i 18).

Pierwsze dostosowanie strzemion w większości wypadków będzie ulegało zmianom w miarę wyrabiania dosiadu. Obowiązkiem instruktora jest śledzić odpowiednie dostosowanie strzemion podczas całego trwania nauki jazdy (§ 16).

Co się tyczy samego prowadzenia konia, instruktor powinien się ograniczać do wyłożenia jedynie niezbędnych zasad, aby jeźdźcy umieli ruszyć z miejsca, zatrzymać się i zwrócić konia w bok.

Z początku czas jazdy kłusem należy stosować w bardzo krótkich nawrotach (2—3 minuty), szybkość może być mniejsza niż 1 km w 5 minut. Czas trwania nawrotów zwiększa się stopniowo, w miarę postępów, nie przekraczając jednak 10 minut, a szybkość wtenczas powinna wynosić 1 km w 5 minut.

Ponieważ *galop* jest najodpowiedniejszym chodem do usadowienia jeźdźca w siodle, należy go

rozpoczynać z chwilą, gdy tylko na to pozwolą postępy jeźdźców, co powinno nastąpić między 3 a 4 tygodniem szkolenia. Aby ułatwić przejście w galop, zaczyna się go na kole, po czym się przechodzi do galopu na wprost.

Gdy szeregowcy zaczynają się pewniej czuć na koniu, powinno się jak najprędzej i jak najczęściej prowadzić zastępy na przejażdżki w terenie, które będąc rozrywką dla jeźdźców jednocześnie wyrabiają nie wymuszony dosiad.

Jeżeli pozwalają na to warunki miejscowe, pożądane jest kończenie każdej lekcji jazdy na ujeżdżalni choćby krótką przejeżdżką w terenie lub, ostatecznie, jazdą *rojem* na placu ćwiczeń.

Aby wyrobić w jeźdźcach zręczność i śmiałość, należy ich ćwiczyć w ciągu trwania całego szkolenia we wskakiwaniu i zeskakiwaniu z koni, zarówno w miejscu jak w ruchu.

Naukę skakania przez przeszkody należy rozpoczynać po pierwszych lekcjach galopu. Doskonalenie jeźdźców w skakaniu trwa podczas całej służby kawalerzysty.

Gdy się już jeźdźcy oswoili z ruchem konia we wszystkich chodach przechodzi się do okresu II.

6. Okres II.

Czas trwania wynosi około 3 miesięcy.

Celem tego okresu jest zupełne wyrobienie w jeźdźcu pewności siebie, giętkości i prawidłowego dosiadu, nauczenie go używania pomocy oraz zapewnienie zupełnego opanowania konia.

W miarę postępów instruktor każe poszczególnym jeźdźcom przypinać ostrogi.

Siodłanie i kiełznanie — jak w okresie I.

Od czasu do czasu stosować siodłanie stroczone jako przygotowanie do zimowych ćwiczeń w terenie.

Jazdę prowadzi się *luzem*, *dowolnie*, wreszcie *ze stałymi odległościami*.

Jazdę *dowolnie* należy stosować jak najczęściej w celu wyrobienia samodzielności i umożliwienia ćwiczenia się w używaniu pomocy.

Podczas jazdy *dowolnie* uwaga instruktora musi być w najwyższym stopniu naprężona, aby mógł zauważyć wszystkie błędy popełniane przez jeźdźców i aby oni tego sposobu jazdy nie uważali za ułatwiający wymykanie się spod oka instruktora.

Jazdę *ze stałymi odległościami* stosować w celu kontrolowania stopnia opanowania konia i karności zastępu.

Jazdę w terenie prowadzić jak najczęściej, wybierając teren coraz trudniejszy. Jazdy w terenie używać również jako zaprawy marszowej.

Uczyć utrzymywania kierunku wykorzystując do tego jazdę w terenie w szykach luźnych, wyjeżdżanie z szeregu i skakanie przez przeszkody. We wszystkich tych ćwiczeniach trzeba baczyć na rozwijanie w rekrutach poczucia tempa.

Jako ćwiczenie zaleca się podczas lekcji przesiadanie się jeźdźców chwilowo na inne konie.

Pod koniec tego okresu jeździec musi się zapoznać ze wszystkimi ruchami i chodami podanymi w niniejszym rozdziale.

7. Okres III.

Czas trwania wynosi około 3 miesięcy. Celem tego okresu jest udoskonalenie wyników poprzedniego okresu. Konie prowadzi się na munsztukach.

KRAKÓW

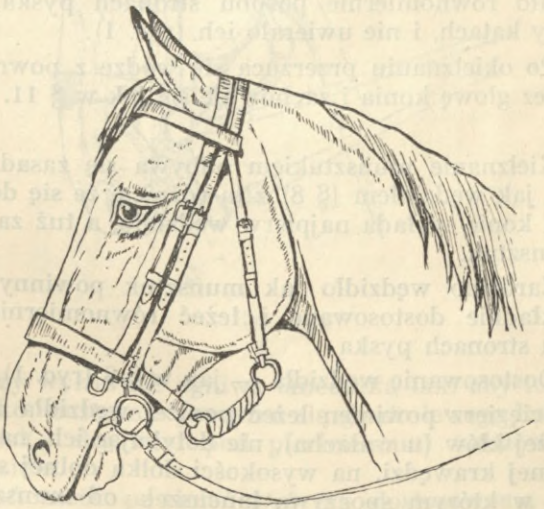
W końcu okresu — jeźdźcy w pełnym oporządzeniu polowym, na siodłach stroczonych. Wreszcie stosować prowadzenie konia lewą ręką z jednoczesnym trzymaniem broni w prawej.

Po ukończeniu okresu III w dalszym ciągu doskonali się szeregowca w jeździe konnej aż do końca jego służby wojskowej.

Ćwiczenia wstępne.

8. Kiełznanie wędzidłem.

W celu okiełznania konia bierze się uzdę do lewej ręki, ostrożnie przekłada wodze przez głowę konia, żeby zwisały na szyi, i spokojnie zdejmuje kantar. Prawą ręką bierze się nagłówek, a kciukiem i palcem wskazującym lewej ręki wędzidło.

Ryc. 1.

Prawą rękę podnosi się przed środkiem głowy o tyle, żeby policzki były lekko napięte, a wędzidło znalazło się tuż przy zębach, lecz nie dotykało ich. Średni palec lewej ręki naciska z prawej strony górną wargę w tym miejscu, gdzie jest bezzębna krawędź. Gdy koń pod wpływem tego naciśnięcia otworzy pysk, prawa ręka podciąga do góry uzdę, a kciuk i palec wskazujący lewej ręki nadają wędzidłu taki kierunek, żeby weszło do pyska nie dotykając zębów. Nagłówek przeciąga się na potylicę przez lewe ucho konia, a potem przez prawe.

Podgardle zapina się luźno, tak żeby się pięść zmieściła między podgardlem a gardłem konia.

Wędzidło powinno być tak dostosowane, aby leżało równomiernie po obu stronach pyska, tuż przy kątach, i nie uwierało ich (ryc. 1).

Po okiełznaniu przerzuca się wodze z powrotem przez głowę konia i zachowuje się jak w § 11.

9. Kiełznanie munsztukiem.

Kiełznanie munsztukiem odbywa się zasadniczo tak jak wędzidłem (§ 8) z tą różnicą, że się do pyska konia wkłada najpierw wędzidło, a tuż za nim munsztuk.

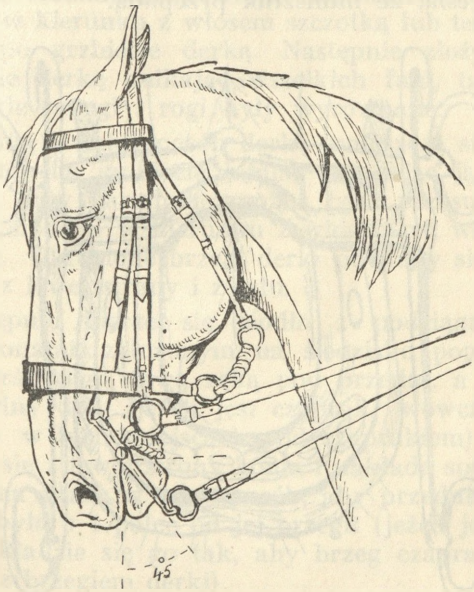
Zarówno wędzidło jak munsztuk powinny być dokładnie dostosowane i leżeć równomiernie po obu stronach pyska.

Dostosowanie wędzidła — jak w § 8 (ryc. 1).

Ściągierz powinien leżeć poniżej wędzidła a powyżej kłów (u wałacha), nie dotykając ich, na bezzębnej krawędzi, na wysokości dołka dolnej szczęki, w którym spoczywa łańcuszek od munsztuka (ryc. 2 i 3).

Przy luźnych wodzach kierunek czanek munsztuka powinien być w przedłużeniu kierunku rzemieni policzkowych.

Łańcuszek przypina się do haczyka z prawej strony munsztuka, po czym obracając go w prawo

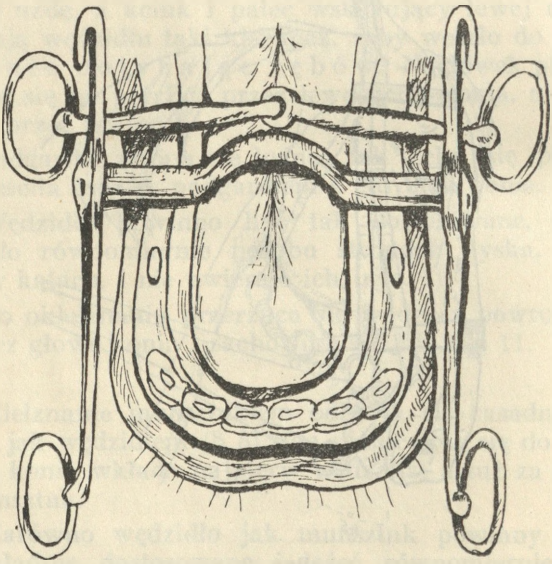
Ryc. 2.

należy wyrównać ogniwa łańcuszka tak, aby leżały płasko; następnie przypina się go do lewego haczyka tak, aby leżał pod pierścieniami wodzowymi wędzidła.

Łańcuszek powinien być tak dostosowany, aby przy lekkim naciągnięciu wodzy munsztukowych,

aż do oparcia się go o dołek łańcuszkowy dolnej szczęki, nachylenie czanek munsztuka w stosunku do linii dolnej szczęki wynosiło 45⁰ (ryc. 2).

Jeżeli nachylenie czanek munsztuka do linii dolnej szczęki tworzy kąt większy niż 45⁰, wówczas się określa, że munsztuk przepada.

Ryc. 3.

Jeśli zaś nachylenie czanek tworzy kąt mniejszy niż 45⁰, wówczas się mówi, że munsztuk się sprzeciwia (sztorcuje).

Jeżeli łańcuszek jest zbyt długi, należy go przypinać do haczyków munsztuka w taki sposób, aby

z każdej strony była jednakowa liczba luźnych ogniw. Jeżeli liczba luźnych ogniw jest nieparzysta, większa ich ilość powinna być z lewej strony pyska.

10. Siodłanie.

Przed siodłaniem powinno się wytrzeć grzbiet koński w kierunku z włosem szczotką lub też przesunąć po grzbiecie derką. Następnie złożyć poczwórnie derkę unikając wszelkich fałd, tak aby wszystkie brzegi i rogi były wyrównane.

Złożoną w taki sposób derkę umieszcza się równomiernie na grzbiecie konia, układając ją bliżej przodu, aby następnie można było przesunąć ją wraz z siodłem w kierunku z włosem na właściwe miejsce. Obrębione brzegi derki powinny się znajdować z lewej strony i z tyłu.

Następnie bierze się siodło z podciągniętymi strzemionami, założonym na siedzisko popręgiem i napierśnikiem, lewą ręką pod przedni, a prawą pod tylny łęk (jeżeli jest czaprak, wówczas się chwyta w tych miejscach pod czaprakiem); podchodzi się z lewej strony konia i nakłada spokojnie siodło na derkę w taki sposób, aby przednia część ławek była o 4 palce od jej brzegu (jeżeli jest czaprak, kładzie się go tak, aby brzeg czapraka był równy z brzegiem derki).

W celu umożliwienia dostępu powietrza do grzbietu konia, jak również w celu uniknięcia zbytniego naprężenia i ucisku derki na grzbiet, co może spowodować odparzenie, podciąga się derkę cokolwiek do góry, biorąc ją oburącz pod obu łękami. Następnie zapina się napierśnik i przesuwa całość (derkę z siodłem) ku tyłowi, naciskając na nie obydwiema rękami z góry. Jeśli ręce wyczują, że

siodło weszło we wklęśnięcie grzbietu konia, a dalsze przesuwanie siodła ku tyłowi wymagałoby większego wysiłku rąk, oznacza to, że siodło jest na właściwym miejscu.

Siodło na grzbiecie konia musi leżeć poziomo; nie powinno krępować ruchów łopatki, to znaczy, że nie powinno być wysunięte zbyt ku przodowi; nie powinno też obciążać i uciskać lędźwi (okolice nerek), a więc nie powinno być zbyt przesunięte w tył.

Gdy siodło jest na właściwym miejscu, zrzuca się popręg, prawa ręka chwyta go pod brzuchem konia, a lewa wkłada weń pętlę napierśnika. Następnie lewą ręką podnosi się lewą tybinkę i przytrzymuje ją głową, aby nie opadła; zapina się popręg poczynając od pierwszej przystułki, po czym się go podciąga równomiernie z obu stron siodła, przechodząc stopniowo z jednej przystułki na drugą, przy czym należy zwracać uwagę, aby sprzączki nie uciskały bezpośrednio boku konia.

Z powodu częstego nadymania się konia przy siodłaniu powinien jeździec dosiadłszy konia jeszcze raz sprawdzić i, w razie potrzeby, podciągnąć popręg.

Stopień napięcia (naciągnięcia popręgu) powinien być taki, aby między popręg a bok konia (żebra), w okolicy stawu łokciowego, można było wsunąć palce dłoni złożone na płask oraz aby przy wsiadaniu siodło nie przesuwało się na bok.

Koń prawidłowo osiodłany powinien mieć popręg w odległości dłoni od stawu łokciowego.

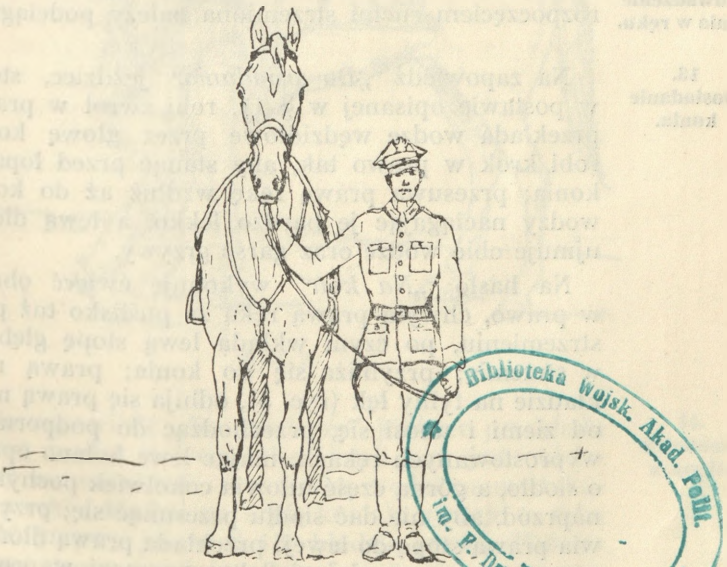
Napierśnik należy tak dostosować, aby jarzmo znajdowało się między szyją a kłębem, w najniższym miejscu szyi, a różyczka była na wprost za-

głębienia piersiowego. Naciągnięcie napierśnika od różyczki do jarzma powinno być takie, aby mogła swobodnie przechodzić pięść. Należy unikać zbyt ciasnego dostosowania, gdyż przeszkadza to ruchom przednich kończyn konia.

Napierśnik utrzymuje siodło w miejscu, powstrzymując je od przesuwania się w tył. Trzymanie się siodła w miejscu zapewnia nie tyle górna część napierśnika, co nabrzusznik utrzymujący na miejscu popręg.

11. Postawa zasadnicza.

Na komendę *„Baczność"* (ryc. 4) szeregowiec przybiera postawę zasadniczą według § 137, stojąc na wysokości głowy i linii uszu konia.

Ryc. 4.

Prawa ręka, ustawiona na wysokości prawego stawu barkowego, trzyma wodze wędzidłowe pod pyskiem końskim i na szerokość dłoni od niego; paznokcie skierowane w dół i ku sobie; palec wskazujący między wodzami; ręka pewnie trzymana, aby przeszkodzić koniowi w susach; koniec wodzy wędzidłowych w lewej ręce, przy czym kciuk rozdziela wodze; lewa ręka, opuszczona swobodnie, wewnętrzną stroną pięści dotyka uda.

Jeżeli koń jest okiełznany munsztukiem, wodze munsztukowe zwisają zarzucone na jego szyi.

12. Zasadnicze prowadzenie konia w ręku.

Postawa — jak w poprzednim paragrafie, tylko w ruchu; lewa ręka porusza się swobodnie. Przed rozpoczęciem ruchu strzemiona należy podciągnąć.

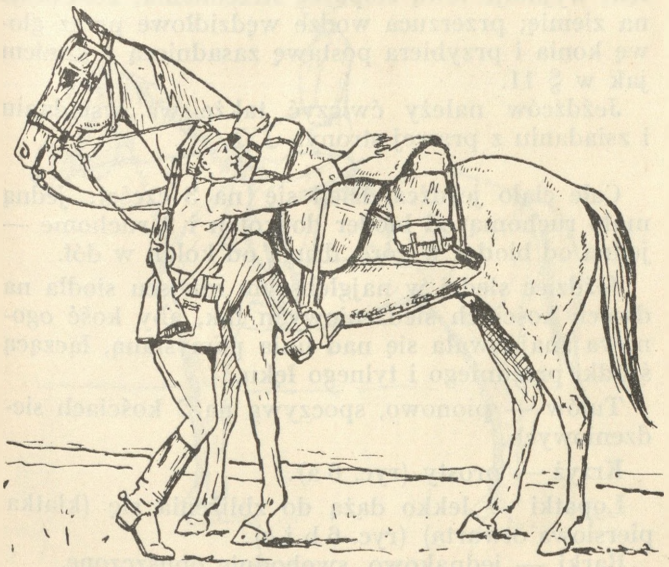
13. Dosiadanie konia.

Na zapowiedź *„Do wsiadania“* jeździec, stojąc w postawie opisanej w § 11, robi zwrot w prawo, przekłada wodze wędzidłowe przez głowę konia, robi krok w prawo tak, aby stanąć przed łopatką konia; przesuwa prawę rękę wzdłuż aż do końca wodzy naciągając je bardzo lekko, a lewą dłonią ujmuje obie wodze oraz garść grzywy.

Na hasło *„Na koń“* wykonuje ćwierć obrotu w prawo, chwyta prawą ręką za puślisko tuż przy strzemieniu, po czym wkłada lewą stopę głęboko w strzemię; przybliża się do konia; prawą rękę kładzie na tylny łęk (ryc. 5), odbija się prawą nogą od ziemi i unosi się, przechodząc do podporu na wyprostowanych rękach, mając lewe kolano oparte o siodło, a górną część tułowia cokolwiek pochyloną naprzód, aby nie dać siodłu przesunąć się; przystawia prawą stopę do lewej; przekłada prawą dłoń na prawą stronę przedniego łęku; przenosi wyprosto-

waną prawą nogę nad tylnym łękiem i miękko się opuszcza w siodło; bierze wodze i wkłada prawą nogę w strzemię.

Należy się wystrzegać dotykania końcem buta lewej nogi boku konia przy unoszeniu się w strzemieniu, starając się trzymać palce stopy ku dołowi.

Ryc. 5.

14. Zsiadanie z konia.

Na zapowiedź *„Do zsiadania"* jeździec przekłada prawą wodzę w lewą rękę (jeżeli koń jest okiełznany munsztukiem, wypuszcza wodze munsztukowe z ręki i kładzie na szyję konia); ujmuje tą ręką garść grzywy jak w § 13; kładzie prawą dłoń na prawą stronę przedniego łęku i wyjmuje nogę z pra-

wego strzemienia. Na hasło „*Z koni*“ podnosi się na lewym strzemieniu, prostuje lewe kolano, przenosi wyprostowaną prawą nogę nad tylnym łękiem, przystawia prawą nogę do lewej, mając lewe kolano oparte o siodło, a górną część tułowia nieco pochyloną naprzód; prawą rękę przenosi na tylny łęk; wyjmuje lewą stopę ze strzemienia; zeskakuje na ziemię; przerzuca wodze wędzidłowe przez głowę konia i przybiera postawę zasadniczą z koniem jak w § 11.

Jeźdźców należy ćwiczyć także we wsiadaniu i zsiadaniu z prawej strony.

15. Dosiad.

Całe ciało jeźdźca dzieli się na 3 części: jedną mało ruchomą od bioder do kolan i 2 ruchome — jedna od bioder w górę, druga od kolan w dół.

Jeździec siedzi w najgłębszym miejscu siodła na dwóch kościach siedzeniowych tak, aby kość ogonowa znajdowała się nad linią pomyślaną, łączącą środki przedniego i tylnego łęku.

Tułów — pionowo, spoczywa na 2 kościach siedzeniowych.

Krzyż — prosty (ryc. 6 a).

Łopatki — lekko dążą do zbliżenia się (klatka piersiowa otwarta) (ryc. 6 b i c).

Barki — jednakowo, swobodnie opuszczone.

Ramiona — opuszczone swobodnie w dół (ryc. 6 a).

Łokcie—w lekkiej styczności z bokami (ryc. 6 b).

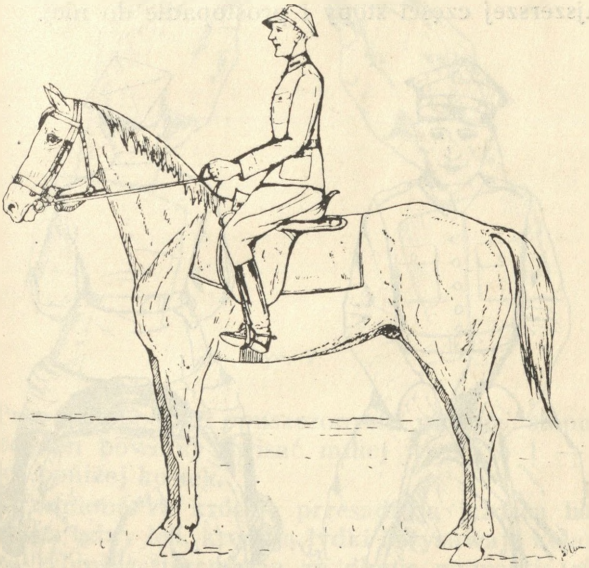
Przedramiona, ręce i wodze, widziane z boku, stanowią zawsze linie proste od wędzidła do łokcia.

Przeguby — nie naprężone (ryc. 7).

Dłonie zamknięte bez wysiłku, ustawione na skos tak, aby kciuki były więcej zbliżone do siebie niż

małe palce, a odległość między zgiętymi stawami kciuków równała się mniej więcej szerokości dłoni (ryc. 7).

Głowa — prosto, swobodnie i nie wciśnięta w ramiona.

Ryc. 6 a.

Broda — nie wysunięta naprzód ani też zbyt cofnięta w tył.

Uda — ukośnie skierowane ku przodowi, zwrócone wewnętrzną częścią do siodła.

Kolana — dobrze przylegające do siodła, bez wysiłku jednak ze strony jeźdźca, lecz tylko za pomocą prawidłowej postawy krzyża, ud i stóp.

Łydki — w styczności z koniem, na tylnej krawędzi popręgu.

Stopy — włożone w strzemiona tak, aby przednia część kabłąka strzemienia była zwrócona na zewnątrz i aby przednia krawędź stopnia była na najszerszej części stopy i prostopadle do niej.

Ryc. 6 b.

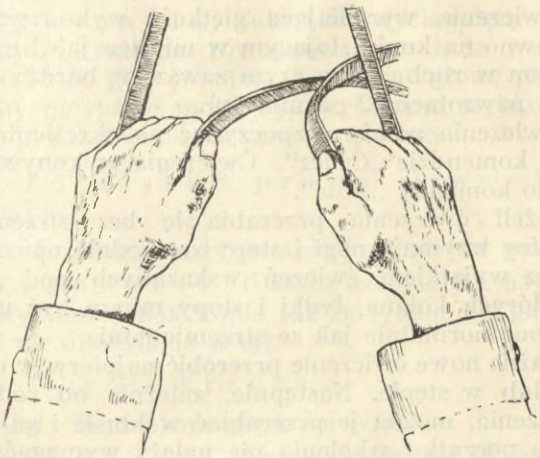
Ryc. 6 c.

Stopy opierają się na stopniach strzemion przeważnie stroną wewnętrzną.

Noga — w kostce (stawie skokowym) giętka.

Pięty — opuszczone jak najniżej.

Palce u nóg — odchylone lekko od konia.

Ryc. 7

16. Strzemiona.

Przy swobodnie opuszczonych nogach stopnie strzemion powinny zwisać mniej więcej o 1 — 2 palce poniżej kostek.

Strzemiona za krótkie przesadzają jeźdźca bardziej na tylny łęk, krępują łydki i wysuwają kolana poza tybinki; strzemiona za długie wywołują ciągłe pochylanie się jeźdźca naprzód, osłabiają przyleg i łydki oraz utrudniają podążanie tułowia za ruchem konia.

Ćwiczenia wyrabiające giętkość.

17. Cel ćwiczeń.

Ćwiczenia wyrabiające giętkość mają na celu stopniowe usuwanie u każdego jeźdźca sztywności i osiągnięcie swobody wszystkich części ciała; nie należy ich jednak uważać za cel szkolenia.

18. Stosowanie ćwiczeń.

Ćwiczenia wyrabiające giętkość wykonywa się zarówno na koniu stojącym w miejscu jak i na będącym w ruchu, przy czym zawsze w bardzo krótkich nawrotach (2—3 minuty).

Ćwiczenia należy rozpoczynać po określeniu ich i po komendzie *„Ćwicz"*. Ćwiczenia wykonywa się aż do komendy *„Dość"*.

Jeżeli ćwiczenia przerabia się bez strzemion, jeźdźcy trzymają nogi i stopy swobodnie opuszczone, z wyjątkiem ćwiczeń wskazanych pod g i h, w których kolana, łydki i stopy muszą być umieszczone normalnie jak ze strzemionami.

Każde nowe ćwiczenie przerobić najpierw w miejscu lub w stępie. Następnie, zależnie od rodzaju ćwiczenia, można je przerabiać w kłusie i galopie.

Na początku szkolenia nie należy wymagać wykonania wszystkich ćwiczeń od razu, lecz po oswojeniu się z łatwiejszymi przechodzić do trudniejszych.

Do wykonania ćwiczeń, przy których są zajęte obydwie ręce, należy związać wodze w węzeł.

a) W z n o s z e n i e j e d n o c z e s n e (l u b k o l e j n e) r a m i o n.

C e l. Wyrobienie niezależności ramion od dosiadu i nadanie im swobody niezbędnej do dobrego prowadzenia konia.

W y k o n a n i e. Wznosić jednocześnie (lub kolejno) ramiona, nie wyprostowując ich zupełnie, i miękko opuszczać.

b) K o ł o w a n i e p r a w ą, l e w ą l u b o b y d w i e m a r ę k a m i.

C e l. Ten sam co i w poprzednim ćwiczeniu; jeżeli się kołuje obydwiema rękami jednocześnie, rozwija się klatkę piersiową i wyprostowuje jeźdźca.

W y k o n a n i e. Zakreślić wyciągniętą ręką (rękami), ruchem równomiernym, koła z dołu w przód do góry i wstecz, trzymając głowę prosto. Ruchy powyższe mogą być wykonane szybko lub powoli, zależnie od rozkazu instruktora.

c) P o g ł a s k a ć p r a w y (l e w y) b o k k o n i a.

C e l. Wygimnastykowanie jeźdźców w pasie.

W y k o n a n i e. Głaskać kolejno jak najniżej prawy (lewy) bok konia tuż za łydką, nie garbiąc się i nie odchylając w tył.

d) O b r o t y k r z y ż a.

C e l. Wyrobienie giętkości w pasie.

W y k o n a n i e. Pozostawiając od bioder nieruchomą dolną część ciała, kolejno głaskać prawą ręką lewe biodro konia, a lewą prawe.

e) W a h a d ł o w e p o r u s z a n i e ł y d e k.

C e l. Wyrobienie niezależności łydek od dosiadu.

W y k o n a n i e. Poruszać kolejno lub jednocześnie łydkami, wysuwając je jak najwięcej w przód i w tył, jednak tak aby kolana pozostawały na miejscu. W miarę postępów żądać szybszego wykonania.

f) K r ą ż e n i e s t o p a m i.

C e l. Wyrobienie giętkości w kostce.

W y k o n a n i e. Zakreślać końcem buta koła z dołu do góry z zewnątrz do wewnątrz, nie zmieniając postawy nogi i starając się zakreślać koła, o ile możności, jak najszersze.

g) Pochylanie tułowia w przód.

Cel. Wyrobienie giętkości stawów biodrowych.

Wykonanie. Nie zmieniając przepisowego położenia nóg, a zwłaszcza unikając przesuwania łydek w tył, nie garbiąc się i pozostawiając siedzenie w siodle, pochylać się naprzód i wracać do pionowej postawy tułowia. Należy wymagać nieprzesadnego, lecz szybkiego pochylenia tułowia, tak aby jeździec mógł to wykonać w jednym skoku galopu. Do uchwycenia chwili pochylenia tułowia pożądaną rzeczą jest, aby na każdy skok galopu, jednocześnie z pochyleniem tułowia, pogłaskać konia po wewnętrznej łopatce unikając opierania się drugą ręką o jego szyję. Stosuje się w stępie i galopie.

h) Normalny kłus bez strzemion.

Cel. Wyrobienie przylegu.

Wykonanie. Tak jak ze strzemionami, tylko w krótkich nawrotach.

Pomoce.

19. Pomoce. Pomocami nazywamy środki, których jeździec używa w celu przekazania swej woli koniowi. Są to łydki i wodze.

20. Łydki i ostrogi. Łydki służą do pchnięcia konia naprzód i przesunięcia jego zadu w bok.

Działają naciskiem, zaczynając od górnej części łydki do dołu, jeżeli zaś to nie wystarcza, pchnięciem.

Ostrogi służą do wzmacniania działania łydek.

Łydki powinny być w nieustannej styczności z bokami konia.

Przy zmianach kierunku (tzn. przy wszystkich zakrętach) łydki równomiernym działaniem zapobiegają w razie potrzeby skracaniu szybkości.

21. Wodze.

Wodze służą do nadawania kierunku, zmniejszania szybkości, zatrzymywania i cofania.

Ręce jeźdźca powinny być nieustannie w styczności z pyskiem konia; to znaczy, że koń musi mieć lekką łączność przez wodze z ręką jeźdźca.

Ręce podążają za ruchami głowy konia. Długość wodzy jest ograniczona ustawieniem rąk (§ 15) i stałą łącznością z pyskiem konia. Położenie ręki powinno być takie, żeby wodze wraz z przedramieniem, widziane z boku, stanowiły linię prostą. A więc ustawienie ręki nie może być stałe, jednak jedna ręka nie powinna być wyżej niż druga. Linia prosta od wędzidła do łokcia powinna być zachowana we wszystkich wypadkach prowadzenia konia.

Jeździec działa wodzami przez stopniowo wzmocnione ściąganie ich ku tyłowi.

Dla zmiany kierunku jeździec ściąga wodzę wewnętrzną, aby ustawić głowę konia w stronę zakrętu o tyle, żeby nie zmieniając normalnej postawy w siodle mógł widzieć połowę wewnętrznego oka konia. Przy tym wodzą zewnętrzną utrzymuje łączność z pyskiem konia, ograniczając ustawienie głowy do wewnątrz. Jednocześnie uważa, żeby szyja konia pozostała prosta, a głowa, w nasadzie nie została skrzywiona.

Dla zmniejszenia szybkości zatrzymania i cofnięcia jeździec równomiernie ściąga obydwie wodze.

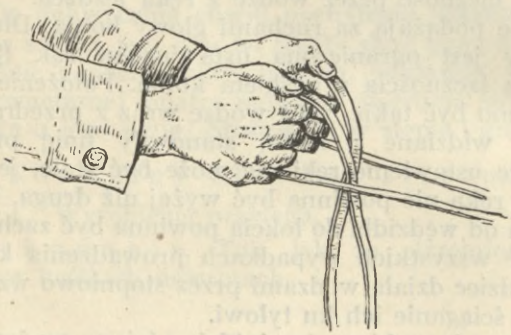
Po osiągnięciu skutku jeździec przywraca normalną łączność z pyskiem konia.

22. Trzymanie wodzy, gdy koń jest okiełznany wędzidłem.

Na komendę *„Wodze — w obie“* bierze się je nakładając dłonie z góry tak, aby wodze wewnętrzną stroną były zwrócone do szyi konia, przy czym w każdej ręce przechodzą one między palcem serdecznym a małym, wychodzą zaś między palcem wskazującym a kciukiem; poduszka kciuka przyciska wodze do drugiego stawu palca wskazującego.

Koniec wodzy, opuszczony między rękami, zwisa z prawej strony szyi konia.

Ręce ustawione jak w § 15 (ryc. 7 i 8).

Ryc. 8.

Na komendę *„Wodze — w lewą rękę“* przenieść lewą rękę przed środek ciała nie zmieniając wysokości jej ustawienia; przełożyć prawą wodzę między palec wskazujący a kciuk, koniec zaś lewej wodzy również między palec wskazujący a kciuk w taki sposób, aby się obie wodze krzyżowały na dłoni, a końce lewej i prawej wodzy były rozdzielone kciukiem.

Pięść prawej ręki oprzeć na środku prawego uda tak, aby pierwszymi stawami 4 palców i poduszką kciuka dotykać uda (ryc. 9).

Na komendę *„Wodze — w prawą rękę“* postępuje się odwrotnie.

Na komendę *„Baczność“* ujmuje się wodze jak na komendę *„Wodze — w lewą rękę“*.

Na komendę *„Baczność“* lub gdy nie jest podany inny sposób trzymania wodzy, bierze się najpierw prawą ręką wodze wędzidłowe i wkłada je do lewej

23. Trzymanie wodzy, gdy koń jest okiełznany munsztukiem.

Ryc. 9.

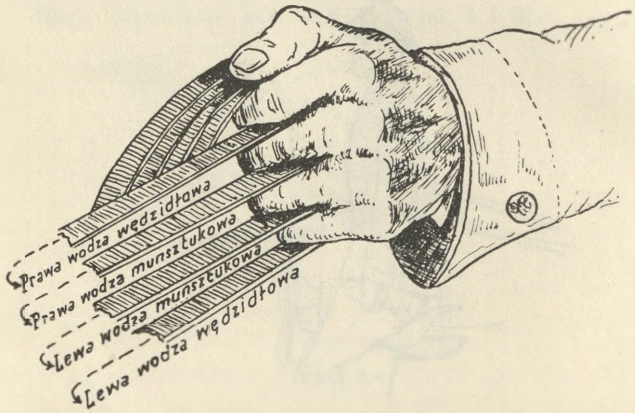
ręki tak, aby lewa wodza przechodziła pod palcem małym, a prawa między wskazującym a środkowym. Obie wodze ująć w dłoń tak, aby poduszką kciuka przyciskać je do drugiego stawu palca wskazującego. Następnie, również prawą ręką, ujmuje się wodze munsztukowe i wkłada je do lewej dłoni tak, aby lewa wodza przechodziła między palcem małym a serdecznym, prawa zaś między serdecznym a środkowym. Obie wodze ująć w dłoń mię-

dzy wodze wędzidłowe tak, aby poduszką kciuka przyciskać wszystkie wodze do drugiego stawu palca wskazującego.

Końce wodzy zwisają w przód i w prawo.

Wszystkie 4 wodze zwrócone wewnętrzną stroną do szyi konia (ryc. 9).

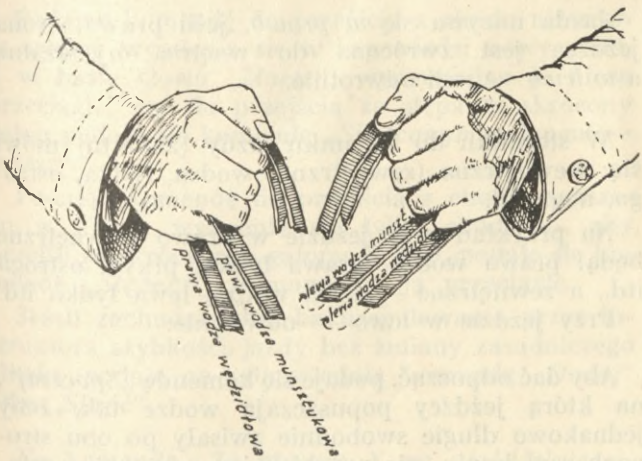
Dłoń zamknięta, ustawiona skośnie przed środkiem ciała (ryc. 10).

Ryc. 10.

Położenie prawej ręki jak w § 22 (ryc. 9).

Na komendę *„Wodze — w obie“* lewa ręka wypuszcza prawą wodzę wędzidłową i munsztukową, prawa ręka ujmuje je tak, żeby wodza wędzidłowa przechodziła pod małym palcem, munsztukowa między małym palcem a serdecznym oraz aby obie wodze były przyciśnięte poduszką kciuka do drugiego stawu palca wskazującego (ryc. 11).

Ryc. 11.

Końce wodzy, opuszczone między rękami, zwisają z prawej strony szyi konia.

Dłonie ustawione jak w §§ 15 i 21.

Na komendę *„Wodze — w lewą rękę“* jeździec ujmuje wodze jak na komendę *„Baczność“* (ryc. 9).

24. Wyrównywanie wodzy.

Wodze skraca się ręką wolną za ręką trzymającą wodze, a podłuża przed ręką trzymającą wodze.

Jeżeli wodze są ujęte w obie ręce, wówczas lewe wodze wyrównywa się prawą ręką, a prawe — lewą.

Nauka na ujeżdżalni.

25. Ujeżdżalnia.

W razie braku ujeżdżalni ogrodzonej jazda odbywa się na prostokącie, oznaczonym w rogach wysokimi i widocznymi chorągiewkami lub wiechami ze słomy.

26. Jazda w prawo (w lewo).

Jazda nazywa się *w prawo,* jeśli prawa strona jeźdźca jest zwrócona do wnętrza ujeżdżalni, a *w lewo* — jeśli odwrotnie.

27. Wewnętrzna (zewnętrzna) strona.

W stosunku do kierunku jazdy (zakrętu) mówi się: wewnętrzna (zewnętrzna) wodza, łydka, ostroga, noga itd.

Na przykład przy jeździe w prawo wewnętrzne będą: prawa wodza, prawa łydka, prawa ostroga itd., a zewnętrzne — lewa wodza, lewa łydka itd.

Przy jeździe w lewo — odwrotnie.

28. „Spocznij".

Aby dać odpocząć, podaje się komendę *„Spocznij"*, na którą jeźdźcy popuszczają wodze tak, żeby jednakowo długie swobodnie zwisały po obu stronach szyi konia, nie przybierając przy tym postawy nieprawidłowej, i lekko klepią konie po szyi nie pozwalając im zmniejszać chodu.

29. Na zapowiedź.

Po *„Spocznij"*, na zapowiedź każdej komendy, nawet bez poprzedniej komendy *„Baczność"*, jeździec ujmuje przepisowo wodze *„w lewą rękę"*.

Podając komendy należy robić stosowną przerwę między zapowiedzią a hasłem, aby jeźdźcy mieli czas przygotować się do jednoczesnego wykonania.

30. Chody wyższe i niższe.

Stęp w stosunku do kłusa, kłus w stosunku do skróconego galopu, skrócony galop w stosunku do galopu lub galop w stosunku do wyciągniętego galopu, nazywają się chodem niższym.

Kłus w stosunku do stępa, skrócony galop w stosunku do kłusa, galop w stosunku do skróconego galopu lub wyciągnięty galop w stosunku do galopu nazywają się chodem wyższym.

31. Komendy do zmiany chodów.

Podając komendę do przejścia z chodu niższego w wyższy wymienia się w zapowiedzi nowy chód, a w haśle słowo *„Marsz“*, wymawiając je nieco przeciągle, np. do przejścia ze stępa w skrócony galop podaje się komendę *„Skróconym galopem — marsz“*.

Podając komendę do przejścia z chodu wyższego w niższy wymienia się tylko chód, np. aby przejść ze skróconego galopu w stęp, podaje się komendę *„Stępem“*, wymawiając ją przeciągle.

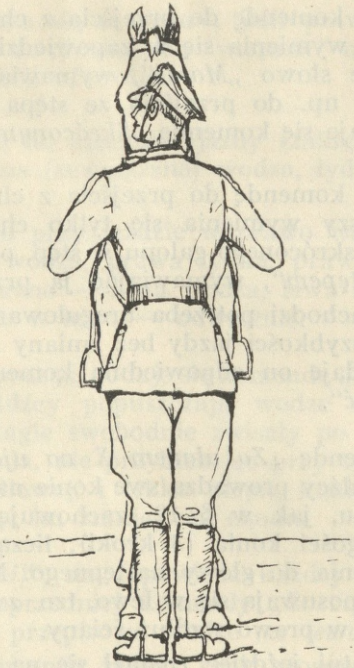
Jeżeli zachodzi potrzeba uregulowania przez instruktora szybkości jazdy bez zmiany zasadniczego chodu, podaje on odpowiednią komendę *„Dodaj“* albo *„Skróć“*.

32. Wprowadzanie zastępu na ujeżdżalnię.

Na komendę *„Za ułanem X na ujeżdżalnię — marsz“* jeźdźcy prowadzą swe konie na ujeżdżalnię po jednemu, jak w § 12, zachowując odległość jednej długości konia (3 kroki), licząc od ogona jednego konia do głowy następnego. Następnie za czołowym posuwają się w lewo, tzn. zwóciwszy się od wejścia w prawo wzdłuż ściany.

Gdy ostatni jeździec znalazł się na linii długiej ściany, instruktor podaje komendę *„W lewo — marsz“*, a gdy się zastęp zbliżył do środka ujeżdżalni podaje komendę *„Stój“*, po czym jeźdźcy ściągają strzemiona i przybierają postawę jak w § 11.

Na komendę *„Równaj“* każdy z jeźdźców, trzymając konia prawą ręką za lewą wodzę wędzidłową tuż przy pysku i pozostawiając go na miejscu, staje przed nim, ujmuje lewą ręką prawą wodzę wędzidłową tuż przy pysku i równa go według środkowego konia (ryc. 12).

Ryc. 12.

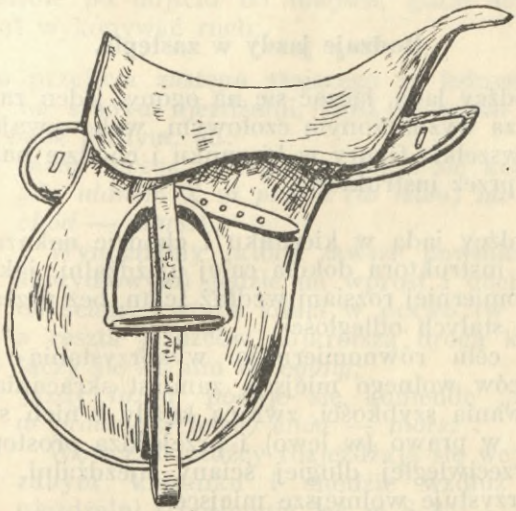
Na komendę *„Baczność“* jeźdźcy szybko powracają na swoje miejsca, przybierając postawę jak w § 11.

Dosiadanie odbywa się na komendę jak w § 13.

33. Wyprowadzanie zastępu z ujeżdżalni.

Na komendę *„Za ułanem X z ujeżdżalni—marsz“* jeźdźcy, stosując się do porządku jak w § 32, najkrótszą drogą wyprowadzają konie.

Przed wyprowadzeniem należy strzemiona podsunąć do góry wzdłuż wewnętrznej połowy puślisk, które się przeciąga przez strzemiona (ryc. 13).

Ryc. 13.

34. Wjeżdżanie zastępu na ujeżdżalnię.

Jeżeli jeźdźcy wsiedli na konie poza obrębem ujeżdżalni, wówczas na komendę *„Za ułanem X na ujeżdżalnię (chód) — marsz“* wjeżdżają, zachowując szyk i kierunek jak w § 32 z tą różnicą, że instruktor nie podaje komendy *„W lewo — marsz“*.

35. Wyjeżdżanie zastępu z ujeżdżalni.

Jeżeli jeźdźcy mają zsiadać z koni poza obrębem ujeżdżalni, wówczas na komendę *„Za ułanem X z ujeżdżalni (chód) — marsz“* wymieniony pod-

nosi rękę do góry i najkrótszą drogą wyjeżdża z ujeżdżalni, a reszta, zachowując odległość jednej długości konia (3 kroki), po jednemu jedzie za czołowym.

Rodzaje jazdy w zastępie.

36. Jazda łącząc na ogony. Jeźdźcy jadą, łącząc się na ogony, jeden za drugim, za wyznaczonym czołowym, wykonywając za nim wszelkie figury w kierunku i chodzie nakazanym przez instruktora.

37. Jazda luzem. Jeźdźcy jadą w kierunku i chodzie nakazanym przez instruktora dokoła całej ujeżdżalni, jak najrównomierniej rozsiani wzdłuż ścian, bez przestrzegania stałych odległości.

W celu równomiernego wykorzystania przez jeźdźców wolnego miejsca, zamiast skracania lub dodawania szybkości, zwraca każdy z nich swego konia w prawo (w lewo) i przejeżdża prostopadle do przeciwległej długiej ściany ujeżdżalni, gdzie wykorzystuje wolniejsze miejsce.

38. Jazda dowolnie. Jeźdźcy jeżdżą we wszystkich kierunkach, rozsiani jak najrównomierniej po całej przestrzeni ujeżdżalni, w chodzie nakazanym przez instruktora, unikając jazdy pod ścianami.

Przy spotkaniu wzajemnym przy ścianie mijają się trzymając się każdy lewej strony.

39. Jazda ze stałymi odległościami. Jeźdźcy jadą jeden za drugim w odległości 6 kroków (jeżeli nie była nakazana inna odległość), licząc od ogona jednego konia do głowy następnego.

Wszystkie figury wykonywają wszyscy jeźdźcy jednocześnie tam, gdzie ich zastała odnośna ko-

menda. Wyjątek stanowi *zmiana kierunku* (§ 54) oraz jeśli w komendzie było podane *„Za czołowym"*. Wówczas wszyscy wykonywają to, co jest nakazane po dojściu do miejsca, gdzie czołowy zaczął wykonywać ruch.

40. Ruszanie zastępu z miejsca.

Do przejścia zastępu stojącego w jednym szeregu na środku ujeżdżalni, bądź w szyku zwartym bądź luźnym, do:

a) jazdy *łącząc na ogony* podaje się komendę *„Za ułanem X w prawo (w lewo) na ogony chód — marsz"*.

Wymieniony (który zawsze powinien być skrzydłowym) jedzie na wprost i dochodząc do ściany zwraca konia w prawo (w lewo), a reszta jeźdźców najkrótszą drogą kolejno łączy się za nim *na ogony;*

b) jazdy *luzem* podaje się komendę *„Luzem w prawo (w lewo) chód — marsz"*.

Wówczas jeźdźcy rozjeżdżają się we wskazanym kierunku i chodzie wzdłuż ścian ujeżdżalni i postępują jak w § 37;

c) jazdy *dowolnie* podaje się komendę *„Dowolnie chód — marsz"*.

Wówczas jeźdźcy rozjeżdżają się po całej ujeżdżalni i postępują jak w § 38;

d) jazdy *ze stałymi odległościami* podaje się komendę *„Za ułanem X w prawo (w lewo) chód — marsz"*.

Wymieniony (który zawsze powinien być skrzydłowym) jedzie na wprost chodem nakazanym i po dojściu do ściany zwraca konia w prawo (w lewo). Reszta jeźdźców kolejno zwraca konie, dojeżdża do miejsca, skąd czołowy zaczął ruch, ponownie zwra-

ca konie i tym samym śladem łączy się za czołowym na odległość 6 kroków i dalej postępuje jak w § 39.

Jeżeli instruktor ma prowadzić zastęp z odległościami innymi niż 6 kroków, wówczas podaje komendę *„Za ułanem X w prawo (w lewo), odległość x kroków, chód—marsz“*.

Wówczas jeźdźcy postępują jak wyżej z tą różnicą, że łączą się za czołowym na nakazaną odległość kroków.

41. Przejście od jazdy łącząc na ogony do innych jazd.

Do przejścia od jazdy *łącząc na ogony* do:

a) jazdy *luzem* podaje się komendę *„Luzem (chód) — marsz“*.

Wówczas jeźdźcy rozjeżdżają się jak w § 37 chodem poprzednim lub nakazanym;

b) jazdy *dowolnie* podaje się komendę *„Dowolnie (chód) — marsz“*.

Wówczas jeźdźcy rozjeżdżają się jak w § 38 chodem poprzednim lub nakazanym;

c) jazdy *ze stałymi odległościami* podaje się komendę *„Za ułanem X (odległość x kroków) — marsz“*.

Wówczas wymieniony przechodzi do wyższego chodu i z chwilą gdy wszyscy pozostali za nim jeźdźcy zajęli miejsca na odległość 6 kroków jeden od drugiego (lub na inną nakazaną odległość), przechodzi do poprzedniego chodu. Jeżeli wymieniony jeździec przechodzi do wyższego chodu, następni, kolejno, w miarę uzyskiwania nakazanej odległości, przechodzą również do chodu wyższego. Z chwilą gdy wymieniony jeździec przejdzie do poprzedniego chodu, pozostali robią to samo.

42. Przejście od jazdy luzem do innych jazd.

Do przejścia od jazdy *luzem* do:

a) jazdy *łącząc na ogony* podaje się komendę *„Za ułanem X na ogony (chód) — marsz“.*

Wówczas wymieniony jeździec podnosi rękę do góry, jedzie poprzednim chodem, a reszta, jadąc chodem poprzednim lub nakazanym, najkrótszą drogą dołącza się za nim *na ogony.* Gdy za czołowym stanęło 2—3 jeźdźców, opuszcza on rękę;

b) jazdy *dowolnie* podaje się komendę *„Dowolnie (chód) — marsz“.*

Wówczas jeźdźcy rozjeżdżają się po całej ujeżdżalni jak w § 38 chodem poprzednim lub nakazanym;

c) jazdy *ze stałymi odległościami* podaje się komendę *„Za ułanem X (odległość x kroków) (chód) — marsz“.*

Wówczas wymieniony jeździec podnosi rękę do góry, jedzie poprzednim chodem, a reszta jeźdźców, jadąc chodem poprzednim lub nakazanym, najkrótszą drogą łączy się za nim na odległość 6 kroków jeden od drugiego (lub na inną nakazaną odległość). Gdy za czołowym stanie 2 — 3 jeźdźców, opuszcza on rękę.

43. Przejście od jazdy dowolnie do innych jazd.

Do przejścia od jazdy *dowolnie* do:

a) jazdy *łącząc na ogony* podaje się komendę *„Za ułanem X w prawo (w lewo) na ogony (chód) — marsz“.*

Wymieniony jeździec podnosi rękę do góry, dojeżdża najbliższą drogą do ściany, porusza się dalej w nakazanym kierunku, a reszta, jadąc chodem poprzednim lub na-

kazanym, łączy się za nim najkrótszą drogą *na ogony;*

b) jazdy *luzem* podaje się komendę *„Luzem w prawo (w lewo) (chód) — marsz“.*

Wówczas jeźdźcy jadą do ściany i następnie w nakazanym kierunku jak w § 37 w chodzie poprzednim lub nakazanym;

c) jazdy *ze stałymi odległościami* podaje się komendę *„Za ułanem X w prawo (w lewo), (odległość x kroków) (chód) — marsz“.*

Wówczas wymieniony jeździec podnosi rękę do góry, skierowuje się najbliższą drogą do ściany i porusza się dalej w nakazanym kierunku, a reszta, jadąc chodem poprzednim lub nakazanym, najkrótszą drogą łączy się za nim na odległość 6 kroków jeden od drugiego (lub na inną nakazaną odległość). Gdy za czołowym stanie 2 — 3 jeźdźców, opuszcza on rękę.

44. Przejście od jazdy ze stałymi odległościami do innych jazd.

Do przejścia od jazdy *ze stałymi odległościami* do:

a) jazdy *łącząc na ogony* podaje się komendę *„Za ułanem X na ogony (chód) — marsz“.*

Wykonanie jak w § 42a;

b) jazdy *luzem* podaje się komendę *„Luzem (chód) — marsz“.*

Wówczas jeźdźcy, jadąc chodem poprzednim lub nakazanym, przestają przestrzegać stałych odległości jak w § 37;

c) jazdy *dowolnie* podaje się komendę *„Dowolnie (chód) — marsz“.*

Wówczas wykonanie jak w § 42b.

45. „Do mnie".

Do objaśnienia czegokolwiek wszystkim jeźdźcom razem instruktor podaje komendę *„Do mnie"*.

Wówczas jeźdźcy nie zmieniając chodu najkrótszą drogą podjeżdżają do instruktora i ustawiają się przed nim w półkole w odległości 9 kroków.

46. „Zbiórka".

Na komendę *„W jeden szereg (chód) — zbiórka"* jeźdźcy kierują się najkrótszą drogą chodem poprzednim lub nakazanym i ustawiają się w szereg w odległości 2 kroków za instruktorem.

Gdy się wszyscy ustawią w jeden szereg, a nie podano osobnej komendy, jeźdźcy równają się na jeźdźca, który się zatrzymał, kryjąc na instruktora.

47. Wyjeżdżanie z szeregu.

Ćwiczenie to ma na celu, aby każdy jeździec, który otrzymał samoistne zadanie, mógł się natychmiast odłączyć od szeregu.

Po zebraniu zastępu w jeden szereg instruktor rozkazuje kolejno jeźdźcom wyjeżdżać z szeregu podając im punkt kierunkowy.

Wymieniony jeździec wyjeżdża naprzód, prostopadle do szeregu, unikając niepokojenia konia gwałtownym ruchem i jedzie w nakazanym kierunku.

Ćwiczenie to może się odbywać z miejsca i w ruchu we wszystkich chodach.

Jeździec wywołany z miejsca wyjeżdża zawsze stępem, a w ruchu chodem wyższym. Gdy koń wysunął się zupełnie z szeregu, jeździec przeprowadza go w nakazany chód.

Jeźdźcy powinni być przyzwyczajeni do przejeżdżania przez szeregi w kierunku marszu i w kierunku przeciwnym.

Prowadzenie konia na wędzidle.

48. Stęp marszowy.

Stęp marszowy jest chodem, w którym koń kolejno podnosi nogi i stawia je w tym samym porządku.

Jeżeli chód rozpoczyna prawa noga tylna, reszta nóg podnosi się w następującym porządku: prawa noga przednia, lewa tylna, lewa przednia, prawa tylna itd.

W stępie marszowym koń pomaga sobie szyją, więc należy mu dać możność wyciągnięcia jej bez utracenia łączności z pyskiem. Wykrok powinien być swobodny, pewny i żywy.

Stępem marszowym jeździ się stale, z wyjątkiem wypadków, podanych w § 49.

Przepisowa szybkość stępa marszowego wynosi 1 km w 10 min. (100 metrów na minutę).

49. Stęp skrócony.

W stępie skróconym koń unosi nieco wyżej szyję i nieco cofa głowę wstecz robiąc krótsze wykroki.

Prowadząc konia stępem skróconym jeździec lekko przytrzymuje go wodzami, a jednocześnie łydkami nie pozwala na utratę pewności i żywości wykroków. Poza tym sposoby prowadzenia stępem marszowym i stępem skróconym są jednakowe.

Stępem skróconym jeździ się w wyjątkowych wypadkach, gdy trzeba chwilowo zmniejszyć szybkość stępa lub gdy trzeba na koniu wykonać w stępie ostry zakręt.

50. Ruszanie z miejsca stępem.

Jeżeli jeździec stoi w miejscu, na komendę *„Stępem — marsz“* rusza stępem równomiernie naciskając łydkami, działając mniej lub więcej energicznie, stosownie do wrażliwości konia, a jednocześnie wodzami pozwala na ruch naprzód.

51. Zatrzymanie.

Jeździec jadący stępem na komendę *„Zastęp — stój“*, pozostawiając łydki w normalnej styczności, naciąga wodze, dopóki koń nie stanie.

Przy tym ruchu koń powinien się zatrzymać płynnie i giętko oraz, nie cofając się ani przesuwając w bok, stanąć od razu równo na 4 nogach, nie zadzierając ani opuszczając głowy.

Od chwili wypowiedzenia hasła *„Stój“* koń powinien się zatrzymać na przestrzeni 1—2 kroków.

52. Cofanie.

Na komendę *„Cofaj — marsz“*, która może być podana tylko po komendzie *„Zastęp — stój“*, jeździec naciąga wodze, aż koń zacznie się cofać, a przestaje działać wodzami, gdy się koń cofnął na żądanej przestrzeni. Cofanie należy wykonywać w nawrotach 3—4 kroków aż do komendy *„Stój“*, robiąc między nawrotami krótkie przerwy.

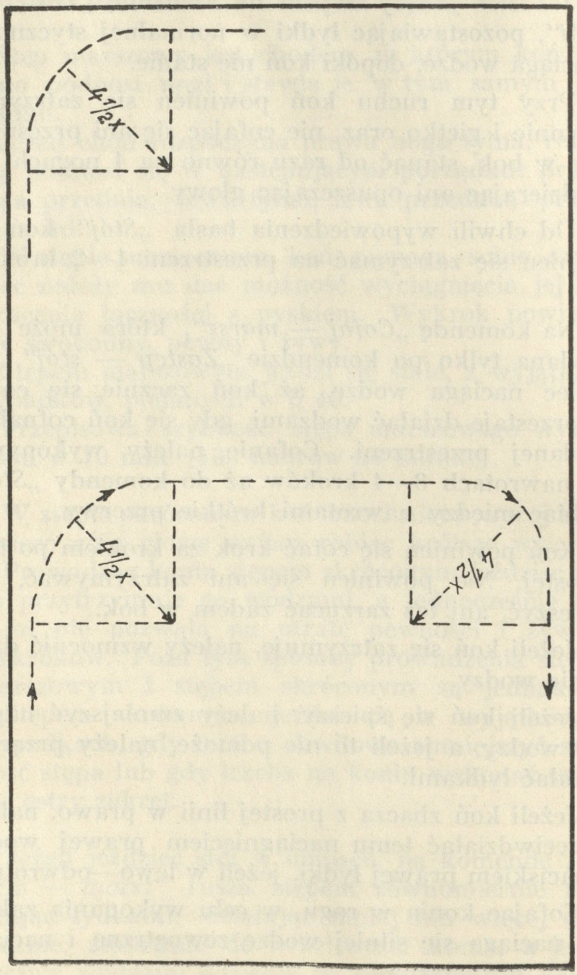
Koń powinien się cofać krok za krokiem po linii prostej. Nie powinien się ani zatrzymywać, ani śpieszyć, ani też zarzucać zadem w bok.

Jeżeli koń się zatrzymuje, należy wzmocnić działanie wodzy.

Jeżeli koń się śpieszy, należy zmniejszyć napięcie wodzy, a jeżeli to nie pomoże, należy przeciwdziałać łydkami.

Jeżeli koń zbacza z prostej linii w prawo, należy przeciwdziałać temu naciągnięciem prawej wodzy i naciskiem prawej łydki, jeżeli w lewo—odwrotnie.

Cofając konia w rogu, w celu wykonania zakrętu, naciąga się silniej wodzę zewnętrzną i naciska łydką zewnętrzną.

Ryc. 14.

53. Zakręt i wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni.

Na komendę *„W prawo (w lewo) — marsz“* jeździec zmienia kierunek o 90°, zwracając konia po łuku o promieniu 4 — 5 kroków i pozostając w tej samej szybkości; po wykonaniu zakrętu jedzie na wprost (ryc. 14).

Wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni wykonywa się jak wyżej (ryc. 14).

54. Zmiana kierunku.

Na komendę *„Zmiana kierunku — marsz“*, po przebyciu 9 kroków od kąta wzdłuż długiej ściany ujeżdżalni, jedzie się po przekątnej w ten sposób, aby dojść do przeciwległej ściany na 9 kroków od kąta, po czym się jedzie w przeciwnym kierunku (ryc. 15).

Podczas jazdy *luzem,* na komendę

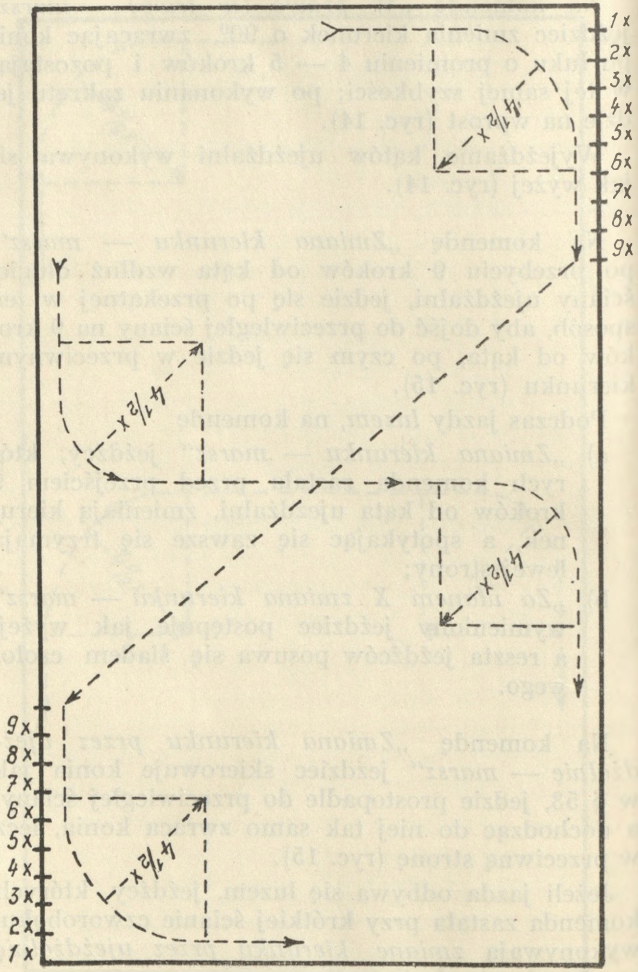
a) *„Zmiana kierunku — marsz“* jeźdźcy, których komenda zastała przed przejściem 9 kroków od kąta ujeżdżalni, zmieniają kierunek, a spotykając się zawsze się trzymają lewej strony;

b) *„Za ułanem X zmiana kierunku — marsz“* wymieniony jeździec postępuje jak wyżej, a reszta jeźdźców posuwa się śladem czołowego.

55. Zmiana kierunku przez ujeżdżalnię.

Na komendę *„Zmiana kierunku przez ujeżdżalnię — marsz“* jeździec skierowuje konia jak w § 53, jedzie prostopadle do przeciwległej ściany, a dochodząc do niej tak samo zwraca konia, lecz w przeciwną stronę (ryc. 15).

Jeżeli jazda odbywa się luzem, jeźdźcy, których komenda zastała przy krótkiej ścianie czworoboku, wykonywają *zmianę kierunku przez ujeżdżalnię* po dojechaniu do linii długiej ściany.

Ryc. 15.

Zmianę kierunku przez ujeżdżalnię na komendę *„Za ułanem X zmiana kierunku przez ujeżdżalnię — marsz“* można też wykonać od krótkich ścian ujeżdżalni.

56. Jazda po kole.

Na komendę *„Za ułanem X koło — marsz“* wymieniony jeździec jedzie po kole między 2 torami (ścianami), a reszta jedzie jego śladami.

57. Jazda po 2 kołach.

Na komendę *„Dwa koła — marsz“* jeźdźcy, których komenda zastała przed przejściem 9 kroków od kąta ujeżdżalni, tworzą koła na przeciwległych końcach ujeżdżalni między 3 torami (ścianami), a reszta postępuje jak w § 56 (ryc. 16).

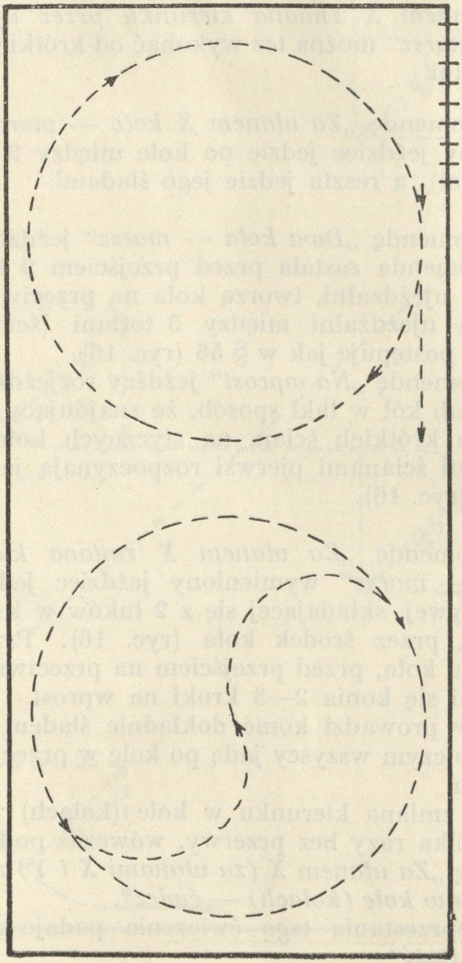
Na komendę *„Na wprost“* jeźdźcy rozjeżdżają się z koła lub kół w taki sposób, że znajdujący się, po minięciu krótkich ścian, na stycznych koła (kół) z długimi ścianami pierwsi rozpoczynają jazdę na wprost (ryc. 16).

58. Zmiana kierunku w kole.

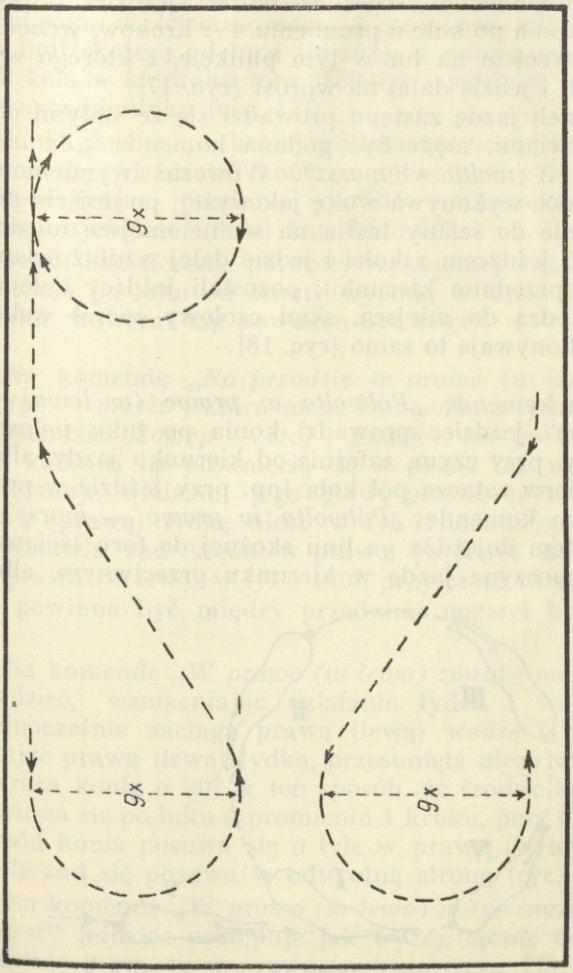
Na komendę *„Za ułanem X zmiana kierunku w kole — marsz“* wymieniony jeździec jedzie po linii krzywej, składającej się z 2 łuków w kształcie litery *S*, przez środek koła (ryc. 16). Przy tym w środku koła, przed przejściem na przeciwny łuk, prowadzi się konia 2—3 kroki na wprost. Reszta jeźdźców prowadzi konie dokładnie śladem czołowego, po czym wszyscy jadą po kole w przeciwnym kierunku.

Jeżeli zmiana kierunku w kole (kołach) ma się odbyć kilka razy bez przerwy, wówczas podaje się komendę *„Za ułanem X (za ułanami X i Y) zmiana kierunku w kole (kołach) — ćwicz“*.

Do zaprzestania tego ćwiczenia podaje się komendę *„Dość“*.

Ryc. 16.

Ryc. 17.

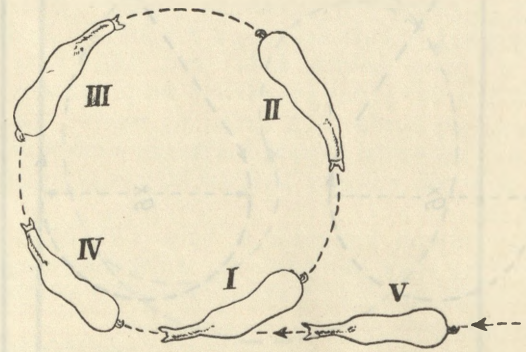
59. Wolta.

Na komendę *„Wolta — marsz“* jeździec prowadzi konia po kole o promieniu $4^1/_2$ kroków, wchodzi z powrotem na tor w tym punkcie, z którego wyszedł, i jedzie dalej na wprost (ryc. 17).

Jeżeli jazdę zastępu prowadzi się ze stałymi odległościami, może być podana komenda *„Za ułanem X wolta — marsz“*. Wówczas wymieniony jeździec wykonywa woltę jak wyżej; po dojściu ponownie do ściany trafia na wolne miejsce między 4 a 5 jeźdźcem z kolei i jedzie dalej wzdłuż ściany w poprzednim kierunku; pozostali jeźdźcy kolejno dochodzą do miejsca, skąd czołowy zaczął woltę, i wykonywają to samo (ryc. 18).

60. Półwolta w stępie i kłusie.

Na komendę *„Półwolta w prawo (w lewo) — marsz“* jeździec prowadzi konia po łuku połowy wolty, przy czym, zależnie od kierunku jazdy, albo najpierw zatacza pół koła (np. przy jeździe w prawo na komendę *„Półwolta w prawo — marsz“*), a potem dojeżdża po linii skośnej do toru (ściany) i rozpoczyna jazdę w kierunku przeciwnym, albo

Ryc. 18.

na odwrót (np. przy jeździe w prawo na komendę *„Półwolta w lewo — marsz“*), najpierw odjeżdża po linii skośnej od toru (ściany), a potem zatacza pół koła w kierunku toru (ściany) i jedzie w przeciwnym kierunku (ryc. 17).

Linia skośna, po której jeździec prowadzi konia do ściany ujeżdżalni kończąc półwoltę czy też ją rozpoczynając, powinna wynosić w stosunku do ściany ujeżdżalni (toru) kąt około 30^0.

Jeżeli zakończenie półwolty wykonanej z odchodzeniem po łuku od ściany wypada w kącie ujeżdżalni, wówczas kąt powinien być ścięty.

61. Zwrot na przodzie.

Na komendę *„Na przodzie w prawo (w lewo), w tył — marsz“*, która może być podana tylko po komendzie *„Zastęp — stój“*, jeździec, nie pozwalając koniowi na posunięcie się w przód lub w tył, utrzymuje wodzami jego głowę prosto, przesuwa lewą (prawą) łydkę nieco w tył i naciskając nią przestawia zad konia w prawo (w lewo) o 90^0, w prawo (w lewo) w tył o 180^0, przy czym oś zwrotu powinna być między przednimi nogami konia.

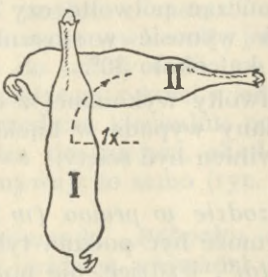
62. Zwrot zwykły.

Na komendę *„W prawo (w lewo) zwrot—marsz“* jeździec, wzmacniając działanie łydek i wodzy, jednocześnie naciąga prawą (lewą) wodzę i naciskając prawą (lewą) łydką, przesuniętą nieco w tył, zwraca konia o 90^0 w ten sposób, że środek konia porusza się po łuku o promieniu 1 kroku, przy czym przód konia posuwa się o tyle w prawo (w lewo), o ile zad się posuwa w odwrotną stronę (ryc. 19).

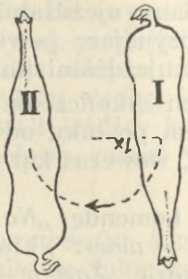
Na komendę *„W prawo (w lewo) w tył zwrot — marsz“* jeździec postępuje jak wyżej, łącząc odpowiednio 2 zwroty w prawo (w lewo) (ryc. 20).

Wyżej wymieniony zwrot wykonywa się tylko w stępie i w miejscu.

Przy zwrotach w miejscu należy ruszyć o krok naprzód i nie zatrzymując się wykonać zwrot. Po wykonaniu zwrotu w miejscu jeździec zatrzymuje konia aż do komendy *„Chód — marsz“*.

Ryc. 19.

Ryc. 20.

63. Kłus.

Kłus jest chodem, w którym koń odbija takty w równomiernych odstępach czasu, wykonywane przez każdą parę nóg na przekątni.

Przepisowa szybkość kłusa wynosi 1 km w 5 minut (200 m na minutę).

Ze względu na zachowanie się jeźdźca rozróżnia się 2 rodzaje kłusa:

a) normalny,
b) ćwiczebny.

Ze względu na szybkość chodu rozróżnia się 3 rodzaje kłusa: a) kłus, b) dodany kłus, c) wyciągnięty kłus (tylko dla kadry zawodowej).

Aby jeździec jadący kłusem normalnym przeszedł w kłus ćwiczebny, podaje się komendę *„Ćwiczebnym kłusem“*, a jeśli odwrotnie — *„Kłusem“*.

64. Normalny kłus.

Normalny kłus jest kłusem ogólnie stosowanym, jako sposób jazdy najmniej męczący konia i jeźdźca.

Jeździec opiera się na kolanach i lekko na strzemionach, a zachowuje przyleg i postawę tułowia nieco pochyloną ku przodowi; unosi się w siodle zgodnie z ruchem konia, jeden takt pozostając nad siodłem, a na drugi opuszczając się w siodło itd.

Aby dobrze kłusować, unosi się siedzenie nad siodłem umiarkowanie i opuszcza miękko, bez uderzenia.

Określa się, że jeździec kłusuje na prawą (lewą) nogę, gdy siada w siodle w tym samym czasie, kiedy koń stawia na ziemię prawą (lewą) nogę przednią.

65. Zmiany nogi w kłusie.

Jeździec powinien umieć kłusować na jedną i na drugą nogę. W ten sposób wszystkie nogi konia pracują równomiernie. W marszach oszczędza się siły konia i jeźdźca, a przez to zmniejsza możliwość odsednienia.

Instruktor powinien nauczyć jeźdźców zdawać sobie sprawę z tego, na którą nogę kłusują.

Zmienia się nogę pozostając w siodle o jeden takt dłużej.

Przy jeździe w prawo kłusuje się na prawą nogę przednią; przy jeździe w lewo — na lewą nogę przednią.

Podczas jazdy dowolnie, przy najmniejszych nawet zakrętach, jeździec kłusuje na przednią nogę wewnętrzną.

W marszach zmienia się nogę co kilometr.

66. Ćwiczebny kłus.

Ćwiczebnym kłusem jedzie się tylko na komendę, podczas nauki jazdy konnej w krótkich nawrotach, a prócz tego gdy jest niezbędne chwilowe wzmocnienie działania łydek.

W ćwiczebnym kłusie jeździec utrzymuje swój tułów prosto i bezwzględnie pionowo, stara się jak najmniej oddzielać od siodła, pozostając w nim swobodnie na rozluźnionych mięśniach siadu.

67. Ruszanie z miejsca kłusem.

Na komendę *„Kłusem — marsz"* jeździec postępuje jak przy ruszaniu stępem (§ 50) z tą różnicą, że silniej działa łydkami.

68. Przejście w stęp.

Na komendę *„Stępem"* jeździec stosuje pomoce jak w § 51 aż do osiągnięcia żądanego chodu.

69. Zatrzymanie w kłusie.

Na komendę *„Zastęp — stój"* jeździec postępuje jak przy zatrzymaniu ze stępa (§ 51) z tą różnicą, że od chwili wypowiedzenia hasła *„Stój"* koń powinien się zatrzymać na przestrzeni 2—3 kroków.

70. Figury w kłusie.

Zakręty, wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni, zmiana kierunku, zmiana kierunku przez ujeżdżalnię, koła, zmiany kierunku w kole, wolty i półwolty — wykonywa się jak w stępie (§§ 53—60).

71. Dodany kłus.

Na komendę *„Dodanym kłusem — marsz"* jeździec używa sposobów przepisanych do ruszania z miejsca (§ 50), zwiększając szybkość kłusa do 225 m na minutę.

Na komendę *„Kłusem"* jeździec używa sposobów do przejścia w stęp aż do osiągnięcia poprzedniej szybkości (§ 68).

Dodany kłus można stosować w krótkich nawrotach wyłącznie jako ćwiczenie na ujeżdżalni. Dlatego wzbronione jest posuwanie się w tym chodzie w innych wypadkach używania konia.

72. Galop.

Każdy skok galopu odbywa się na 3 takty. Koń może galopować z prawej lub lewej nogi. Galop z prawej nogi: I takt — lewa tylna noga, II takt — prawa tylna, lewa przednia, III takt — prawa przednia.

Określenie *„koń fałszuje"* oznacza, że koń przy jeździe w prawo, mimo woli jeźdźca, galopuje z lewej nogi, a przy jeździe w lewo — z prawej.

Określenie *„koń krzyżuje"* oznacza, że koń galopuje przodem z prawej nogi, tyłem zaś z lewej lub odwrotnie.

Przepisowa szybkość galopu wynosi 1 km w 3 minuty 20 sekund (300 m na minutę).

W tym chodzie jeździec stara się nie oddzielać od siodła pozostawiając tułów pionowo.

W galopie należy unikać ostrych zakrętów.

73. Przejście z kłusa w galop.

Na zapowiedź *„Galopem"* jeździec przechodzi w ćwiczebny kłus i lekko wzmacnia pomoce. Na hasło *„Marsz"* jeździec działając obydwiema łydkami, przy czym zewnętrzna przesunięta nieco w tył, a wewnętrzną wodzą ustawiając głowę konia tak, aby bez zmiany normalnej postawy w siodle mógł widzieć połowę wewnętrznego oka konia, zmusza go do galopu.

Ustawienie głowy konia i postawę swych łydek, nadane przy rozpoczynaniu galopu, jeździec zachowuje przez cały czas trwania tego chodu.

74. Przejście ze stępa w galop.

Na zapowiedź *„Galopem“* jeździec lekko wzmacnia pomoce. Na hasło *„Marsz“* jeździec działając obydwiema łydkami, przy czym zewnętrzna przesunięta nieco w tył, a wewnętrzną wodzą ustawiając głowę konia tak, aby bez zmiany normalnej postawy w siodle mógł widzieć połowę wewnętrznego oka konia, zmusza go do galopu.

75. Zachowanie się jeźdźca, jeżeli koń fałszuje lub krzyżuje.

Jeżeli koń fałszuje lub krzyżuje (w galopie lub w skróconym galopie), jeździec przeprowadza go w kłus lub stęp, po czym zaczyna galop (skrócony galop) ponownie.

Przy jeździe zastępu ze stałymi odległościami jeździec, którego koń fałszuje lub krzyżuje, dojeżdża na ogon konia poprzednika, przeprowadza konia w kłus, po czym zaczyna galop (skrócony galop) ponownie biorąc nakazaną odległość.

76. Dodawanie lub skracanie tempa w galopie i skróconym galopie.

W galopie i skróconym galopie na komendę *„Dodaj“* jeździec wzmacnia działanie obydwóch łydek, na co jednocześnie zezwalają ręce jeźdźca ustępując nieco pyskowi konia.

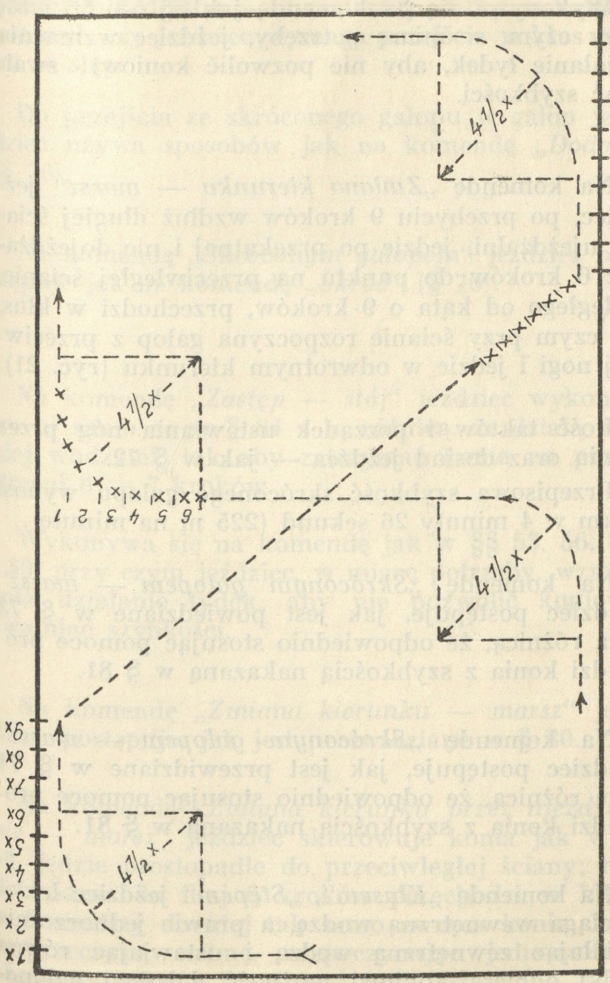
Na komendę *„Skróć“* jeździec nie zmieniając ustawienia głowy konia równomiernie działa wodzami aż do osiągnięcia potrzebnej szybkości.

77. Przejście z galopu w kłus.

Na komendę *„Kłusem“* jeździec lekko naciąga wewnętrzną wodzę, a prawie jednocześnie działając zewnętrzną wodzą i ustawiając równo łydki odbiera koniowi możność dalszego galopowania.

78. Przejście z galopu w stęp i zatrzymanie.

Na komendy *„Stępem“ i „Zastęp — stój“* jeździec wpierw przeprowadza konia w kłus jak w § 77, a następnie postępuje jak w §§ 68 i 69, przy czym od chwili wypowiedzenia hasła koń powinien się zatrzymać na przestrzeni 7 — 9 kroków.

Ryc. 21.
Objaśnienie. xxx — przestrzeń przebywana kłusem.

79. Zakręt i wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni; koło, 2 koła.

Wykonywa się na komendę jak §§ 53, 56 i 57, przy czym, w miarę potrzeby, jeździec wzmacnia działanie łydek, aby nie pozwolić koniowi zwalniać szybkości.

80. Zmiana kierunku.

Na komendę *„Zmiana kierunku — marsz“* jeździec, po przebyciu 9 kroków wzdłuż długiej ściany ujeżdżalni, jedzie po przekątnej i nie dojeżdżając 6 kroków do punktu na przeciwległej ścianie, odległego od kąta o 9 kroków, przechodzi w kłus, po czym przy ścianie rozpoczyna galop z przeciwnej nogi i jedzie w odwrotnym kierunku (ryc. 21).

81. Skrócony galop.

Ilość taktów i porządek ustawiania nóg przez konia oraz dosiad jeźdźca — jak w § 72.

Przepisowa szybkość skróconego galopu wynosi 1 km w 4 minuty 26 sekund (225 m na minutę).

82. Przejście z kłusa w skrócony galop.

Na komendę *„Skróconym galopem — marsz“* jeździec postępuje, jak jest powiedziane w § 73 z tą różnicą, że odpowiednio stosując pomoce prowadzi konia z szybkością nakazaną w § 81.

83. Przejście ze stępa w skrócony galop.

Na komendę *„Skróconym galopem — marsz“* jeździec postępuje, jak jest przewidziane w § 74 z tą różnicą, że odpowiednio stosując pomoce prowadzi konia z szybkością nakazaną w § 81.

84. Przejście ze skróconego galopu w kłus i stęp.

Na komendę *„Kłusem“*, *„Stępem“* jeździec lekko naciąga wewnętrzną wodzę, a prawie jednocześnie działając zewnętrzną wodzą i ustawiając równo łydki odbiera koniowi możność dalszego galopo-

wania. Siła działania zewnętrznej wodzy wskazuje koniowi, czy jeździec wymaga przejścia w kłus czy też w stęp.

85. Przejście ze skróconego galopu w galop.

Do przejścia ze skróconego galopu w galop jeździec używa sposobów jak na komendę *„Dodaj“* (§ 76).

86. Przejście z galopu w skrócony galop.

Na komendę *„Skróconym galopem“* jeździec postępuje jak na komendę *„Skróć“* (§ 76).

87. Zatrzymanie w skróconym galopie.

Na komendę *„Zastęp — stój“* jeździec wykonywa to samo co w § 84 z tą różnicą, że działa silniej wodzami, tak aby zatrzymać konia na przestrzeni 6 — 7 kroków.

88. Zakręt i wyjeżdżanie kątów ujeżdżalni; koło, 2 koła, wolta.

Wykonywa się na komendę jak w §§ 53, 56, 57 i 59, przy czym jeździec, w miarę potrzeby, wzmacnia działanie łydek, aby nie pozwolić koniowi zwalniać szybkości.

89. Zmiana kierunku.

Na komendę *„Zmiana kierunku — marsz“* jeździec postępuje, jak jest przewidziane w § 80.

90. Zmiana kierunku przez ujeżdżalnię.

Na komendę *„Zmiana kierunku przez ujeżdżalnię — marsz“* jeździec skierowuje konia jak w § 53, jedzie prostopadle do przeciwległej ściany; nie dochodząc do niej 6 kroków przechodzi w kłus, a doszedłszy do niej tak samo zwraca konia, lecz w przeciwną stronę, rozpoczynając jednocześnie skrócony galop z innej nogi (ryc. 21).

Jeżeli jazda odbywa się luzem, jeźdźcy, których komenda zastała na krótkiej ścianie czworoboku, zachowują się jak w § 55.

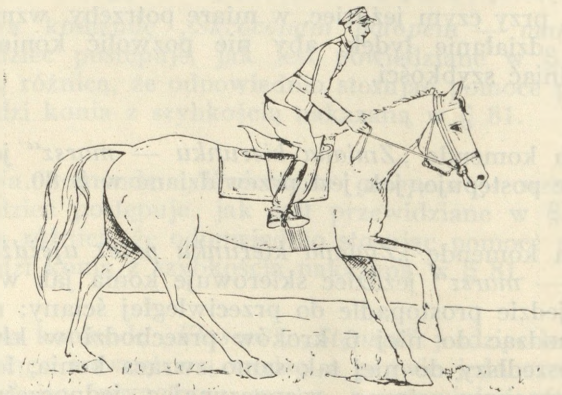
91. Półwolta.

Na komendę *„Półwolta — marsz“* jeździec skierowuje konia do wewnątrz ujeżdżalni po łuku połowy wolty, następnie jedzie po linii skośnej do ściany i nie dojeżdżając do niej 6 kroków, przechodzi w kłus; przy ścianie rozpoczyna skrócony galop z przeciwnej nogi, po czym jedzie w odwrotnym kierunku.

Linia skośna, po której jeździec prowadzi konia do ścian ujeżdżalni kończąc półwoltę, powinna wynosić w stosunku do ściany ujeżdżalni (toru) kąt około 30°.

92. Wyciągnięty galop.

Porządek ustawiania nóg — jak w § 72. Przepisowa szybkość wyciągniętego galopu wynosi 1 km w 2 minuty 30 sekund (400 metrów na minutę).

Ryc 22

Jeździec, unosząc nieco siedzenie nad siodłem i wzmacniając przyleg kolan, pochyla się cokolwiek naprzód (ryc. 22).

Wyciągnięty galop wykonywa się na komendę *„Wyciągniętym galopem — marsz“*.

W razie potrzeby silniejszego działania łydkami przy skokach przez przeszkody w wyciągniętym galopie jeździec, nie dochodząc kilkunastu kroków do przeszkody, opuszcza siedzenie w siodło, przy czym nie zmienia pochylenia tułowia.

93. Przejście w wyciągnięty galop z chodu niższego i odwrotnie.

Przy przejściu w wyciągnięty galop lub z wyciągniętego galopu w chód niższy jeździec przeprowadza konia wpierw w galop, stosując pomoce jak na komendę *„Skróć“* (§ 76), a potem postępuje jak w §§ 86 lub 77 czy 78, zależnie od podanej komendy.

94. Cwał.

Cwał jest chodem o największej szybkości, jaką koń może osiągnąć.

Dosiad jeźdźca jak w § 92, tylko z nieco większym pochyleniem się naprzód.

Cwał stosuje się tylko na liniach prostych na komendę *„Marsz — marsz“*.

95. Przejście w cwał z chodu niższego i odwrotnie.

Przejście w cwał lub z cwału może nastąpić tylko po przejściu w wyciągnięty galop lub z wyciągniętego galopu (§ 93).

W cwale daje się koniowi swobodę niezbędną do wyciągnięcia szyi.

Do zatrzymania lub przejścia w stęp czy też kłus z cwału trzeba mieć do 50 m wolnej przestrzeni.

96. Tabela chodów.

Chody:	Stęp marszowy	Kłus	Dodany kłus	Skrócony galop	Galop	Wyciągnięty galop	Cwał
Czas potrzebny do przebycia 1 km	10 minut	5 minut	W terenie się nie używa	4 minuty 26 sekund	3 minuty 20 sekund	2 minuty 30 sekund	Zależy od właściwości konia
Droga przebyta w jedną minutę	około 100 m	około 200 m	225 m	225 m	300 m	około 400 m	

Prowadzenie konia na munsztuku.

97. Działanie wędzidła i munsztuka.

Wędzidło działa na kąty pyska, język i, przy prawidłowym ustawieniu głowy, na bezzębną krawędź dolnej szczęki.

Munsztuk działa na bezzębną krawędź dolnej szczęki i częściowo na język.

98. Jazda z munsztukiem.

Ćwicząc początkowo w jeździe z munsztukiem każe się trzymać wodze jak na komendę *„Wodze — w obie“*, a następnie jak na komendę *„Wodze — w lewą rękę“*.

99. Prowadzenie konia przy trzymaniu wodzy jak na komendę „Wodze — w lewą rękę“.

Aby zatrzymać konia lub skrócić chód, naciąga się wodze, przesuwając ręką wstecz aż do osiągnięcia skutku.

Do naciągnięcia lewych wodzy zgina się rękę w przegubie tak, aby się mały palec zbliżał do tułowia.

Do naciągnięcia prawych wodzy zgina się rękę w przegubie tak, aby się kciuk zbliżał do tułowia.

Nauka przebywania przeszkód.

100. Cel nauki.

Celem skoków przez przeszkody jest przygotowanie jeźdźca do pokonywania wszelkiego rodzaju przeszkód, jakie się spotyka w różnorodnym terenie, wyrobienie śmiałości, wzmocnienie dosiadu, wyrobienie wyczucia podążania za ruchem konia, udoskonalenie prowadzenia konia.

Naukę skakania dzieli się na 2 części:

a) wyrobienie mechaniki skoku,

b) prowadzenie konia przez przeszkody.

101. Wyrobienie mechaniki skoku.

Nauka skakania odbywa się zawsze ze strzemionami.

Gdy jeźdźcy czują się w skoku zupełnie pewnie, zaleca się kazać im skoczyć kilka razy bez strzemion, aby nie stracili pewności siebie w razie zgubienia strzemienia lub urwania puśliska.

Należy zacząć od przyzwyczajania jeźdźców do przechodzenia w stępie i kłusie przez drągi leżące na ziemi, a później przez kozły wysokości 30 — 40 cm (ryc. 40). Jeśli w tym wypadku konie nie będą przez drągi i kozły przechodziły, lecz skakały, jeźdźcy, zachowując postawę bez zmiany, muszą się starać podążać rękami za ruchem głowy konia w taki sposób, aby jej nie przeszkadzać i nie tracić łączności z pyskiem.

Gdy jeźdźcy już się z tym oswoili, każe się im skakać w galopie przez drągi podniesione do 50 cm i przez rowy szerokości do 1 m.

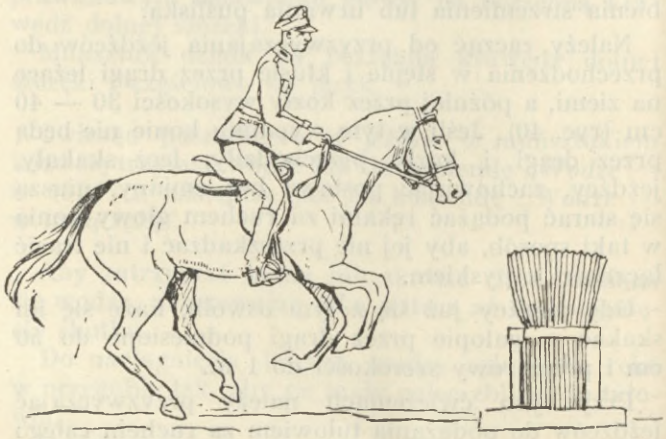
Przy tych ćwiczeniach należy przyzwyczajać jeźdźców do podążania tułowiem za ruchem całego konia i uważania, aby kolana i łydki ich pozosta-

wały ciągle na tym samym miejscu, a krzyż był zawsze prosty.

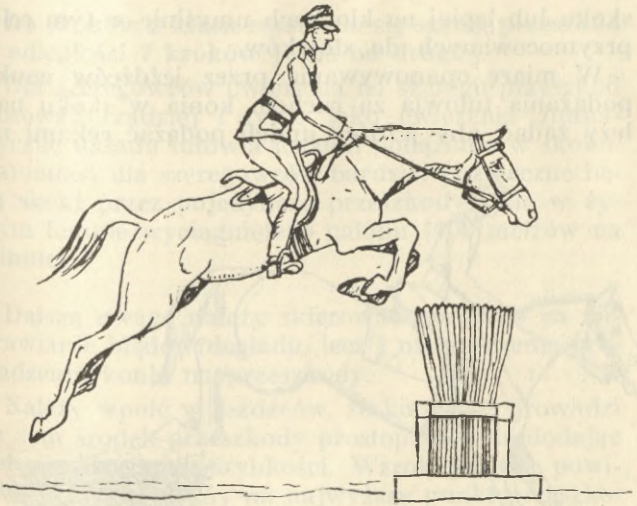
Przy początkowym nauczaniu skakania przez przeszkody przenośne, a więc o stosunkowo krótkim froncie, należy dostawiać odkosy (ryc. 41).

Instruktor uważa, aby od samego początku jeźdźcy zrozumieli, że podczas skoku tułów nie wykonywa żadnych szczególnych ruchów i że podążanie za ruchem konia w skoku polega na przybraniu przez jeźdźca odpowiedniej postawy w odległości kilkunastu kroków przed przeszkodą. Na tej odległości jeździec, jeżeli jedzie w chodzie niższym niż wyciągnięty galop, nieco pochyla tułów ku przodowi, aby uzyskać wyraźne oparcie kolan o siodło (ryc. 23).

W tym celu początkowo nakazuje się jeźdźcom jedną ręką trzymać się za grzywę, mniej więcej po środku szyi konia.

Ryc. 23.

Ryc. 24. Postawa jeźdźca w skoku (nad przeszkodą).

Przy doskoku (ryc. 25) trzeba pozostawić tułów biernym, gdyż stopniowo, w miarę wyprostowywania się konia, powraca on sam do postawy prostopadłej.

Gdy jeźdźcy nabrali pewności przy skakaniu przez pojedyncze przeszkody, należy rozpocząć skoki przez szereg przeszkód (2 — 3) rozstawionych w odległości 8 kroków jedna od drugiej. Dzięki równej odległości między przeszkodami ułatwia się jeźdźcom uchwycenie chwili odskoku.

Zaleca się przed każdą przeszkodą, a zwłaszcza przed pierwszą, kładzenie na ziemi drąga jako wskazówki. Wskazówkę kładzie się mniej więcej między przeszkodą a przypuszczalnym miejscem od-

skoku lub lepiej na klockach umyślnie w tym celu przymocowanych do stojaków.

W miarę opanowywania przez jeźdźców nauki podążania tułowia za ruchem konia w skoku należy żądać, aby jeźdźcy umieli podążać rękami za

Ryc. 25.

ruchem głowy konia bez opierania się o jego szyję, a nawet bez dotykania jej, z jednoczesnym zachowaniem łączności z pyskiem.

Po oswojeniu jeźdźców ze skokami w galopie należy ich również ćwiczyć w skakaniu z kłusa.

Przy skakaniu z kłusa jeźdźcy przechodzą w ćwiczebny kłus, nie dojeżdżając do przeszkody na 6 — 8 kroków, przy czym trzymają tułów nieco pochylony ku przodowi, aby uzyskać wyraźne oparcie kolan o siodło.

Do skoków z kłusa rozstawia się szereg przeszkód w odległości 7 kroków jedna od drugiej.

Dla szeregowców ćwiczenia na szeregu przeszkód stosować rzadziej i tylko jako ćwiczenia gimnastyczne układu tułowia i nauki podążania w skoku. Natomiast dla szeregowców bardziej pożyteczne będą skoki przez pojedyncze przeszkody stałe w żywym tempie wyciągniętego galopu (400 metrów na minutę).

102. Prowadzenie konia na przeszkody.

Dalszą uwagę należy skierować nie tylko na naprawianie błędów dosiadu, lecz i na nauczenie prowadzenia konia na przeszkody.

Należy wpoić w jeźdźców, że konia się prowadzi na sam środek przeszkody prostopadle, nie dodając ani nie skracając szybkości. Wzrok jeźdźca powinien być skierowany na najwyższy punkt przeszkody w tym miejscu, gdzie koń ma przeskoczyć. Kierunek po przeszkodzie powinien być zachowany ten sam co przed przeszkodą przynajmniej na przestrzeni 30 — 40 kroków. Wyjątek stanowi konieczność skierowania konia na następną przeszkodę lub zmiana kierunku.

Od kadry zawodowej należy od czasu do czasu wymagać wykonania skoku na ukos, dbając o utrzymanie raz obranego kierunku. Dla uniknięcia wyłamań linia kierunkowa, po której się konia prowadzi, i przeszkoda powinna tworzyć kąt niemniejszy jak 45^0.

Dla osiągnięcia dodatnich wyników w nauce prowadzenia konia na przeszkody, należy tak wyznaczać porządek skakania, aby jeźdźcy skakali pojedynczo, a ich konie nie były pociągane na przeszkodę przez konie poprzedników.

Równolegle z prowadzeniem nauki skakania przez szereg przeszkód należy stosować skoki przez pojedyncze przeszkody, co pozostaje celem szkolenia w skokach.

W miarę doskonalenia się jeźdźców wymaga się od nich przechodzenia przez kilka rozmaitych przeszkód rozstawianych, o ile możności, za każdym razem w innym porządku i w innym miejscu. Przy tym należy zwracać uwagę na to, aby jeźdźcy prowadzili konie w równej szybkości, tzn., jeżeli przeszkoda wymaga krótszego lub szerszego chodu, należy na ten chód postawić konia jak najdalej od przeszkody, aby nie zmieniać szybkości przed samym skokiem.

Na przeszkody szerokie prowadzi się zwykle konia w chodzie bardziej wyciągniętym, niż na przeszkody wysokie.

Zawsze należy pamiętać o tym, że celem nauki skakania nie są przeszkody umyślnie w tym celu zbudowane, lecz spotykane w terenie. Powinno się więc częściej wyprowadzać jeźdźców w teren i tam pokonywać napotykane przeszkody, stosując do tego jazdę „rojem“ lub jazdę zastępu ze stałymi odległościami (10 — 20 kroków).

Dzięki temu staje się rzeczą jasną dla jeźdźca, w jakim celu ćwiczono go w skakaniu na ujeżdżalni lub na placu i wyrabia się w nim orientację w prowadzeniu konia na przeszkody poprzednio mu nieznane. Za przeszkody należy uważać nietylko skoki wzwyż, lecz i na szerokość, skok na przeszkodę i z przeszkody (np. wały, urwiska itp.), strome zjazdy i wjazdy, przejście przez mokradła, zaspy śnieżne itp.

Przy zjeżdżaniu z góry jeździec nadaje i utrzymuje kierunek wodzami, dając szyi konia możli-

wą swobodę w granicach utrzymania potrzebnej szybkości. Unikać zjeżdżania na ukos. Jeździec trzyma tułów prostopadle do grzbietu końskiego, aby ulżyć zadowi. Przy bardzo stromych zjazdach wolno się opierać o szyję konia, dotykając jej pięściami od strony kciuków tak, aby jednak nie utracić możności nadawania wodzami należytego kierunku.

Na długie, łagodne pochyłości należy wjeżdżać spokojnie i na ukos, pochylając tułów naprzód stosownie do pochyłości; łydki pozostają przy tym na miejscu. Przy bardzo stromych i krótkich wjazdach wykorzystuje się rozpęd, jedzie na wprost, przy czym jedną ręką należy się trzymać grzywy, ujmując ją pośrodku szyi.

Jeżeli się ma do przebycia pole lub teren bagnisty, należy jechać wolniej i nie śladem poprzednika, oddając koniowi długie zwisające wodze.

Jeżeli się ma do przebycia głębokie zaspy śnieżne, należy również jechać wolniej, lecz śladem poprzednika, oddając koniowi długie zwisające wodze.

Jeżeli się koń zapada, niepokoi i stara wyjść susami, należy zejść i prowadzić go w ręku.

Przy jeździe po lodzie nie jechać zwarcie i unikać ostrych zakrętów, a jeżeli ostrość haceli jest niedostateczna, prowadzić konia w ręku. Jadąc po lodzie kłusem stosować ćwiczebny kłus na długiej wodzy przy lekkiej łączności.

103. Zachowanie się jeźdźca, jeżeli koń odmawia na przeszkodzie.

Przy wyłamywaniu konia jeździec przytrzymuje konia wodzami jednocześnie zwraca go wodzą przeciwną niż strona w którą wyłamuje. Jeśli nie ma miejsca do wykonania skoku, zwraca konia w stronę przeciwną wyłamaniu i najeżdża na przeszkodę ponownie.

Jeżeli koń nagle staje przed przeszkodą, należy błyskawicznie ukarać go ostrogami, cofnąć o kilka kroków i wypchnąć łydkami (ostrogami) na przeszkodę lub po cofnięciu odjechać na potrzebną odległość i skoczyć ponownie.

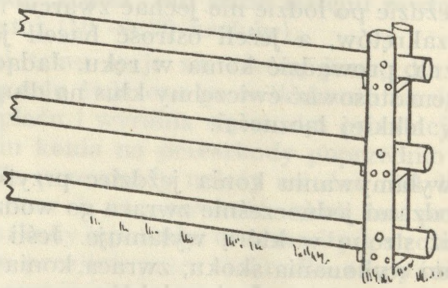
Jeżeli koń wyłamuje ponosząc, należy go zatrzymać, zwrócić w stronę przeciwną wyłamaniu i ponownie skierować na przeszkodę.

104. Rodzaje i wymiary przeszkód.

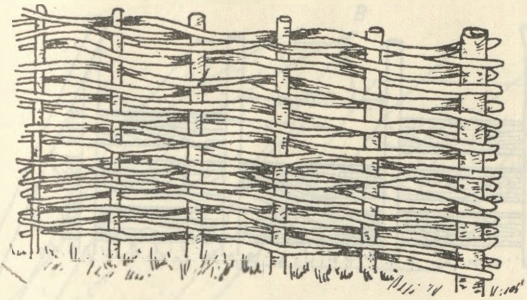
Wymiary przeszkód powiększa się w miarę postępów jeźdźców; mogą one dochodzić do 2 m 50 cm dla przeszkód na szerokość i do 1 m dla przeszkód na wysokość.

Przeszkody sztuczne powinny zawsze mieć dostateczną rozciągłość (długość frontu), aby nie wystawiać na próbę zaufania konia (najmniej 5 m 50 cm).

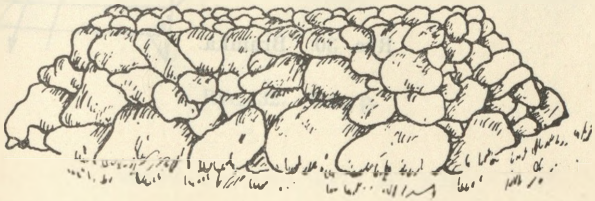
Prócz tego na placach ćwiczeń powinno być kilka stałych przeszkód dostatecznej rozciągłości, aby mogło przez nie skakać co najmniej 6 jeźdźców ustawionych w jeden szereg (ryc. 26 — 41).

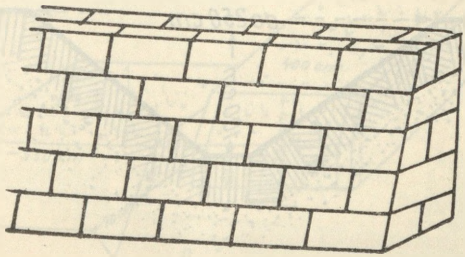
Ryc. 26. Płot z drągów.

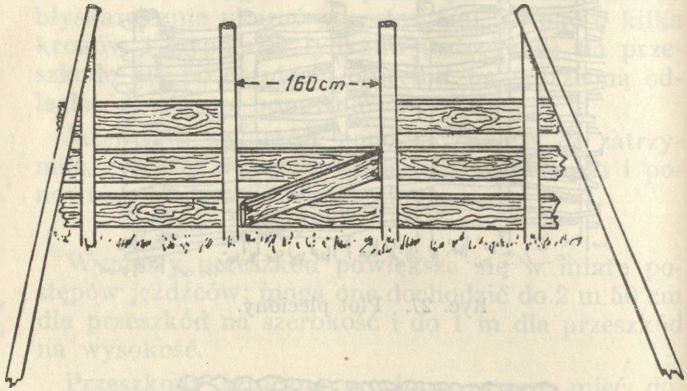
Ryc. 27. Płot pleciony.

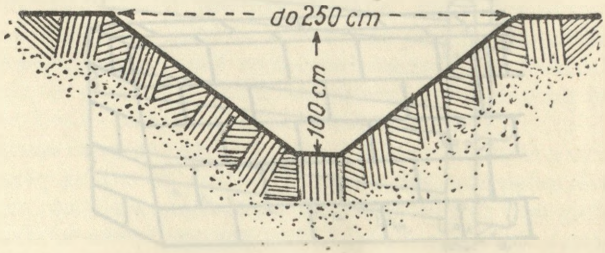
Ryc. 28. Mur kamienny.

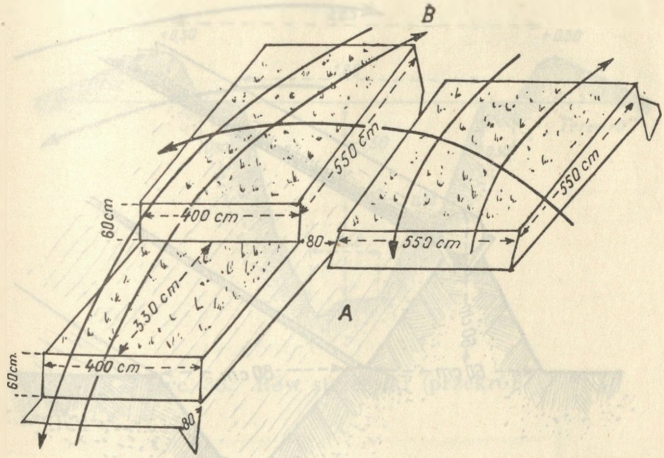
Ryc. 29. Drewniany murek przenośny (może być zbudowany na stałe z cegieł).

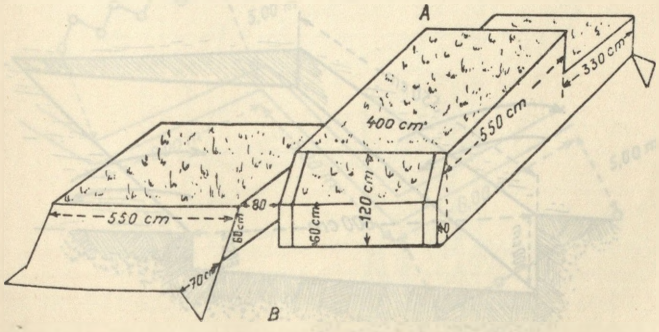
Ryc. 30. Bramka.

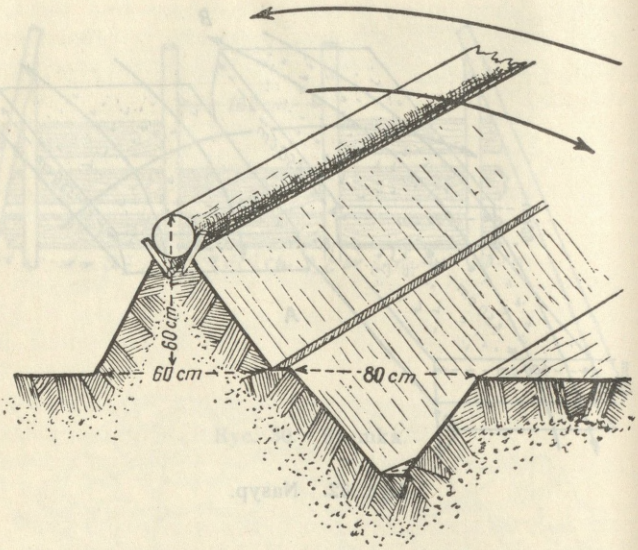
Ryc. 31. Otwarty rów.

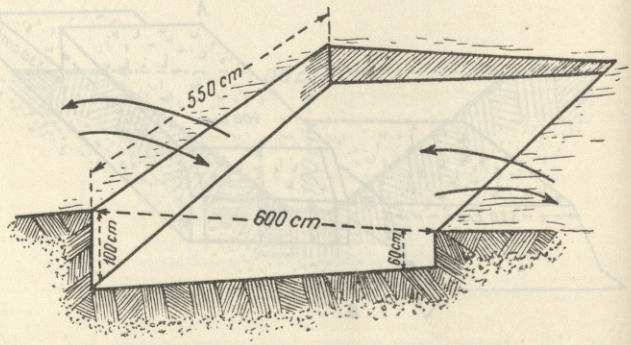
Ryc. 32. Nasyp.

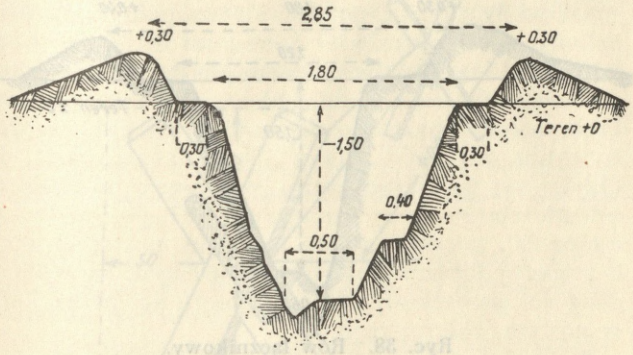
Ryc. 33. Nasyp widziany z przeciwnej strony.

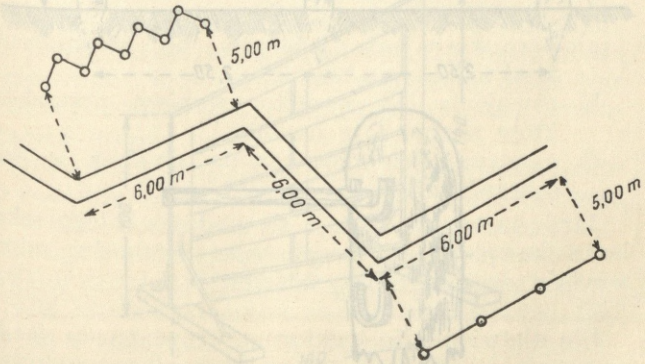
Ryc. 34. Wał ziemny z rowem.

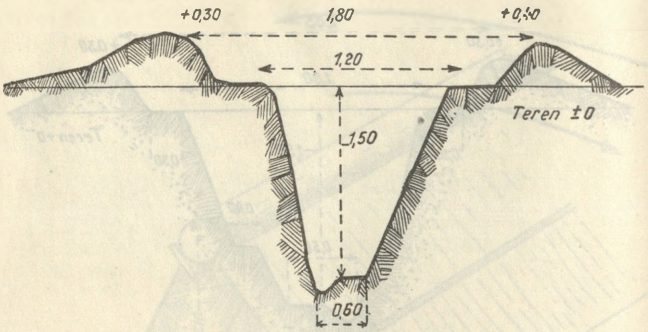
Ryc. 35. Dół do ćwiczeń w zeskoku i wskoku.

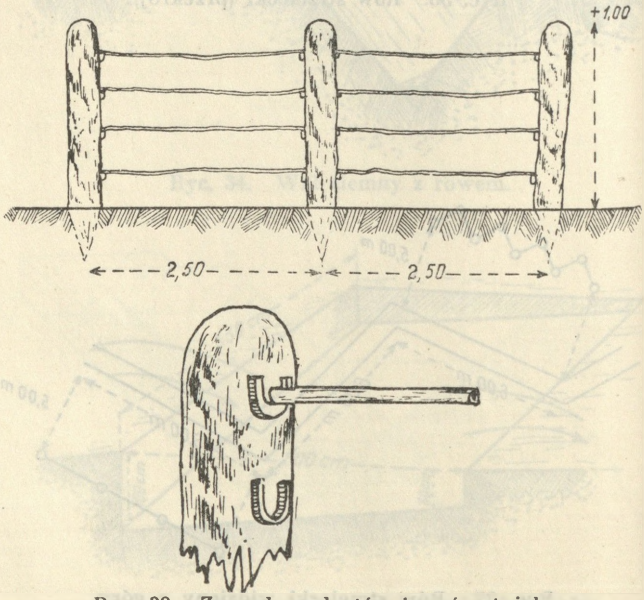
Ryc. 36. Rów strzelecki (przekrój).

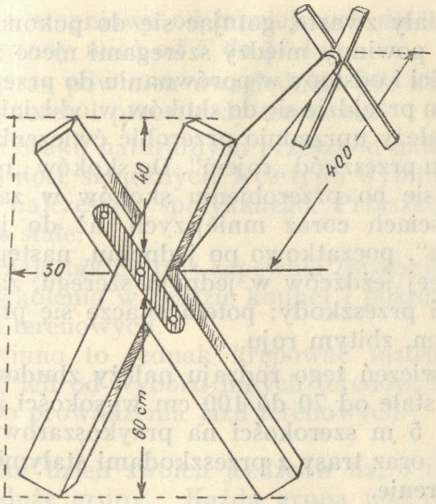
Ryc. 37. Rów strzelecki widziany z góry.

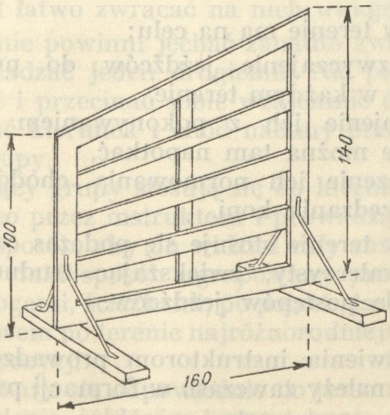
Ryc. 38. Rów łącznikowy.

Ryc. 39. Zagroda z drutów i wzór stojaka.

Ryc. 40. Kozioł.

Ryc. 41. Odkos.

105. Skoki w szyku.

Oddziały zwarte, gotując się do pokonania przeszkody, powinny między szeregami nieco zwiększyć odległości i odstępy w porównaniu do przepisowych.

Zanim przejdzie się do skoków w oddziałach zwartych, należy uprzednio przerobić ćwiczenia w przebywaniu przeszkód „rojem". Do skoków „rojem" dochodzi się po przerobieniu skoków w zastępie na odległościach coraz mniejszych, aż do jazdy „na ogonach", początkowo po jednemu, następnie po 2, 3 i więcej jeźdźców w jednym szeregu, zależnie od długości przeszkody; potem skacze się przez kozły w gęstym, zbitym roju.

Do ćwiczeń tego rodzaju należy zbudować przeszkody stałe od 70 do 100 cm wysokości i rowy od 1 do 2, 5 m szerokości na przykoszarowym placu ćwiczeń oraz trasy z przeszkodami stałymi w pobliskim terenie.

Jazda w terenie.

106. Cel jazdy w terenie.

Jazda w terenie ma na celu:

a) przyzwyczajenie jeźdźców do prowadzenia koni w każdym terenie,
b) oswojenie ich z pokonywaniem przeszkód, które można tam napotkać,
c) nauczenie ich normowania chodów w celu oszczędzania koni.

Jazdę w terenie stosuje się podczas całego szkolenia kawalerzysty, zwiększając trudności odpowiednio do postępów jeźdźców.

107. Wybór i organizacja terenu.

Dla ułatwienia instruktorom prowadzenia jazdy w terenie, należy zawczasu w formacji przygotować kilka tras.

Trasy te, stopniowo od łatwiejszych do trudniejszych, powinny mieć od 5 do 12 km.

Wybór tras powinien uwzględniać jak najróżnorodniejszy teren i przeszkody terenowe.

W razie braku naturalnych przeszkód należy zrobić pewną ilość sztucznych, lecz typu wybitnie terenowego i najczęściej spotykanego. Przeszkody powinny być stałe.

Organizacja takich tras zapewnia formacji jednolitość wyszkolenia w jeździe konnej i pokonywania przeszkód terenowych.

Nie powinno to jednak krępować instruktorów i zwalniać ich od wyboru innych terenów, nadających się do prowadzenia jazd terenowych.

108. Prowadzenie jazdy w terenie.

Instruktor dzieli swoich jeźdźców na, o ile możności, nieduże grupy. Każda grupa pod dowództwem podoficera. W każdej grupie jeźdźcy są rozmieszczeni dowolnie, lecz w taki sposób, aby podoficer mógł łatwo zwracać na nich uwagę.

Jeźdźcy nie powinni jechać zanadto zwarcie, aby nie przeszkadzać jeden drugiemu. Nie powinni się wyprzedzać i przecinać sobie wzajemnie drogi, lecz zachowywać kierunek i chód nadany przez prowadzących grupy.

Prowadzący grupy stosują się do kierunku i chodu nadanego przez instruktora i prowadzą swe grupy w taki sposób, aby on widział cały zastęp.

Zastęp w taki sposób ugrupowany prowadzi instruktor drogami, ścieżkami, po polach, lasach, przez zarośla, słowem po terenie najróżnorodniejszym, jaki ma do dyspozycji.

Chody stosuje się odpowiednio do terenu, pory roku, wyszkolenia jeźdźców i stanu koni.

Zastęp rozjeżdża się w wyżej opisany sposób na komendę „*Za mną — rojem*".

Jeżeli się ma do przebycia cieśniny, gdzie nie wystarcza miejsca na jazdę rojem, wówczas środkowi jeźdźcy jadą tym samym chodem za prowadzącym zastęp, po jednemu lub po dwu, zależnie od miejsca, reszta przytrzymuje konie i dołącza się w ślad w odległościach umożliwiających dostateczne widzenie przebywanego terenu, lecz w żadnym wypadku nie może się rozciągać więcej niż na odległość 3 koni jeden od drugiego. Po przebyciu cieśniny jeźdźcy ponownie jadą rojem.

109. Odbywanie dłuższych przemarszów.

Dla zaoszczędzenia sił konia przy odbywaniu dłuższych przemarszów, należy przestrzegać następujących zasad:

a) z miejsca jechać przynajmniej 1 km stępem;
b) zmieniać chody, przechodząc z jednego w drugi co pewien czas, zależnie od pory dnia i drogi;
c) robić 10-minutowe odpoczynki co 1 — $1^1/_2$ godziny; pierwszy odpoczynek po 3 — 5 km marszu dla dociągnięcia popręgów;
d) przy marszach wykonywanych wyłącznie w stępie dobrze jest po każdej godzinie zsiąść z konia i prowadzić go w ręku przynajmniej 1 km; podczas marszów chodami zmiennymi w stępie unikać pozostawania na siodle, lecz prowadzić konia w ręku.

Przed dłuższym odpoczynkiem powinno się i ostatni kilometr prowadzić konia w ręku.

Nawroty kłusa nie powinny trwać ponad 10 minut.

W małych oddziałach można stosować i galop w nawrotach do 1 km, jeżeli na to pozwala stan dróg i inne warunki.

We wszystkich okolicznościach wyszukiwać teren miękki, niegrząski (jak np. piaski), oszczędzający konia, i trzymać się boków, a nie środka szos.

Przemarsz kończyć stępem tym dłuższym, im dłuższy i cięższy był przemarsz.

Koń powinien wracać do stajni suchy i z normalnym oddechem.

Marsze z szybkością 9 i 10 km na godzinę są dla koni, zwłaszcza w większych oddziałach, uciążliwe, a więc należy je stosować nader oględnie, aby nie rujnowały koni; nie powinny trwać dłużej niż 3 godziny z rzędu.

Do tych ogólnych zasad, które należy pokazywać praktycznie, instruktor dodaje uwagi powodowane rodzajem, stanem terenu i dróg oraz rady dyktowane mu przez doświadczenie.

Przykłady stosowania chodów w celu uzyskania szybkości marszu:

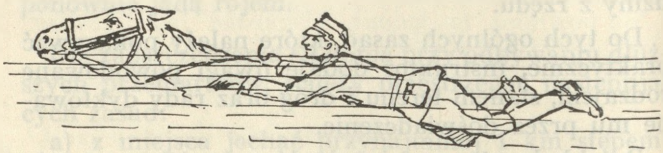
a) 8 km na godzinę — 10 min. stępem (1 km), 5 min. kłusem (1 km), 10 min. stępem (1 km), 5 min. kłusem (1 km) itd.;
b) 9 km na godzinę — 5 min. stępem ($^1/_2$ km), 5 min. kłusem (1 km), 5 min. stępem, 5 min. kłusem itd.;
c) 10 km na godzinę — 5 min. stępem ($^1/_2$ km), 10 min. kłusem (2 km), 5 min. stępem, 10 min. kłusem itd.

110. Wpław z koniem.

Jeżeli się ma ruszyć wpław z koniem osiodłanym, należy odjąć munsztuk; wodze zwisające pod szyją okręcić 2 — 3 razy jedna około drugiej; przez jedną z nich przeciągnąć podgardle, które się zapina jak zwykle; przesunąć po puśliskach strzemiona do góry i o jedną dziurkę popuścić popręgi.

Gdy jeździec wjedzie do wody i nada koniowi kierunek, zupełnie zwalnia wodze i ujmuje grzywę w pobliżu kłębu niedalej, jak na szerokość 2 dłoni od niego.

Gdy koń straci grunt pod nogami, jeździec zsuwa się do wody od strony prądu i płynie obok konia. Nie powinien przy tym przy pomocy rąk robić wysiłków, aby się unosić jak najwyżej, przeciwnie zagłębia się w wodę po samą brodę, gdyż w ten sposób ułatwi koniowi utrzymanie się na powierzchni (ryc. 42).

Ryc. 42.

Przy prądzie z prawej strony jeździec trzyma się prawej strony konia ujmując lewą ręką grzywę, prawą zaś w razie potrzeby kieruje koniem za pomocą klepania go po policzkach z odpowiedniej strony.

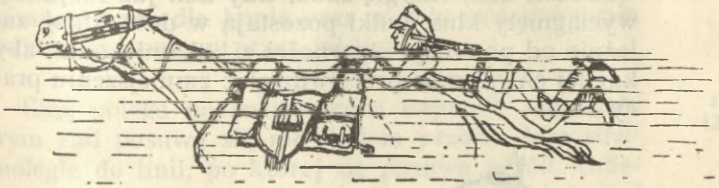
Przy prądzie z lewej strony jeździec postępuje odwrotnie.

Wodzą należy kierować tylko w razie potrzeby i bardzo oględnie, gdyż nieostrożne pociągnięcie wodzy może spowodować zadarcie łba i przewrócenie się konia.

Gdy koń osiągnie na przeciwległym brzegu grunt pod nogami, jeździec znów go dosiada.

Można również stosować następujący sposób: jeździec zsuwa się w tył, na zad konia, i płynie trzymając się za tylną część siodła (ryc. 43).

Przy przebywaniu wpław niewielkich przestrzeni, mniej więcej do 10 m, jeździec pozostaje na siodle.

Ryc. 43.

Jazda kadry zawodowej.

111. Zakres wymagań.

Od oficerów i podoficerów zawodowych należy wymagać ciągłego doskonalenia się we wszystkim, co dotyczy szkolenia szeregowca konno, dążąc do osiągnięcia jak najdokładniejszego wykonania, wyczucia oraz ujeżdżenia ich koni służbowych.

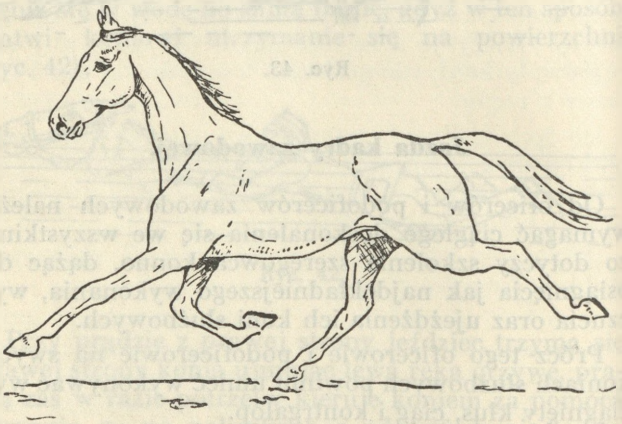
Prócz tego oficerowie i podoficerowie na swych koniach służbowych powinni umieć wykonywać wyciągnięty kłus, ciąg i kontrgalop.

112. Wyciągnięty kłus.

Wyciągnięty kłus polega nie na uzyskaniu największej szybkości w tym chodzie, lecz na zmuszeniu konia do najdłuższych wykroków. W wyciągniętym kłusie koń wyciąga naprzód przednie nogi sprężyście, całym ruchem łopatki, i robi każdy takt kłusa, stosownie do swej budowy, wykonywając najdłuższe wykroki (ryc. 44).

Należy dać koniowi pewną swobodę w pracy szyją, lecz przy dokładnej i czujnej łączności rąk z pyskiem, aby każdej chwili móc regulować szybkość i przeszkodzić przyśpieszaniu taktu.

Przy rozpoczynaniu wyciągniętego kłusa łydki działają równomiernym naciskiem i z taką siłą, aby wzbudzić całą energię zadu. Gdy koń już rozpoczął wyciągnięty kłus, łydki pozostają w dość silnej, zależnie od potrzeby, styczności z bokami konia, aby każdej chwili móc przeciwdziałać zmniejszeniu pracy zadu.

Ryc. 44.

Ponieważ chód ten jest bardzo trudnym i uciążliwym ćwiczeniem gimnastycznym, należy go stosować w krótkotrwałych nawrotach po rozprężeniu konia i nie powtarzać ponad jeden raz podczas każdej lekcji.

Wyciągnięty kłus rozpoczyna się z kłusa i dodanego kłusa; kończy się go w tychże chodach. Przejście z wyciągniętego kłusa lub do tego chodu odbywa się na przestrzeni kilku kroków.

Wyciągniętego kłusa nigdy nie wolno stosować w terenie oraz przy prowadzeniu zastępu ze stałymi odległościami. Służy on wyłącznie jako ćwiczenie gimnastyczne dla konia oraz w celu udoskonalenia używania pomocy przez jeźdźca.

113. Ciąg.

Ciąg polega na ruchu konia naprzód, przy którym zad posuwa się nie śladem przodu, lecz równolegle do linii, po której się posuwa przód. Odległość między tymi równoległymi liniami wynosi około $^1/_2$ kroku.

Przy ciągu głowa konia powinna być ustawiona w kierunku ruchu tak, aby jeździec, bez zmiany swej normalnej postawy w siodle, widział połowę wewnętrznego oka konia. Przy ciągu koń przestępuje zewnętrznymi nogami przez wewnętrzne, posuwając się bardziej naprzód niż w bok.

Na komendę *„Zmiana kierunku (półwolta w prawo, w lewo), ciąg — marsz“* jeździec nadaje koniowi wodzami należyte ustawienie głowy w kierunku bocznego ruchu, wzmacnia działanie obydwóch łydek, przy czym zewnętrzną łydkę trzyma nieco bardziej w tyle niż przy rozpoczynaniu galopu.

Wewnętrzna łydka służy do wysyłania konia naprzód, zewnętrzna zaś do przesuwania zadu konia w bok.

Po zakończeniu zmiany kierunku (półwolty) lub na komendę *„Dość“* jeździec ustawia głowę konia prosto, a równym działaniem łydek ustawia zad na śladzie przodu.

Ciąg wykonywa się w stępie skróconym i w kłusie. Przy ciągu w kłusie jeździec jedzie kłusem ćwiczebnym.

Jeżeli koń zanadto wypada zadem do wewnątrz, jeździec osłabia działanie zewnętrznej łydki, wzmacniając jednocześnie działanie wewnętrznej.

Jeżeli koń zanadto wypada przodem do wewnątrz. jeździec powstrzymuje go wodzą zewnętrzną.

Rozpoczynając ciąg bądź po przekątnej, bądź przy zakończeniu półwolty, należy początkowo prowadzić konia na wprost, w obranym kierunku, na przestrzeni kilku kroków, a dopiero potem rozpoczynać ciąg (ryc. 45 i 46).

114. Kontrgalop.

Kontrgalop polega na tym, że koń, według woli jeźdźca, podczas jazdy w prawo galopuje z lewej nogi, a podczas jazdy w lewo — z prawej.

Jako specjalne ćwiczenie kontrgalop wykonywa się tylko w tempie skróconego galopu.

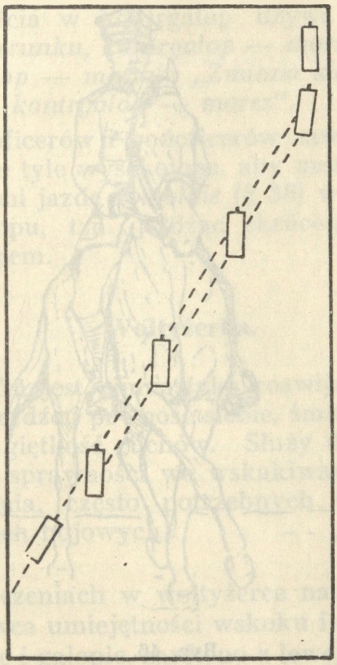
Kontrgalop jest prawidłowy tylko wówczas, gdy głowa konia jest ustawiona tak jak w zwykłym skróconym galopie, tzn., jeśli koń galopuje z prawej nogi, jeździec, bez zmiany swej normalnej postawy w siodle, powinien widzieć połowę prawego oka konia (przy galopie z lewej nogi—połowę lewego oka), a zad posuwa się śladem przodu.

W kontrgalopie wewnętrzną jest wodza (łydka) będąca po stronie nogi, z której koń galopuje, chociaż w stosunku do kierunku jazdy wodza ta (łydka) jest zewnętrzna. Np. koń posuwa się po kole w prawo w kontrgalopie. W tym wypadku prawa wodza i łydka są zewnętrzne, a lewa wodza i łydka — wewnętrzne.

Przy prowadzeniu konia w kontrgalopie pomoce powinny działać z jak największą dokładnością, tj. w taki sposób, aby koń najwyraźniej odczuwał różnicę w napięciu wewnętrznej i zewnętrznej wo-

dzy oraz w ustawieniu wewnętrznej i zewnętrznej łydki.

W stosunku do nogi, z której koń ma zagalopować, pomoce działają w taki sam sposób jak przy

Ryc. 45.

przejściu w skrócony galop, tj. jak w §§ 82 i 83. Jeżeli koń podczas każdego skoku galopu nie odczuwa stosownego prowadzenia wodzami i łydkami, łatwo przejdzie w kłus lub zmieni nogę.

Na zakrętach jeździec, nie zmieniając ustawienia łydek i utrzymując wewnętrzną wodzą ustawienie głowy konia, naciąga zewnętrzną wodzę nieco silniej, wskazując nią potrzebny kierunek.

Ryc. 46.

Kontrgalop rozpoczyna się *zmianą kierunku, półwoltą* i *zmianą kierunku przez ujeżdżalnię*. Np. jeździec prowadzi swego konia jadąc w prawo skróconym galopem z prawej nogi, zmienia kierunek jednym z wyżej podanych sposobów, lecz nie przecho-

dząc w kłus i nie zmieniając nogi posuwa się dalej w przeciwnym kierunku.

W kontrgalopie wykonywa się jazdę dokoła ujeżdżalni, jazdę po kole, wolty, wszystkie zmiany kierunku itp.

Do przejścia w kontrgalop używa się komend *„Zmiana kierunku, kontrgalop — marsz“; „Półwolta, kontrgalop — marsz“; „Zmiana kierunku przez ujeżdżalnię, kontrgalop — marsz“.*

Zastępy oficerów i podoficerów zawodowych powinny być o tyle wyszkolone, aby można było prowadzić z nimi jazdę *dowolnie* (§ 38) w tempie skróconego galopu, tzn. jeżdżąc skróconym galopem i kontrgalopem.

Woltyżerka.

115. Cel woltyżerki.

Woltyżerka jest gimnastyką rozwijającą i utrzymującą w jeźdźcu pewność siebie, śmiałość, energię, zwinność i giętkość ruchów. Służy do wyrobienia szybkości i sprawności we wskakiwaniu i zeskakiwaniu z konia, często potrzebnych kawalerzyście w warunkach bojowych.

116. Zakres wymagań.

Przy ćwiczeniach w woltyżerce należy wymagać od szeregowca umiejętności wskoku i zeskoku z konia w kłusie i galopie, zarówno z lewej jak z prawej strony, a z ludźmi szczególnie uzdolnionymi przerabiać: *nożyce, skok przez konia, wskok odwrotny, wskok młyńcem, stanie na siodle.*

We wszystkich tych ćwiczeniach należy wymagać dokładnego wykonania, gdyż tylko takie ćwiczenie jest celowe.

117. Sposoby prowadzenia ćwiczeń.

Ćwiczenia odbywają się na kole, po którym koń chodzi opędzany na lince.

Przy lewostronnych ćwiczeniach woltyżerki na koniu opędzanym na lince należy opędzać go w lewą stronę; przy prawostronnych — odwrotnie.

Opędzanie konia wykonywa 2 ludzi. Trzymający linkę stoi w miejscu, obracając się w miarę posuwania się konia tak, aby zawsze być zwróconym twarzą do głowy konia. Uważa przy tym, aby długość linki była niezmienna. Linkę trzyma w tej dłoni, w którą stronę posuwa się koń. Uważa, aby szybkość posuwania się konia zawsze była jednakowa. Dla zmniejszenia szybkości nadaje pionowym poruszaniem ręki trzymającej linkę pionowy ruch falisty, dopóki koń nie osiągnie żądanej szybkości.

Trzymający bat posuwa się wewnątrz koła, nieco z tyłu zadu końskiego i na takiej odległości, żeby każdej chwili mógł go dosięgnąć batem i nie pozwolić zmniejszyć szybkości. Bat trzyma się w zewnętrznej ręce, cienkim końcem zwrócony w tył.

Wodze upinające powinny być tak dostosowane, aby koń nie miał zbytniej swobody szyi. W ten sposób zmusza się go do równego i krótkiego tempa. W celu utrudnienia koniowi wyrzucania zadu na zewnątrz zewnętrzna wodza upinająca powinna być nieco krótsza od wewnętrznej.

Szeregowców mających się ćwiczyć w woltyżerce ustawia się dokoła, na zewnątrz śladu, po którym się będzie posuwał koń.

W czasie przerabiania woltyżerki z jednym ćwiczącym się następny powinien stać przy trzymającym linkę, aby się mógł po ukończeniu ćwiczenia przez poprzednika natychmiast zbliżyć do konia.

Unika się w ten sposób przerw podczas ćwiczenia i oszczędza siły konia.

Podbiegając do konia należy się stosować do jego chodu. Instruktor uważa, aby podczas zbliżania się do konia ćwiczący się miał ręce swobodne, lecz posuwając się wzdłuż linki nie chwytał za nią rękami.

Koniowi należy od czasu do czasu pozwolić odpocząć, przeprowadzając go po kole stępem w odwrotnym kierunku z odpiętymi wodzami upinającymi.

118. Rodzaje woltyżerki.

Rozróżniamy woltyżerkę:

a) na siodle woltyżerskim,

b) na siodle wojskowym.

119. Woltyżerka na siodle woltyżerskim.

Woltyżerka na siodle woltyżerskim jest środkiem wyrobienia techniki skoku potrzebnej do wskakiwania na siodło wojskowe.

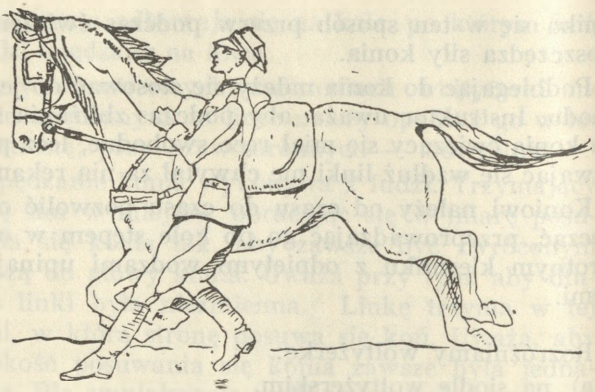
Wykonywa się ją na kole, bez broni, pasa i ostróg.

120. Wskok na konia.

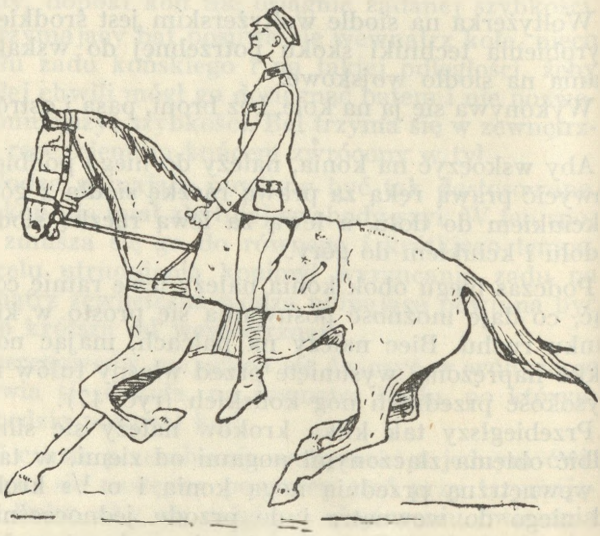
Aby wskoczyć na konia, należy do niego podbiec, chwycić prawą ręką za prawą rączkę siodła z góry i kciukiem do dołu, a lewą za lewą rączkę siodła z dołu i kciukiem do góry.

Podczas biegu obok konia należy lewe ramię cofnąć, co daje możność posuwania się prosto w kierunku ruchu. Biec należy na palcach, mając nogi lekko naprężone, wysunięte przed własny tułów na wysokość przednich nóg końskich (ryc. 47).

Przebiegłszy tak kilka kroków należy się silnie odbić obiema złączonymi nogami od ziemi, w takt z wewnętrzną przednią nogą konia i o $^1/_2$ kroku od niego do wewnątrz i do przodu jednocześnie; mocno się opierając i przyciągając rękami wyko-

Ryc. 47.

Ryc. 48.

rzystać podrzut, szybko podrzucić swój tułów prostując w tej chwili ręce; następnie przenieść przez zad konia wyprostowaną prawą nogę i miękko się opuścić w siodło, jak najbliżej jego przodu. Dosiad w siodle powinien być widłowy, z jak najbardziej rozwartymi stawami biodrowymi, nogi naprężone, palce skierowane w dół na zewnątrz (ryc. 48).

Ryc. 49.

121. Zeskok z konia.

Aby zeskoczyć z konia do wewnątrz koła, należy chwycić rękami z góry za przednie rączki siodła i wyrzucić prawą nogę od biodra silnym ruchem wstecz, przerzucić ją przez zad koński, jednocześnie pochylając tułów do przodu na jak najbardziej wyprostowanych rękach. Prawą nogę po przerzuceniu przez zad dołączyć natychmiast do lewej,

która pozostaje na miejscu. Opierając się prawym biodrem o bok siodła, z tułowiem nieco pochylonym w prawo, kierując obie złączone wyprostowane nogi jak najwięcej ku przodowi (ryc. 49), zeskoczyć z konia stawiając nogi na ziemi wraz z lewą przednią nogą konia, a jednocześnie puścić rączki siodła.

Aby zeskoczyć z konia na zewnątrz koła, jeździec postępuje jak wyżej, lecz z tą różnicą, że przerzuca przez zad lewą nogę, dołącza ją do prawej, pozostającej w miejscu itd., tzn. stosując wszystko z przeciwnej strony.

122. Zeskok i wskok. Przy tym ćwiczeniu wykonywa się zeskok jak w § 121 z tą różnicą, że natychmiast, za pierwszym dotknięciem palcami nóg ziemi, należy się odbić i wykonać wskok jak w § 120.

Ruchy wyszczególnione w §§ 120 i 121 powinny się zlać w jedną całość, co czyni wykonanie ciągłym i sprężystym.

123. Nożyce. Siedząc na koniu należy chwycić rękami za przednie rączki siodła i pochylając tułów nieco do przodu na jak najbardziej wyprostowanych rękach, szybko, w takt galopu, silnie od bioder wyrzucić wyprostowane nogi wstecz i do góry. Krzyżując nogi w górze trzeba jednocześnie pomóc sobie energicznym ruchem bioder w odpowiednią stronę i natychmiast wypuścić rączki siodła, aby móc usiąść twarzą do zadu końskiego.

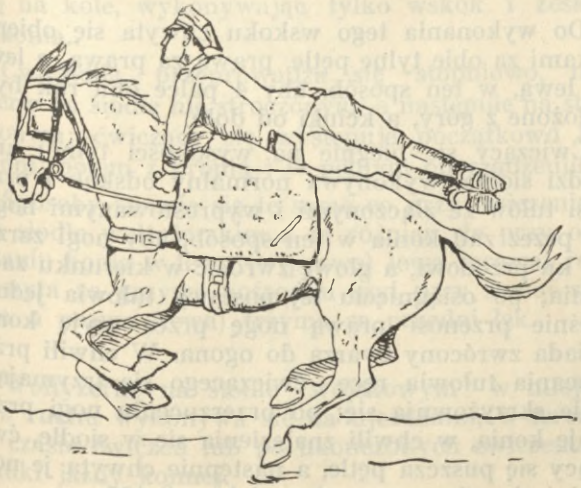
Trzeba uważać, aby skrzyżowanie nóg odbywało się stosunkowo wysoko nad siodłem, ponieważ w przeciwnym razie nogi zawadzając o siodło nie pozwolą wykonać tego ćwiczenia. Dosiad pozostaje widłowy.

Aby siąść twarzą do przodu, trzeba chwycić za tylne pętle w ten sposób, żeby 4 palce były wewnątrz, a kciuk na zewnątrz tych pętel, po czym nachylając się naprzód w chwili podniesienia przez konia przodu wykonać wszystko jak wyżej.

Dla ułatwienia nauki robi się z początku nożyce w miejscu, potem w stępie i w galopie. W kłusie tego ćwiczenia się nie wykonywa.

124. Skok przez konia.

Wykonywa się tak jak przy wskakiwaniu na konia z tą różnicą, że po odbiciu się nogami od ziemi należy wykonać energiczny zwrot w biodrach w prawo mając nogi złączone; jednocześnie przyciągając się mocno do siodła rękami wznieść nogi wysoko w górę na jak najbardziej wyprostowanych rękach z całym tułowiem nad zadem końskim (ryc. 50), po czym przerzucić się na prawą stronę

Ryc. 50.

konia i zeskoczyć obok jego zewnętrznej łopatki, twarzą w kierunku ruchu.

Dla ułatwienia wykonania tego ćwiczenia można z początku żądać, aby uczeń wskakiwał na konia zatrzymując się na lewym biodrze z prawej strony siodła.

Skok przez konia należy stosować jako zakończenie ćwiczenia.

125. Wskok odwrotny.

Odskok wykonywa się tak jak przy zwykłym wskakiwaniu, lecz z tą różnicą, że w chwili odbicia silnym ruchem bioder ciało się obraca w lewo w tył; jeździec siada twarzą do ogona przenosząc jednocześnie lewą nogę przez zad konia i puszczając rączki siodła; następnie chwyta za tylne pętle, wykonywa nożyce jak w § 123 i siada normalnie.

126. Wskok młyńcem.

Do wykonania tego wskoku chwyta się obiema rękami za obie tylne pętle, prawą za prawą, a lewą za lewą, w ten sposób, aby 4 palce obu rąk były nałożone z góry, a kciuki od dołu.

Ćwiczący się biegnie na wysokości tylnej krawędzi siodła, wykonywa normalny odskok i przenosi tułów ze złączonymi i wyprostowanymi nogami przez zad konia w ten sposób, aby nogi zarzucić ku przodowi, a głowę zwrócić w kierunku zadu konia; po osiągnięciu tej postawy tułowia jednocześnie przenosi prawą nogę przez szyję konia i siada zwrócony twarzą do ogona. W chwili przerzucania tułowia ręce ćwiczącego się trzymające pętle skrzyżowują się; po przerzuceniu nogi przez szyję konia, w chwili znalezienia się w siodle, ćwiczący się puszcza pętle, a następnie chwyta je normalnie i wykonywa nożyce jak w § 123.

127. Stawanie na siodle.

Aby stanąć na siodle, należy obiema rękami chwycić za przednie rączki siodła z góry pochylając tułów ku przodowi; jednocześnie wyrzucić nogi do tyłu, po czym zgiąć je w kolanach i opuścić się na palce nóg na środku siodła przysiadem, a następnie stanąć na siodle wypuszczając z rąk rączki siodła.

Podczas stania nogi powinny być nie naprężone, całe ciało skierowane ku przodowi i do wewnątrz koła.

Aby się opuścić w siodło, należy zrobić przysiad, chwycić za rączki siodła i obejmując konia udami miękko się opuścić w siodło.

128. Woltyżerka na siodle wojskowym na kole.

Woltyżerkę na siodle wojskowym przeprowadza się na kole, wykonywając tylko wskok i zeskok z konia.

Ćwiczenia przeprowadza się stopniowo, najpierw na siodle nie stroczonym, a następnie na stroczonym; ćwiczący się występuje początkowo bez broni, potem z bronią i w pełnym oporządzeniu.

Sposoby stosuje się te same co przy ćwiczeniach na siodle woltyżerskim z tą różnicą, że przy opędzaniu konia w lewo (w prawo) lewa (prawa) ręka chwyta za grzywę pośrodku szyi przy samej skórze, a prawa (lewa) trzyma za przedni łęk.

129. Woltyżerka na siodle wojskowym w miejscu i w ruchu.

Woltyżerkę na siodle wojskowym w miejscu i w ruchu wykonywa się na ujeżdżalni, w terenie, w czasie ćwiczeń lub po ukończonych ćwiczeniach nauki jazdy konnej.

130. Wskok zwykły na konia w miejscu.

Jeździec stojący w postawie zasadniczej z koniem na komendę *„Bez strzemion — na koń“* robi zwrot w prawo, przerzuca wodze wędzidłowe przez głowę konia, robi cały krok w prawo, staje na wysokości siodła i twarzą do niego; lewą rękę z wodzami kładzie na przednim łęku, a prawą — na tylnym; robi półprzysiad i odbiwszy się nogami od ziemi wznosi się silnie na rękach tak aby mieć górną część ciała na wyciągniętych rękach nad sio-

Ryc. 51.

dłem, po czym nie wciągając szyi w ramiona, aby łatwiej zachować równowagę, lekko się pochyla ku przodowi (ku prawej stronie konia); ciało pozostaje naprężone, głowa prosto i cokolwiek do góry, nogi wyprostowane, palce w dół; pozostaje chwilę w tej postawie (ryc. 51), a jednocześnie, przekładając prawą rękę na prawą stronę przedniego łęku, przenosi wyprostowaną prawą nogę nad zadem konia, ściska siodło kolanami i opuszcza się miękko w siodło opierając się na obu rękach.

131. „Wskokiem — na koń".

Jeździec stojący w postawie zasadniczej z koniem na komendę *„Wskokiem — na koń"* robi zwrot w prawo, przerzuca wodze jak w § 130, następnie staje w półobrocie plecami do głowy konia

Ryc. 52.

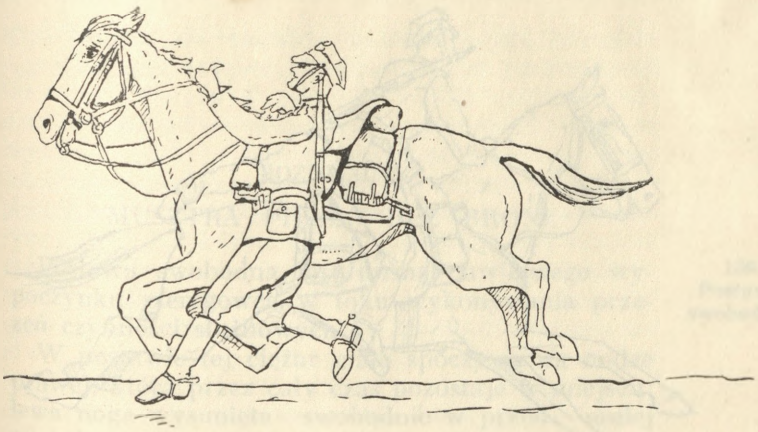
na wysokości jego szyi, stawiając lewą nogę obok lewej przedniej nogi konia; ujmując lewą ręką garść grzywy wraz z wodzami wędzidłowymi, a wyprostowaną prawą rękę zarzuca w tył; następnie robi silny wymach wyprostowaną prawą nogą i ręką (ryc. 52) oraz odbijając się od ziemi lewą nogą przenosi prawą przez tylny łęk po czym podciągając się na lewej ręce siada na siodło, pomagając sobie jednocześnie prawą ręką opartą o siodło ze strony zewnętrznej przy przednim łęku.

132. Zeskok z konia w miejscu.

Na komendę *„Bez strzemion — z koni“* jeździec przekłada wodze wędzidłowe w lewą rękę (jeżeli są wodze munsztukowe, puszcza je na szyję konia), wyjmuje nogi ze strzemion, opiera się obu rękami o przedni łęk, pochylając jednocześnie wyprostowany tułów ku przodowi; pomagając sobie silnym wymachem wyprostowanej prawej nogi, przerzuca ją nad zadem konia; złączywszy prawą nogę z lewą opuszcza się lekko na ziemię, po czym przybiera postawę zasadniczą z koniem.

133. Wskok na konia w ruchu na linii prostej.

Jeździec trzyma lewą (prawą) ręką wodze i garść grzywy, o ile możności, po środku szyi konia, a prawą (lewą) za przedni łęk, palcami wewnątrz mając lewe ramię ustawione w tył, aby być zwróconym twarzą w kierunku ruchu; nogi wyprostowane na wysokości przednich nóg konia; biegnąc z koniem „w nogę“ odbija się na palcach obydwiema nogami jednocześnie z wewnętrzną przednią nogą konia (ryc. 53) i wskakuje na niego przenosząc prawą (lewą) wyprostowaną nogę przez zad konia.

Ryc. 53.

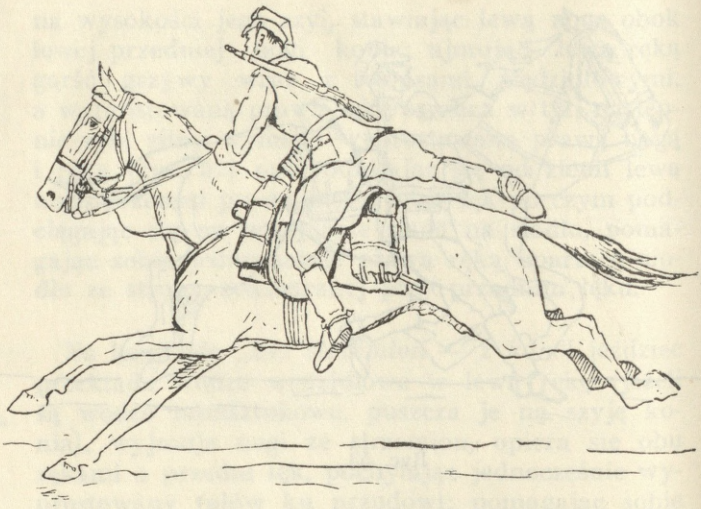
134. Zeskok z konia w ruchu na linii prostej.

Jeździec postępuje, jak jest powiedziane w § 132 z tą różnicą, że ujmuje lewą (prawą) ręką wraz z wodzami i garść grzywy (ryc. 54).

135. Zakres woltyżerki na siodle stroczonym na linii prostej.

Ćwiczenia w woltyżerce na siodle stroczonym, w pełnym oporządzeniu jeźdźca, należy przerabiać z tymi szeregowcami, którzy już dobrze opanowali woltyż na siodle nie stroczonym i stroczonym, bez oporządzenia i broni.

Przy ćwiczeniu w woltyżerce na linii prostej należy mieć na uwadze istotne potrzeby bojowe i nie wymagać od szeregowców sztuk cyrkowych.

Ryc. 54.

Przy tym ćwiczeniu nie stosować zbyt często cwałów, gdyż niszczy to materiał koński.

ROZDZIAŁ B.

MUSZTRA PIESZO BEZ BRONI.

136. Postawa swobodna.

Postawa swobodna jest formą chwilowego wypoczynku szeregowca w toku wykonywania przezeń czynności służbowych.

W postawie tej ciężar ciała spoczywa na nodze prawej, która przez cały czas pozostaje w miejscu; lewa noga wysunięta swobodnie w przód, mniej więcej o połowę długości stopy, w kierunku, który wskazują palce tej nogi. Poza tym szeregowiec ma zupełną swobodę ruchów, ale nie wolno mu rozmawiać. Gdy zachodzi potrzeba, poprawia sobie ubranie i oporządzenie, a znajdując się w szyku zwartym także równanie i krycie.

Jeżeli szeregowiec pozostaje przez dłuższy czas w postawie swobodnej, może zmienić położenie nóg w ten sposób, że dostawia lewą nogę do prawej, a następnie wysuwa prawą i odwrotnie.

Postawę swobodną przybiera szeregowiec na komendę *„Spocznij“*.

137. Postawa zasadnicza.

Postawa zasadnicza wyraża gotowość do przyjęcia i wykonania komendy (rozkazu). W postawie zasadniczej stoi żołnierz nieruchomo. Ciężar ciała spoczywa równomiernie na obu całych stopach. Położenie całego ciała w stosunku do stóp musi być pionowe i równoległe do linii frontu. Pięty złączone, stopy rozwarte tak, by odległość między dużymi palcami nóg wynosiła długość

własnej stopy. Kolana zbliżone do siebie o ile pozwala na to budowa ciała, nogi w kolanach wyprostowane. Mięśnie krzyża i górnej części ud napięte, by usztywniały tułów w pasie. Brzuch lekko wciągnięty, pierś wysunięta ku przodowi przez swobodne cofnięcie ramion w tył. Ręce opuszczone swobodnie wzdłuż tułowia dotykają ud nasadą dłoni oraz złączonymi i wyprostowanymi palcami w ten sposób, by średnie palce rąk wyczuwały szew spodni. Łokcie odchylone nieco w przód. Ramiona na równej wysokości, szyja wyciągnięta swobodnie, głowa podniesiona, broda przyciągnięta nieco w dół. Wzrok skierowany na wprost, usta zamknięte normalnie (nie zaciśnięte).

W rozmowie z przełożonymi lub starszymi przyjmuje się zawsze postawę zasadniczą.

Postawę zasadniczą przybiera szeregowiec na komendę *„Baczność“* oraz na zapowiedź każdej komendy nie poprzedzonej komendą *„Baczność“*.

W tym ostatnim wypadku szeregowiec po wykonaniu komendy pozostaje również w postawie zasadniczej, jeżeli regulamin nie postanawia inaczej.

138. Marsz krokiem równym.

Szeregowiec maszeruje krokiem równym:

a) ruszając z miejsca na komendę *„Ułan (strzelec, szwoleżer) — marsz“*,

b) w marszu na komendę *„Baczność“*, poprzedzoną w razie potrzeby wyrównania kroku komendą *„Równy — krok“*.

c) w marszu na komendę *„Spocznij“*, podaną po komendzie wyruszenia z miejsca lub po podanej w czasie marszu komendzie *„Baczność“*.

Długość równego kroku wynosi 75 cm. Ruszając z miejsca albo w marszu po padnięciu komendy

„Baczność“ szeregowiec podając ciężar ciała naprzód wykracza lewą nogą w przód, podnosząc ją z ziemi poczynając od pięty z jednoczesnym ugięciem nogi w kolanie o tyle, żeby stopę — skierowaną palcami ku ziemi i nieco na zewnątrz — można było przesunąć w przód tuż nad ziemią; wysuwając w ten sposób nogę w przód na regulaminową długość kroku, prostuje ją w kolanie i stawia sprężyście na ziemi całą stopą poczynając od palców; jednocześnie podnosi prawą nogę poczynając od pięty i przenosi ciężar ciała na lewą nogę, zachowując przez cały czas wychylenie tułowia w przód.

Następnie wykracza nogą prawą w taki sam sposób, jak wskazano dla lewej, maszerując cały czas sprężystym krokiem.

Głowa i tułów pozostają w postawie zasadniczej. Tempo marszu wynosi 120 kroków na minutę. Ruch rąk w czasie marszu miarowy; w przód na wysokość pasa, w tył swobodnie.

Jeżeli szeregowiec ma maszerować równym krokiem przez dłuższy okres czasu, a okoliczności nie wymagają marszu na *„Baczność“*, podaje się komendę *„Spocznij“*. Na tę komendę szeregowiec, zachowując tempo i długość kroku nie zmienione, przybiera swobodną postawę ciała.

139. Marsz krokiem dowolnym.

Na komendę *„Dowolny — krok“* długość kroku i tempo marszu zależą od terenu i budowy ciała szeregowca. Dobra postawa powinna być zachowana. Górna część ciała i ruch rąk — utrzymane swobodnie.

140. Zmiany kroku.

Przejście z kroku równego w dowolny następuje na komendę *„Dowolny — krok“*; z dowolnego w równy na komendę *„Równy — krok“*, przy

czym po przybraniu równego kroku szeregowiec maszeruje jak równym krokiem na *„Spocznij“*.

141. „Stój“. Na komendę *„Ułan (strzelec, szwoleżer) — stój“* szeregowiec robi jeszcze jeden krok i przystawia szybko nogę pozostającą w tyle do tej, która wykonała ostatni wykrok.

142. Bieg i krok szybki. Bieg z miejsca wykonywa się na komendę *„Ułan (strzelec, szwoleżer) biegiem — marsz“*, w marszu na komendę *„Biegiem — marsz“*.

Kierunek biegu (jeżeli nie jest wskazany) — na wprost przed siebie.

Zaprzestanie biegu następuje albo przez przejście w krok dowolny, albo przez zatrzymanie. Na komendę *„Dowolny — krok“* szeregowiec zwalnia bieg w ciągu 3 kroków po wydaniu komendy, po czym przechodzi w dowolny krok.

Na komendę *„Ułan (strzelec, szwoleżer) — stój“* szeregowiec robi w biegu stopniowo zwalnianym jeszcze 3 kroki, zatrzymuje się i przybiera postawę swobodną.

Jeżeli cel, który ma być osiągnięty biegiem, albo przestrzeń, która ma być przebyta biegiem, były z góry oznaczone w komendzie, np. *„Ułan (strzelec, szwoleżer) do lasku biegiem — marsz“* lub *„Ułan (strzelec, szwoleżer) przez łąkę biegiem — marsz“*, wówczas szeregowiec po wykonaniu komendy przestaje biec i zachowuje się następnie tak jak przed rozpoczęciem biegu, to jest, jeśli stał — staje, jeśli leżał — pada, jeśli zaś maszerował — maszeruje dalej.

Szybki krok jest to przyśpieszony krok dowolny.

Szybki krok stosuje się przy wykonywaniu nie-

których komend niniejszego regulaminu, gdy chodzi o szybkie sprawienie pewnego szyku.

143. Zwroty w miejscu.

Komenda *„W prawo — zwrot“*.

Szeregowiec wykonywa na prawej pięcie dziarski obrót o 90° w prawo. W tym celu podnosi nieco palce prawej i piętę lewej nogi, odbija się palcami lewej nogi w prawo, a wykonawszy nakazany zwrot dostawia szybko lewą nogę do prawej.

Komenda *„W lewo — zwrot“*.

Szeregowiec wykonywa na lewej pięcie dziarski obrót o 90° w lewo. W tym celu podnosi nieco palce lewej i piętę prawej nogi, odbija się palcami prawej nogi w lewo, a wykonawszy nakazany zwrot szybko dostawia prawą nogę do lewej.

Komenda *„W tył — zwrot“*.

Szeregowiec wykonywa na lewej pięcie dziarski obrót o 180°. W tym celu podnosi nieco palce lewej i piętę prawej nogi, odbija się palcami prawej nogi w lewo, a wykonawszy nakazany zwrot szybko dostawia prawą nogę do lewej.

W czasie wykonywania zwrotów górna część ciała pozostaje w postawie zasadniczej.

144. Zwroty w marszu.

Komenda *„W prawo (w lewo) — zwrot“*.

Hasło należy wydać w marszu krokiem równym, przy stawianiu przez szeregowca tej nogi, w której stronę ma nastąpić obrót.

Szeregowiec po usłyszeniu hasła robi jeszcze pół kroku, po czym w tempie jednego kroku obraca się o 90° w nakazanym kierunku na palcach nogi wysuniętej w przód przy pomocy odbicia się palcami nogi pozostawionej w tyle, którą w tym samym tempie przenosi na wykrok w nakazanym kierunku maszerując dalej bez zatrzymania się.

145. Zwroty głowy.

Na komendę *„Na prawo (na lewo) — patrz“*. Szeregowiec szybkim ruchem zwraca głowę w prawo (w lewo) tak, aby oko lewe (prawe) znalazło się w środkowej linii ciała.

Głowa lekko podniesiona, oczy zwrócone w kierunku zwrotu głowy.

Powrót głowy na wprost wykonywa się na komendę *„Baczność“*.

146. Salutowanie.

Salutowanie wykonywa szeregowiec w postawie zasadniczej (w marszu na *„Baczność“*). Szybko zwraca głowę w kierunku przełożonego (starszego) patrząc mu w oczy, jednocześnie podnosi krótkim ruchem do daszka czapki prawą ręką ułożoną tak, aby palec wskazujący i średni były wyprostowane i złączone, pozostałe zaś palce złożone na dłoni i przyciśnięte kciukiem. Zewnętrzna strona pierwszego członka palca wskazującego przyłożona do brzegu daszka czapki nad prawym kątem prawego oka, dłoń zwrócona ku przodowi, łokieć skierowany w dół i na prawo w skos.

Po salutowaniu szeregowiec opuszcza energicznym ruchem rękę w dół z jednoczesnym zwrotem głowy na wprost. W marszu lewa ręka pozostaje przez czas salutowania nieruchomo, lekko przyłożona nasadą dłoni i końcami palców do spodni — środkowy palec przy szwie. Szeregowiec maszeruje krokiem sprężystym, nie zaznaczając jednak tempa uderzeniami stóp o ziemię.

Postawę i ruchy ręką do salutowania musi szeregowiec ukończyć na 6 kroków przed przełożonym (starszym), a powrót do poprzedniej postawy rozpocząć 3 kroki za przełożonym.

Przy salutowaniu w miejscu przełożonemu (starszemu) stojącemu również w miejscu (np. przy

meldowaniu się) przytrzymuje rękę przy nakryciu głowy przez sekundę.

U w a g a. Salutowanie przy meldowaniu w miejscu rozpoczyna się po zatrzymaniu się i przy braniu postawy zasadniczej.

Gdy ma inne nakrycie głowy, np. hełm, przykłada rękę do salutowania tak samo jak przy salutowaniu w czapce.

Szeregowiec bez nakrycia głowy oddając honory przybiera podstawę zasadniczą i zwraca szybkim ruchem głowę w kierunku przełożonego (starszego), zachowując się poza tym tak samo jak przy salutowaniu.

Mając prawą rękę zajętą i nie mogąc jej na czas uwolnić oddaje honory jak szeregowiec bez nakrycia głowy.

147. Wywołanie szeregowca z szeregu.

Szeregowiec wywołany po nazwisku staje w postawie zasadniczej i odpowiada głośno *„Jestem"*.

Na komendę *„Wystąp"* występuje z dwuszeregu w przód i staje na 3 kroki przed pierwszym szeregiem w postawie zasadniczej. Szeregowiec z tylnego szeregu występuje w przód przez lukę otwartą mu przez poprzednika, który w tym celu robi prawą nogą krok w kierunku na prawo w skos, a po przejściu wywołanego krokiem w tył lewą nogą wraca na swe miejsce. Tak samo zachowuje się poprzednik przy powrocie zaplecznika na miejsce

W lukę powstałą wskutek wystąpienie szeregowca pierwszego szeregu wstępuje natychmiast 2 krokami jego zaplecznik; po powrocie wywołanego — gdy się ten zbliży na 3 kroki do swego miejsca —

zaplecznik robi w tył wzrot, 2 krokami wraca na swe miejsce i ponownie wykonuje w tył zwrot.

Szeregowiec wywołany z kolumny występuje na tę stronę, po której jest przełożony, albo na stronę wskazaną w komendzie dowódcy i staje na wysokości swej trójki (dwójki) w postawie zasadniczej, w odstępie kroku od skrzydłowego.

Na komendę *„Wstąp“* robi zwrot w kierunku, w którym ma odejść, i wraca szybkim krokiem na swoje miejsce.

Szeregowiec wywołany z jakiegokolwiek szyku lub miejsca na komendę *„Do mnie“* albo np. *„Do pana rotmistrza X“* podąża natychmiast szybkim krokiem najkrótszą drogą do wzywającego, zatrzymuje się na 3 kroki przed nim w postawie zasadniczej, oddaje honory i melduje się.

Po komendzie *„Do mnie“* na komendę *„Wstąp“* lub po rozmowie z przełożonym szeregowiec oddaje honory, robi zwrot w kierunku, w którym ma odejść, i wraca szybkim krokiem na miejsce.

Szeregowiec wywołany z szyku oddziału będącego w marszu podchodzi do przełożonego z lewej strony i, jeśli przełożony się nie zatrzyma, maszeruje obok niego o pół kroku z tyłu i po oddaniu honorów melduje się w marszu.

148. „Do — modlitwy“.

Komenda *„Do — modlitwy“*.

Szeregowiec prawą ręką zdejmuje czapkę (hełm) i przekłada ją do lewej. Lewą ręką, opuszczoną na całą długość, trzyma czapkę (hełm) przy lewym udzie całą dłonią za otok, w okolicy wszycia lewej części daszka (hełm trzyma w okolicy podpinki), orzełkiem do przodu, Podszewka czapki zwrócona ku ziemi. Po wykonaniu tych czynności szerego-

wiec bez dalszego rozkazu przybiera podstawę swobodną.

Na komendę *„Po — modlitwie“* szeregowiec wykonywa opisane czynności w odwrotnym porządku.

Na komendę *„Czapki—zdejm“* (*„Czapki—włóż“*) wykonywa te same czynności co na komendę *„Do — modlitwy“* (*„Po — modlitwie“*).

149. „Do — przysięgi".

Komenda *„Do — przysięgi“*.

Szeregowiec prawą ręką zdejmuje czapkę (hełm) i przekłada ją do lewej, ujmując całą dłonią za otok w okolicy wszycia lewej części daszka (hełm w okolicy podpinki), orzełkiem do przodu, po czym podnosi prawą rękę do przysięgi w następujący sposób: przedramię pionowo do góry, dłoń na wysokości oczu i zwrócona do frontu, palce złożone jak do salutowania. Reszta ciała w postawie zasadniczej.

ROZDZIAŁ C.

WŁADANIE BRONIĄ.

BROŃ BIAŁA.

150. Wstęp. Broń biała — szabla i lanca — ta tradycyjna broń kawalerii, wyraża ducha zaczepnego, który zawsze cechował i nadal powinien cechować kawalerię polską.

W walce wręcz w jak najjaskrawszy sposób występuje bezpośrednie współdziałanie jednostek i oddziałów, ta naczelna zasada działania na polu bitwy.

Tylko ta kawaleria spełni swoje zadania, która będzie miała pełne zaufanie do swej broni i będzie umiała jej użyć.

W walce wręcz kawaleria polska musi być panią pola walki.

151. Dosiad przy władaniu bronią białą i prowadzenie konia. Do władania bronią białą jeździec:

a) skierowuje wzrok na oczy przeciwnika (przy pozornikach — na cel),

b) skraca wodze tak, aby lewa pięść oparła się z góry o szyję końską w połowie jej długości, a ruch jeźdźca podczas władania bronią nie odbijał się na pysku konia; jednocześnie unosi kości siedzeniowe z siodła,

c) silniej opiera się na strzemieniu tej strony, z której chce walczyć, jednocześnie pochylając (silniej — z lancą, słabiej — z szablą) w tym kierunku wyprostowany tułów.

W kłusie to wszystko powinno następować z kłusa ćwiczebnego.

W galopie i cwale jeździec cały czas już jedzie w półdosiadzie i ze skróconymi wodzami, wobec czego opiera się tylko silniej na jedno (z tej strony, z której chce walczyć) ze strzemion, tułów natomiast podnosi w miarę potrzeby (rzadziej — z lancą, zawsze — z szablą).

152. Metody szkolenia.

Instruktor nie powinien nigdy wychodzić z wprawy we władaniu bronią.

Uczyć należy przede wszystkim własnym przykładem. Ucząc pieszych instruktor jest pieszo, ucząc konnych — występuje konno.

Zapoznanie z władaniem bronią białą jest początkiem szkolenia; doskonałość można osiągnąć tylko przez stałą, systematyczną zaprawę.

Całe szkolenie powinno mieć charakter nauczania indywidualnego i być traktowane jako sport.

Szkolenie zbiorowe można stosować tylko jako krótkie, pomocnicze lekcje zaprawy.

Ćwiczeń „na komendę“ należy używać tylko wyjątkowo. Instruktor musi zwrócić szczególną uwagę na to, aby przez zbyt długą przerwę między zapowiedzią a hasłem komendy nie popsuć mechaniki wykonania.

153. Podział na okresy szkolenia.

Podział na okresy zależy między innymi od warunków klimatycznych i z małymi wahaniami będzie następujący:

okres I — 2 miesiące — szkolenie pieszo i na drewnianym koniu;

okres II — 4 miesiące — szkolenie na koniu; opanowanie pracy w galopie;

okres III — od 7 miesiąca — praca w galopie i w cwale; w 9 miesiącu całkowite opanowanie pracy w cwale.

154. Ćwiczenia pieszo.

Nie należy czekać z rozpoczęciem ćwiczeń we władaniu bronią białą aż do opanowania przez rekrutów znajomości musztry formalnej.

Ćwiczenie z bronią białą należy rozpocząć najpóźniej w 2 tygodnie po przybyciu rekruta do oddziału.

Ćwiczenia należy prowadzić swobodnie, szkoląc indywidualnie i traktując je jako sport.

Do ćwiczenia ustawia się rekrutów początkowo w jeden szereg w półkole, w odstępach równych 5 krokom przy ćwiczeniu szablą, a 10 krokom przy ćwiczeniu lancą. Po oswojeniu się rekrutów z władaniem szablą i lancą można ich ćwiczyć w dwuszeregu (odstęp i odległość 5 lub 10 kroków) w półkolu.

Oddział do ćwiczeń we władaniu szablą i lancą pieszo ustawia się na komendę *„Od środkowego do władania szablą (lancą) — na 5 (10) kroków — biegiem odstąp“*.

Instruktor zajmuje miejsce wewnątrz półkola, stopniowo osobiście pokazuje wszystkie chwyty bronią białą dotyczące musztry formalnej oraz władanie bojowe.

Po dokładnym zaznajomieniu rekruta z chwytami szablą należy niezwłocznie (pożądane jak najwcześniej) przejść do szkolenia we władaniu szablą z użyciem pozorników.

W tym celu ustawia się rekruta w odległości od pozornika (z łozą, gliną lub chochołem) trochę (około 20 cm) mniejszej od długości ręki z szablą (rekrut w postawie do cięcia lub do pchnięcia).

Rekrut wzorując się na instruktorze wykonywa cięcia lub pchnięcia samodzielnie; wykonanie na komendę należy stosować wyjątkowo, tylko w odniesieniu do rekrutów wybitnie mało pojętnych.

Do szkolenia w cięciu z góry rekrut musi stać w rozkroku na podwyższeniu, aby mógł uzyskać pełny wymach szablą (aby nie ciąć szablą w ziemię i nie zginać prawej ręki).

Nie wolno uczyć cięcia słomianego warkocza pieszo.

155. Ćwiczenia na drewnianym koniu.

Równolegle z władaniem szablą pieszo, z użyciem pozorników, oraz z władaniem lancą pieszo, należy szkolić rekruta we władaniu lancą i szablą na osiodłanym drewnianym koniu.

Celem tego szkolenia jest nie tylko wykonywanie poprawnych cięć, pchnięć i zasłon, lecz również nauczenie rekruta odpowiedniego dosiadu z bronią w ręku.

Pozorniki należy ustawiać w takiej odległości i odstępie od konia, aby w chwili wykonywania cięcia lub pchnięcia była (odległość) naturalna, tj. taka, z jakiej można skutecznie i swobodnie dosięgnąć bronią przeciwnika.

Po wejściu na koń w myśl rozdziału A jeździec do ćwiczeń we władaniu bronią białą przybiera dosiad opisany w § 151.

Nie wolno na drewnianym koniu udawać jazdy cwałem (stosować dosiad do cwału).

Ćwiczenia na drewnianym koniu należy uważać za ćwiczenia przygotowawcze, których celem jest zapoznanie rekruta z techniką władania lancą i szablą na koniu oraz nauka oceny odległości od przeciwnika.

156. Nauka władania bronią białą na ruchomych pozornikach.

Jeździec na drewnianym koniu.

Nauczanie władania lancą i szablą w ruchu polega na działaniu jeźdźca lancą lub szablą na pozornik umieszczony na saneczkach lub wózku ciągniętych przez pieszego (ych) za pomocą długiej linki.

157. Cel okresu II i sposoby szkolenia.

Celem okresu II jest wyrobienie silnego i pewnego cięcia, pchnięcia lub zasłony oraz uspokojenia i przyzwyczajenia koni do chwytów bronią białą i do pozorników.

Po rozpoczęciu nauki prowadzenia konia należy niezwłocznie rozpocząć szkolenie we władaniu bronią białą na koniu.

Konie — kiełznane wędzidłem, siodłanie — ćwiczebne.

Chody końskie należy stosować stopniowo.

Pierwsze lekcje polegają na tym, że szeregowcy uszykowani na bardzo dużym kole ćwiczą się we wszystkich chwytach szablą lub lancą, bez użycia pozorników.

Celem tych ćwiczeń jest przyzwyczajenie szeregowców do jazdy konno z bronią w ręku oraz oswojenie ich z użyciem broni białej na koniu.

Szczególną uwagę należy zwrócić na spokojne prowadzenie konia lewą ręką, oraz na poprawne, naturalne władanie bronią.

Następnym etapem szkolenia będą lekcje z użyciem pozorników na liniach prostych. Początkowo należy uczyć tylko na pojedynczym pozorniku. Właściwym chodem końskim do władania bronią białą jest galop, jednak ze względu na nieprzygotowanie jeszcze szeregowców do pracy na koniu w galopie dopuszczalne jest szkolenie początkowo w kłusie (zawsze ćwiczebnym), a nawet w stępie.

Wszelkimi siłami należy dążyć do jak najwcześniejszego rozpoczęcia szkolenia w galopie, nie czekając na użycie przez szeregowców munsztuka.

Stopniowo ilość pozorników należy zwiększać, a jakość ich urozmaicać.

Odległości między pozornikami, wynoszące początkowo 50 kroków, z czasem należy zmniejszać aż do 15 kroków.

Pozorniki należy umieszczać na:

a) dużym czworoboku, a jazda wtedy odbywa się na jednej ścieżce, i można wówczas szkolić jednocześnie kilku jeźdźców lub tylko jednego,

b) kilku prostych liniach, przy czym na jednej linii ćwiczy się w chwili jego szkolenia tylko jeden jeździec; jednocześnie wolno ćwiczyć na kilku prostych liniach tylko w jednym i tym samym kierunku.

158. Cel okresu III i sposoby szkolenia.

Celem tego okresu jest nauczenie władania bronią białą w natarciu i w pościgu, a więc osiągnięcie doskonałości pracy w cwale na liniach prostych oraz w galopie na liniach krzywych w różnorodnym terenie, z pełnym uzbrojeniem i oporządzeniem oraz z siodłaniem polowym.

Wymagania stopniować, a więc stosować kolejno:

a) skoki z bronią w ręku przez rowy i płoty;

b) pracę z użyciem pozorników w galopie i w cwale na linii prostej w równym terenie;

c) jak w b, ale w terenie poprzerzynanym rowami bez obsady ludzkiej;

d) jak c, nadto płoty;

e) jak c z obsadą rowów przez ludzi zachowujących się spokojnie;

f) jak d z obsadą przez ludzi zachowujących się spokojnie;

g) jak b, nadto obok każdego pozornika stoi strzelec, który w chwili zbliżania się jeźdźca daje strzał z karabina;

h) jak b z tą jednak różnicą, że ćwiczy się jednocześnie kilku jeźdźców na tej samej ilości linij prostych, przy czym na każdej linii tylko jeden pozornik i jeden jeździec, a na linii (szeregu) wszystkich tych pozorników leżąca nieprzyjacielska tyraliera, która w chwili zbliżania się do nich szarżujących jeźdźców strzela z karabinków;

i) jak e, obsada rowów strzeleckich strzela;

j) jak i, nadto ogień broni maszynowej.

Przez częstą zmianę miejsca ustawienia pozorników i ich kolejności osiąga się wielką rozmaitość.

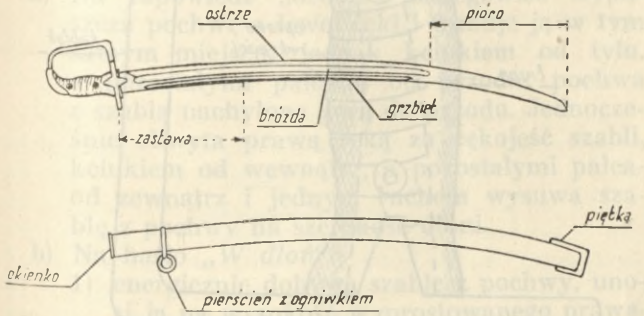
Ćwiczenie na linii krzywej (np. na serpentynie) wolno stosować tylko w galopie i tylko jako sprawdzian panowania jeźdźca nad koniem.

SZABLA.

Władanie szablą pieszo.

159. Opis szabli.

Szabla (ryc. 55 a) dzieli się na głownię i rękojeść. W głowni rozróżniamy: ostrze, grzbiet i pióro. Część głowni ($^1/_3$) przy rękojeści nazywa się zastawą szabli.

Ryc. 55a.

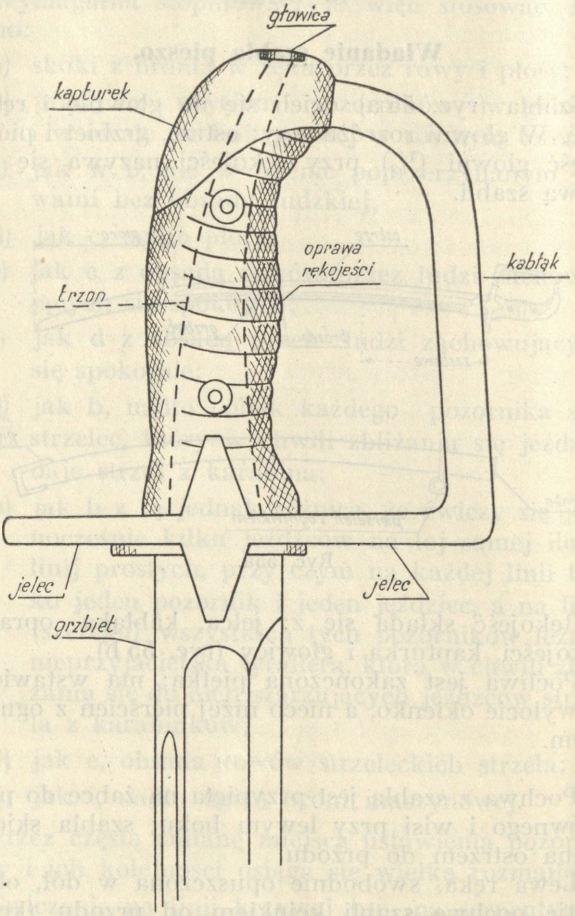
Rękojeść składa się z: jelca, kabłąka, oprawy rękojeści, kapturka i głowicy (ryc. 55 b).

Pochwa jest zakończona piętką; ma wstawione w wylocie okienko, a nieco niżej pierścień z ogniwkiem.

160. Postawa zasadnicza z szablą w pochwie.

Pochwa z szablą jest przypięta na żabce do pasa głównego i wisi przy lewym boku; szabla skierowana ostrzem do przodu.

Lewa ręka, swobodnie opuszczona w dół, obejmuje pochwę szabli kciukiem od przodu (kciuk wyprostowany), reszta zaś palców (złączonych) od tyłu.

głowica
kapturek
oprawa rękojeści
kabłąk
trzon
jelec
jelec
grzbiet

Ryc. 55b.

Żabka jest tak długa, aby piętka pochwy wznosiła się na dłoń nad ziemią.

Prawa ręka i reszta ciała jak w postawie zasadniczej bez broni.

Na komendę *„Spocznij“* szeregowiec przybiera postawę swobodną jak bez broni.

161. Dobycie szabli i postawa zasadnicza z szablą dobytą.

Komenda *„Szable — w dłoń“*.

a) Na zapowiedź *„Szable“* szeregowiec wypuszcza pochwę z lewej ręki i ujmuje ją w tym samym miejscu, jednak kciukiem od tyłu, a pozostałymi palcami od przodu; pochwa z szablą nachylona górą do przodu. Jednocześnie chwyta prawą ręką za rękojeść szabli, kciukiem od wewnątrz, a pozostałymi palca- od zewnątrz i jednym ruchem wysuwa szablę z pochwy na szerokość dłoni.

b) Na hasło *„W dłoń“:*

1) energicznie dobywa szablę z pochwy, unosi ją na wysokość wyprostowanego prawego ramienia, piórem do góry, a ostrzem w przód;

2) opuszcza prawą rękę z szablą najkrótszą drogą do prawego uda, jednocześnie lewą chwyta pochwę jak w § 160.

Prawą ręką, swobodnie opuszczoną, obejmuje rękojeść kciukiem, palcem wskazującym i środkowym; pozostałe 2 palce lekko zgięte poza rękojeścią szabli, przy czym palec serdeczny naciska rękojeść od tyłu; głownia grzbietem oparta o ramię na szwie rękawa, ostrze skierowane w przód. Jest to postawa zasadnicza z szablą dobytą (ryc. 56).

Na *„Spocznij“* trzymanie szabli jest dowolne.

Ryc. 56.

162. „Szable — schroń".

Komenda *„Szable — schroń"*.

a) Na zapowiedź *„Szable"*:

1) szeregowiec unosi prawą rękę z szablą do góry prostując ramię; szabla piórem do góry i ostrzem w przód; jednocześnie ujmuje pochwę szabli lewą ręką jak w § 161 a;

2) opuszcza szablę piórem w lewo w przód i w dół ku pochwie; prawa ręka zgięta w stawie łokciowym tak, aby pióro szabli można było wsunąć w okienko pochwy; głowa zwrócona w lewo w dół, wzrok skierowany w stronę okienka pochwy; następnie wsuwa szablę do pochwy tak, aby

szabla wystawała z pochwy na szerokość dłoni, i zwraca głowę na wprost.

b) Na hasło *„Schroń“* szeregowiec energicznie wsuwa szablę do pochwy i przybiera postawę zasadniczą jak w § 160.

163. „Prezentuj — broń“.

Broń prezentują podoficerowie i szeregowcy w szyku pieszym i konnym tylko stojąc w miejscu.

Chwyt wykonywa się tylko z postawy zasadniczej z szablą dobytą (na ramieniu).

Komenda *„Prezentuj — broń“*.

Na hasło *„broń“* szeregowiec przenosi szybkim ruchem szablę z ramienia najkrótszą drogą przed pierś, obejmując jednocześnie rękojeść szabli całą dłonią; prawa pięść oddalona od piersi na szerokość dłoni, ustawiona tak, aby jelec był na wysokości wszycia kołnierza, prawy łokieć swobodnie opuszczony, prawe ramię lekko przylega do boku tułowia, głownia szabli pionowo przed środkiem twarzy, ostrzem w lewo, a piórem do góry (ryc. 58); lewa ręka pozostaje w postawie zasadniczej.

Powrót z postawy *„Prezentuj — broń“* do postawy zasadniczej z szablą dobytą następuje na hasło komendy *„Na ramię — broń“*. Wykonanie — najkrótszą drogą.

164. Poruszenia z szablą.

Na zapowiedź komendy do marszu z szablą dobytą zmienia się chwyt szabli.

Wykonanie na 3 tempa:

a) lewą rękę (nie zginając jej) wysunąć w przód i przed środek ciała, dłonią do góry, jednocześnie wysunąć prawą rękę z szablą (grzbiet szabli oparty o ramię na szwie rękawa) tak,

aby oprzeć kapturek szabli na lewej dłoni (ryc. 57 a);

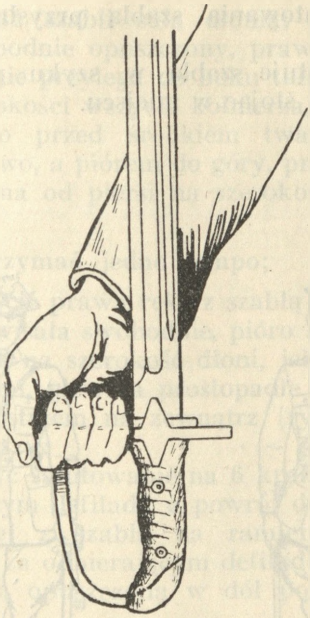
b) przytrzymać szablę lewą dłonią i ująć od środka jelec oraz dolną część kabłąka rękojeści palcami: średnim, serdecznym i małym prawej ręki; reszta palców zamknięta poza kabłąkiem szabli (ryc. 57 b);

c) szybko powrócić do postawy zasadniczej; szabla oparta grzbietem o ramię na szwie rękawa.

W czasie marszu z szablą na ramieniu (również po komendzie *„Baczność"*) prawa ręka z szablą zachowuje miarowy wahadłowy ruch w takt marszu, lewa trzyma pochwę szabli tak jak w postawie zasadniczej, przy czym pochwa zwisa nieruchomo ku dołowi.

Ryc. 57a.

Ryc. 57b.

Na komendę *„Stój"* wraca się do postawy *„Szable — w dłoń"* drogą odwrotną; wykonanie zmiany chwytu szabli następuje po zatrzymaniu się.

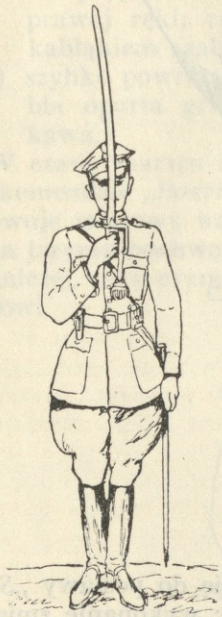
W czasie marszu z szablą w pochwie (również po komendzie *„Baczność"*) szeregowiec porusza prawą ręką jak bez broni, a lewą trzyma pochwę szabli jak w postawie zasadniczej.

Podczas zwrotów szeregowiec przytrzymuje pochwę szabli lewą ręką jak w postawie zasadniczej.

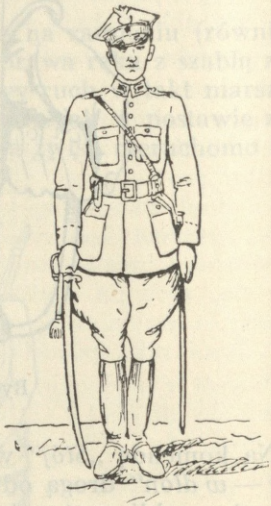
165. Salutowanie szablą w miejscu i w marszu.

Prawo salutowania szablą przysługuje jedynie oficerom.

Oficer salutuje szablą w szyku pieszym, tak w ruchu jak i stojąc w miejscu.

Ryc. 58.

Ryc. 59.

Na hasło komendy *„Prezentuj — broń“* wszyscy oficerowie salutują na 3 tempa.

a) Stojąc w miejscu:

1) przenieść prawą pięść z szablą najkrótszą drogą przed pierś, a jednocześnie objąć rę-

kojeść szabli całą dłonią; prawy łokieć swobodnie opuszczony, prawe ramię swobodnie przylega do boku tułowia, jelec na wysokości wszycia kołnierza, głownia pionowo przed środkiem twarzy, ostrzem w lewo, a piórem do góry, prawa pięść oddalona od piersi na szerokość dłoni (ryc. 58);

2) wytrzymać jedno tempo;

3) opuścić prawą rękę z szablą tak, aby ręka ta zwisała swobodnie, pióro szabli było od ziemi na szerokość dłoni, jelec przy szwie spodni, głownia prostopadle do linii frontu, ostrzem na zewnątrz (ryc. 59).

b) W marszu:
ukończyć salutowanie na 6 kroków przed odbierającym defiladę, a powrót do postawy zasadniczej z szablą na ramieniu rozpocząć 3 kroki za odbierającym defiladę. Prawa ręka z szablą opuszczoną w dół pozostaje nieruchomo.

Salutowanie szablą wykonywa się tylko z postawy zasadniczej z szablą dobytą (*„Szable — w dłoń"*). Powrót z salutowania szablą do postawy *„Szable — w dłoń"* wykonywa się również na 3 tempa drogą odwrotną niż salutowanie.

Poszczególne tempa należy wykonywać w takt marszu. Salutowanie należy rozpocząć na 9 kroków przed odbierającym defiladę:

pierwsze tempo — przy stawianiu lewej nogi;

drugie tempo (wytrzymanie) — wykrok prawą nogą,

trzecie tempo — znowu jednocześnie z wykrokiem lewą nogą.

Uwaga: W wypadku gdy obowiązuje trzykrotne salutowanie szablą, drugie i trzecie salutowanie następuje bezpośrednio po pierwszym. Rozpocząć więc trzeba salutowanie o 6 kroków wcześniej, czyli na 15 kroków przed odbierającym defiladę.

166. „Do boju — szable".

Komenda *„Do boju — szable"*.

Na hasło *„Szable"* zrobić prawą nogą krok w prawo i ugiąć obie nogi lekko w kolanach jak na koniu; wysunąć lewą pięść przed siebie jak do trzymania wodzy i, pomagając sobie lewą ręką, włożyć prawą po przegub w temblak szabli; oprzeć prawą rękę z szablą na lewej pięści, głownia oparta grzbietem o prawe ramię na szwie rękawa.

Powrót do postawy zasadniczej drogą odwrotną na komendę *„Baczność"*.

Władanie szablą konno.

167. Postawa zasadnicza z szablą w pochwie.

Postawa jeźdźca jak w § 15 (ryc. 6 a); szabla przytroczona do siodła z lewej strony pod tybinką.

168. Dobycie szabli i postawa zasadnicza z szablą dobytą na koniu.

Komenda *„Szable — w dłoń"*.

a) Na zapowiedź *„Szable"* przenieść prawą rękę nad wodzami i pochylając, w miarę potrzeby, wyprostowany tułów do przodu, ująć nią rękojeść szabli, po czym wysunąć szablę z pochwy na szerokość dłoni.

b) Na hasło *„W dłoń“*:
1) energicznie dobyć szablę z pochwy, wnieść ją na wysokość wyprostowanego ramienia, pionowo, piórem do góry, a ostrzem w przód;
2) prawą rękę z szablą opuścić w dół.

Prawa ręka trzyma szablę jak w szyku pieszym (§ 161) ręka zgięta w stawie łokciowym tak, aby nasada dłoni i 2 ostatnie palce opierały się z góry na górnej części prawego uda na 2 dłonie poniżej stawu biodrowego (ryc. 60).

Ryc. 60.

169. „Szable — schroń“.

Komenda *„Szable — schroń!“*

Wykonanie podobnie jak w szyku pieszym, lecz drogą odwrotną niż przy *„Szable — w dłoń“* konno. Szablę chroni się do pochwy tylko stojąc w miejscu lub jadąc stępem.

170. Prezentowanie i salutowanie szablą.

Komenda *„Prezentuj — broń“*.

Wykonanie *„Broń“*:

a) szeregowi i podoficerowie — jak w szyku pieszym (§ 163, ryc. 58);

b) oficerowie — jak w szyku pieszym (§ 165), tylko w 3 tempie szabla ze swobodnie wyprostowaną ręką opuszczona pionowo w dół, ostrze szabli na zewnątrz (ryc. 61).

Ryc. 61.

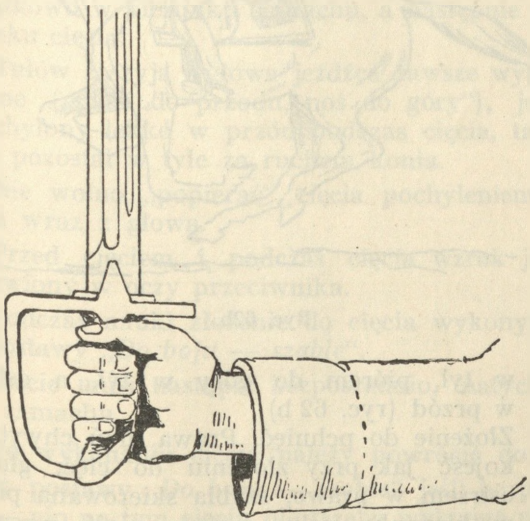
W marszu należy ukończyć 3 tempo na 12 kroków przed osobą (sztandarem, chorągwią itp.) odbierającą defiladę, a rozpocząć powrót do postawy zasadniczej 6 kroków za odbierającym defiladę.

Komenda *„Do boju — szable“*. **171. „Do boju — szable“.**

Wykonanie na hasło *„Szable“*.

Włożyć prawą rękę po przegub w temblak szabli. Oprzeć tę rękę z szablą na lewej pięści tak, aby móc palcami (prawej ręki) pomagać w prowadzeniu konia; głownia oparta grzbietem o prawe ramię na szwie rękawa.

a) Złożenie do cięć i zasłon. Prawa dłoń silnie (przez co następuje usztywnienie całej ręki) **172. Złożenia szablą.**

Ryc. 62a.

chwyta rękojeść szabli 4 palcami z jednej strony, kciukiem z przeciwnej strony (ryc. 62 a), ręka w łokciu naturalnie zgięta (tyle tylko, ile nakazują mięśnie ramienia), pięść z rękojeścią na wysokości czoła; dłoń i przedramię tworzą jedną prostą; głownia skośnie

Ryc. 62b.

w tył, piórem do góry w tył, a ostrzem w przód (ryc. 62 b).

b) Złożenie do pchnięć. Prawa dłoń chwyta rękojeść jak przy złożeniu do cięć, głownia ostrzem w prawo, szabla skierowana piórem w kierunku celu, prawa pięść wysunięta w przód na wysokości biodra jeźdźca.

Uwaga. Do cięć i pchnięć szabla i ręka (pięść, przedramię i ramię jeźdźca) są zawsze w jednej płaszczyźnie.

173. Cięcia.

Szeregowca należy uczyć tylko następujących cięć:

a) z góry,
b) w prawo,
c) z dołu.

Kadra zawodowa może również uprawiać cięcie z góry w lewo w dół.

Cięcie musi być wykonane pełnym wymachem całej ręki, z całej siły, poparte bardzo małym, lecz bardzo energicznym obrotem prostego tułowia, początkowo w kierunku zamachu, a następnie w kierunku cięcia.

Tułów z szyją i głowa jeźdźca zawsze wyprostowane („pierś do przodu, nos do góry"), jeździec pochylony lekko w przód podczas cięcia, tak aby nie pozostał w tyle za ruchem konia.

Nie wolno „popierać" cięcia pochyleniem tułowia wraz z głową.

Przed cięciem i podczas cięcia wzrok jeźdźca utkwiony w oczy przeciwnika.

Podczas nauki złożenie do cięcia wykonywa się z postawy *„Do boju — szable"*.

Cięcie musi nastąpić bezpośrednio, natychmiast po zamachu.

Po wykonaniu cięcia należy powrócić do:

a) postawy *„Do boju — szable"* jeśli bezpośrednio po tym cięciu nie trzeba wykonać pchnięcia lub cięcia;

b) złożenia do cięcia lub pchnięcia, jeśli zachodzi potrzeba wykonania ich natychmiast.

Cięcie zadaje się w szyję, rękę lub twarz przeciwnika albo w głowę jego konia.

174. Cięcie z góry.

Komenda *„Z góry — tnij“*.

Wykonanie.

a) *„Z góry“*: przybrać złożenie jak w § 172 a (ryc. 62 b);

b) *„Tnij“:*

1) unieść szablę w górę nie zmieniając przy tym jej chwytu, a jednocześnie wykonać bardzo mały obrót tułowia w lewo; w naj-

Ryc. 63.

wyższym punkcie zamachu pióro szabli będzie skierowane w tył i trochę w górę (ryc. 63);

2) błyskawicznie ciąć w dół.

Poza tym — jak w § 173.

175. Cięcie w prawo.

Komenda *„Od ucha — tnij“*.

Wykonanie.

a) *„Od ucha“:* przybrać złożenie jak w § 172 a (ryc. 62 b);

Ryc. 64.

b) *„Tnij“:*

1) energicznie zamachnąć się w lewo, prawa pięść na wysokości własnej szyi, szabla skierowana ostrzem na zewnątrz, głownia poziomo i piórem w tył (ryc. 64);
2) błyskawicznie ciąć w prawo.

Poza tym — jak w § 173.

176. Cięcie z dołu.

Komenda *„Z dołu — tnij“.*

Wykonanie.

a) *„Z dołu“:* przybrać złożenie jak w § 172 a;

b) *„Tnij“:*

1) energicznie zamachnąć się dołem w prawo w tył; w najdalszym punkcie zamachu

Ryc. 65.

szabla będzie skierowana piórem do góry, ostrzem w tył (ryc. 65);

2) błyskawicznie ciąć dołem w przód tak, jak na to pozwolą mięśnie prawego ramienia.

Poza tym — jak w § 173.

Cięcie to wykonywa się na przeciwnika pieszego, mającego na głowie hełm lub zasłaniającego głowę karabinem.

177. Pchnięcia.

Szeregowca należy uczyć tylko następujących pchnięć:

a) w przód (w prawo w przód, w lewo w przód);

b) w lewo;

c) z prawej (z lewej) strony konia w dół.

Złożenie do pchnięcia wykonywa się z postawy *„Do boju — szable“* i, jeżeli czas na to pozwala, z zamachu.

Zamach do pchnięcia uzyskuje się przez przeniesienie prawej pięści na wysokość dolnego skraju własnego kołnierza i niedaleko prawego policzka przy czym prawe przedramię, o ile możności w prostym przedłużeniu głowni (ryc. 66). Pchnięcie powinno być wykonane błyskawicznie i z całej siły, poparte energicznym pochyleniem prostego tułowia w kierunku pchnięcia. Pchnięcie należy kierować w pierś przeciwnika lub w jego plecy.

Po wykonaniu pchnięcia należy powrócić do:

a) postawy *„Do boju — szable“*, jeśli bezpośrednio po tym pchnięciu nie trzeba wykonać pchnięcia lub cięcia,

b) złożenia do cięcia lub pchnięcia, jeśli zachodzi potrzeba wykonania ich natychmiast.

Przed pchnięciem i podczas pchnięcia wzrok zawsze utkwiony w oczy przeciwnika.

W galopie i w cwale pchnięcie w prawo (w lewo) w przód wykonuje się wprost ze złożenia; wyjątek — pchnięcie w plecy ściganego przeciwnika; pchnięcie w dół i pchnięcie w lewo zawsze wykonuje się z zamachu.

Ryc. 66.

178. Pchnięcie w przód.

Komenda *„W prawo (w lewo) w przód — kłuj"*. Wykonanie.

a) *„W prawo (w lewo) w przód":* przybrać złożenie jak w § 172 b;

b) *„Kłuj“*: energicznie wykonać zamach; głownia poziomo; błyskawicznie i silnie pchnąć (ryc. 67).

Poza tym — jak w § 177.

Uwaga. Pchnięcie w przód może być wykonane z zamachu lub wprost ze złożenia.

Ryc. 67.

179. Pchnięcie w lewo.

Komenda *„W lewo — kłuj“*.

Wykonanie.

a) *„W lewo“*: przybrać złożenie jak w § 172 b;

b) *„Kłuj“*: energicznie wykonać zamach; głownia poziomo; błyskawicznie i silnie pchnąć.

Poza tym jak w § 177.

180. Pchnięcie w dół.

Komenda *„Z prawej (z lewej) w dół — kłuj“*.

Wykonanie.

a) *„Z prawej (z lewej) w dół“*: przybrać złożenie jak § 172 b;

b) *„Kłuj“:* energicznie wykonać zamach i błyskawicznie oraz silnie pchnąć.

Poza tym jak w § 177.

Pchnięcie z lewej strony konia w dół można stosować tylko do przeciwnika pieszego, stojącego lub biegnącego.

181. Zasłona. Złożenie — jak do cięć § 172 a. Przez szybkie przesunięcie (w prawo, w lewo, w górę itd.) prawej pięści z szablą chwyta się cięcie lub pchnięcie przeciwnika zawsze ostrzem zastawy własnej szabli, odrzucając szablę (lancę) przeciwnika zawsze na zewnątrz.

Pchnięcie przeciwnika należy chwycić jak najbliżej pióra jego szabli lub grotu jego lancy.

Jednocześnie z chwyceniem cięcia lub pchnięcia przeciwnika należy jak najszybciej i jak najbardziej zdecydowanie natrzeć na przeciwnika, wykonując pchnięcie lub cięcie.

Wzrok zawsze skierowany na oczy przeciwnika.

W ten sposób odbija się wszystkie pchnięcia oraz cięcia przeciwnika, z wyjątkiem cięcia z góry.

182. Zasłona głowy. Komenda *„Zasłona — głowy“.*

Wykonanie.

a) *„Zasłona“:* przybrać złożenie jak w § 172 a;

b) *„Głowy“:* szybko i silnie przenieść prawą pięść do góry, tak aby podstawić zastawę szabli pod cięcie przeciwnika; chwyt szabli prawą ręką jak w § 172.

Ostrze szabli skierowane do góry (ryc. 68).

Po odbiciu cięcia przeciwnika błyskawicznie natrzeć na niego, wykonując cięcie lub pchnięcie.

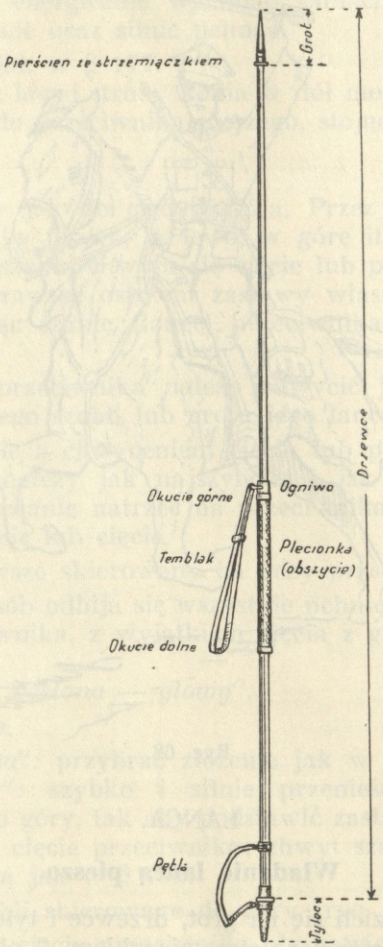

Ryc. 68.

LANCA.

Władanie lancą pieszo.

183. Opis lancy. Lanca dzieli się na grot, drzewce i tylec. Na lancy jest pierścień ze strzemiączkiem, 2 okucia (górne i dolne), ogniwo, plecionka (obszycie), temblak

Pierścień ze strzemiączkiem
Grot
Drzewce
Okucie górne
Ogniwo
Temblak
Plecionka (obszycie)
Okucie dolne
Pętla
Wylot

Ryc. 69

z zamknięciem, proporczyk z rzemykami (lub tasiemkami) do przytwierdzenia i pętla. Część od okucia do grotu nazywa się częścią grotową, a od tylca — tylcową. Środek ciężkości lancy jest mniej więcej poniżej górnego okucia (ryc. 69).

184. Postawa zasadnicza z lancą pieszo.

Komenda — *„Lance — w dłoń“* jest równoznaczna z komendą *„Baczność“*.

Ryc. 70 a.

Wykonanie na hasło *„W dłoń“*.

Uchwycić prawą dłonią lancę blisko jej środka ciężkości; ramię swobodnie opuszczone wzdłuż tułowia szeregowca, przedramię poziomo.

Prawa pięść na wysokości łokcia.

Paznokcie prawej pięści skierowane w lewo.

Lanca pochylona nieco w przód i nieznacznie w prawo.

Tylec lancy oparty o ziemię koło nasady małego palca prawej stopy. Przy koniu — lanca uchwycona lewą ręką i oparta tylcem przy nasadzie małego palca lewej stopy; lanca pochylona nieco w przód i nieco w lewo (ryc. 70 a).

185. Maszerowanie z lancą.

Komenda *„(Oddział) — marsz“*.

Wykonanie z postawy *„Lance — w dłoń“* i na hasło *„Marsz“*.

Wysunąć część tylcową lancy w przód i do góry ręką trzymającą lancę; lanca będzie skierowana wskutek tego grotem wzwyż i w tył (kąt około 30^0).

Na komendę *„(Oddział) — stój“* przybrać postawę zasadniczą *(„Lance — w dłoń“)*.

186. „Na udo — lance“ pieszo.

Komenda *„Na udo — lance“*.

Na hasło *„Lance“* chwycić lancę w punkcie ciężkości, oprzeć pięść z lancą na prawym udzie jak konno, jednocześnie odstawić prawą nogę o krok w prawo, zgiąć lekko nogi w kolanach (jak na koniu) i przenieść lewą pięść przed środek ciała jak do trzymania wodzy.

Władanie lancą konno.

187. Zasady ogólne.

Bez komendy przybiera się z lancą następujące postawy:

1) *„Lance — w dłoń“* z początkiem marszu oddziału,
2) *„Na ramię* — lance“: a) stojąc w miejscu, b) w ruchu — po komendzie *„Spocznij“* lub *„Równaj“*,
3) *„Na temblak — lance“* koniowody i strzelający konno.

188. Postawa zasadnicza z lancą na koniu.

Komenda *„Lance — w dłoń“* lub *„Baczność“*. Wykonanie jak pieszo (§ 184) z tą różnicą, że lanca wisi na pętli na prawej stopie (ryc. 70 b).

189. Wsiadanie na konia.

Na zapowiedź *„Do wsiadania“* jeździec postępuje w myśl § 13, przesuwając jednocześnie lewą pięść po lancy ku grotowi tak, aby się lewa pięść oparła z góry o szyję końską tuż przed kłębem, nie podnosząc tylca lancy od ziemi; przełożyć wodze do lewej ręki i uchwycić nią gruby kosmyk grzywy (lewa ręka jednocześnie ujmuje lancę, wodze i kosmyk grzywy).

Na hasło *„Na koń“* dosiąść konia. Usiadłszy w siodle (w oddziale na znak kierunkowego) podrzucić pionowo lancę prawą ręką w górę, przenieść ją na prawą stronę, wsunąć prawą stopę w pętlę, a następnie w strzemię i przybrać postawę zasadniczą *(„Lance — w dłoń“)*.

Ryc. 70 b.

190. Zsiadanie z konia.

Komenda *„Do zsiadania — z koni“*.

Wykonanie.

1) *„Do zsiadania“:* przybrać postawę *„Lance — w dłoń“* (bez wkładania stopy w pętlę), wyjąć prawą stopę ze strzemienia (i pętli lancy); (w oddziale na znak kierunkowego) podrzucić lancę w górę i przenieść ją na lewą stro-

nę, jednocześnie opuszczając ją w dół między lewą ręką a koniem; oprzeć tylec na ziemi krok w lewo i 1/2 kroku w przód od lewego przedniego kopyta; lewą ręką ująć lancę, wodze i kosmyk grzywy (podobnie jak przy wsiadaniu na konia);

2) *„Z koni“:* zsiąść w myśl § 14 i przybrać postawę zasadniczą z lancą przy koniu.

191. „Na ramię — lance“.

Komenda *„Na ramię — lance“.*

Wykonanie na hasło *„Lance“.*

Drzewce lancy oparte o bark na górnym szwie rękawa. Prawa ręka swobodnie opuszczona wzdłuż lancy, chwyta drzewce od zewnątrz, tak że dłoń obejmuje je od przodu, przy czym kciuk ujmuje od strony wewnętrznej, a reszta palców — od strony zewnętrznej.

Na komendę *„Spocznij“* prawa ręka swobodna.

192. „Na temblak — lance“.

Komenda *„Na temblak — lance“.*

Wykonanie na hasło *„Lance“.*

a) Przybrać postawę *„Lance — w dłoń“;*

b) nachylić lancę do lewej ręki; chwycić lancę palcem wskazującym i kciukiem lewej ręki, wsunąć prawą rękę w temblak powyżej łokcia, wypuścić lancę z lewej ręki, po czym zarzucić ją w tył ruchem prawej ręki.

193. „Na udo — lance“.

Komenda *„Na udo — lance“.*

Wykonanie na hasło *„Lance“.*

a) Przybrać postawę *„Lance — w dłoń“;*

b) uwolnić stopę z pętli; oprzeć pięść trzymającą lancę na prawym udzie w odległości 2 dłoni od stawu biodrowego; lanca ukośnie do

konia, część grotowa jej drzewca przechodzi z lewej strony głowy konia, grot lancy na wysokości oczu jeźdźca (ryc. 71).

U w a g a. W tym położeniu wozi się lancę w szykach luźnych oraz w razie występowania jeźdźców pojedynczo, np. szperacz, goniec.

Ryc. 71.

194. Złożenie lancą. „Do boju — lance".

Komenda *„Do boju — lance"*.

Wykonanie na hasło *„Lance"*.

Wziąć lance pod prawą pachę, przycisnąć ją prawym ramieniem do tułowia; paznokcie palców obejmujących lancę skierowane do góry, prawy łokieć dotyka stawu biodrowego jeźdźca, grot lancy skierowany na przeciwnika (ryc. 72).

Ryc. 72.

195. Pchnięcia.

Są 2 rodzaje pchnięć:

a) *czynne* — wykonane ruchem prawej ręki w kierunku przeciwnika, szybko i z całą siłą; po zadaniu pchnięcia należy energicznie cofnąć rękę z lancą;

b) *bierne,* — tj. takie, któremu siłę pchnięcia nadaje ruch konia, a szeregowiec tylko kieruje do celu grot lancy, przyciskając ją mocno ramieniem do tułowia; stosuje się w kłusie, w galopie i w cwale.

Rozróżniamy następujące pchnięcia:

czynne:

1) w prawo w przód,
2) w lewo w przód,
3) w prawo,
4) w lewo,
5) z prawej strony konia w dół,
6) z lewej strony konia w dół;

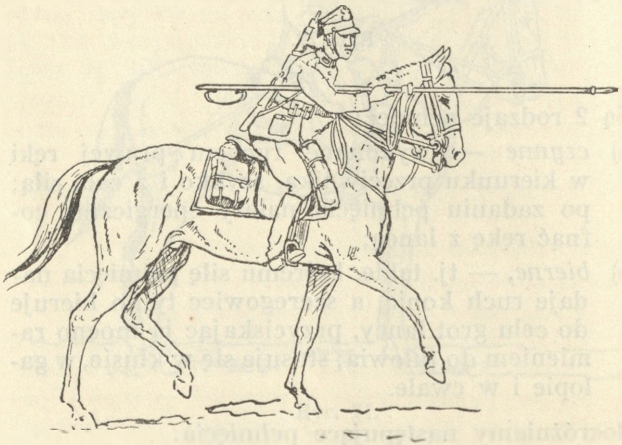
bierne:

1) w prawo w przód,
2) w lewo w przód,
3) z prawej strony konia w dół.

196. Pchnięcie w przód.

Komenda *„W prawo (w lewo) w przód — kłuj“.* Wykonanie.

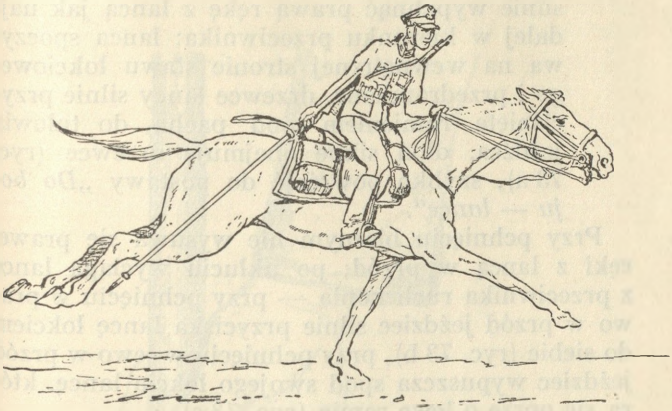
a) *„W prawo (w lewo) w przód“:* przybrać postawę *„Do boju — lance“,* skierować grot lancy w kierunku przeciwnika (górna część

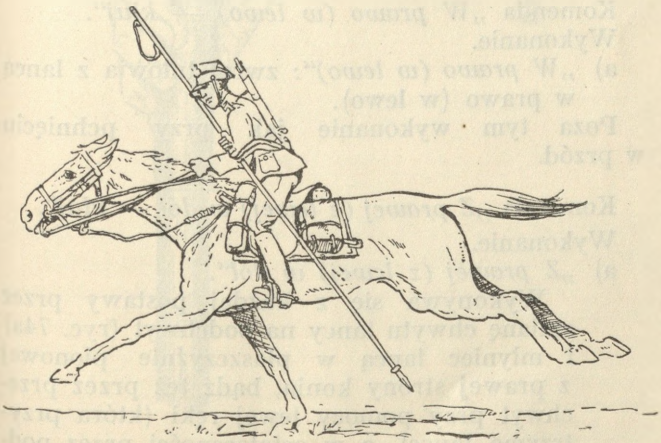
Ryc. 73 a.

brzucha lub pierś przeciwnika); jeśli pchnięcie ma być wykonane w lewo w przód, to część grotową drzewca lancy przenieść nad głową konia na jego lewą stronę;

b) *„Kłuj“:* silnie pochylić wyprostowany tułów nad prawym (lewym) kolanem, jednocześnie

Ryc. 73 b.

Ryc. 73 c.

silnie wypchnąć prawą rękę z lancą jak najdalej w kierunku przeciwnika; lanca spoczywa na wewnętrznej stronie stawu łokciowego i przedramienia, drzewce lancy silnie przyciśnięte ramieniem pod pachą do tułowia jeźdźca, dłoń silnie obejmuje drzewce (ryc. 73 a), szybko powrócić do postawy *„Do boju — lance"*.

Przy pchnięciu biernym nie wysuwa się prawej ręki z lancą w przód; po ukłuciu wyciąga lancę z przeciwnika ruch konia — przy pchnięciu w prawo w przód jeździec silnie przyciska lancę łokciem do siebie (ryc. 73 b), przy pchnięciu w lewo w przód jeździec wypuszcza spod swojego łokcia lancę, która się oprze o lewe ramię (ryc. 73 c).

Poza tym wykonanie jak przy pchnięciu czynnym.

197. Pchnięcie w bok.

Komenda *„W prawo (w lewo) — kłuj"*.

Wykonanie.

a) *„W prawo (w lewo)"*: zwrot tułowia z lancą w prawo (w lewo).

Poza tym wykonanie jak przy pchnięciu w przód.

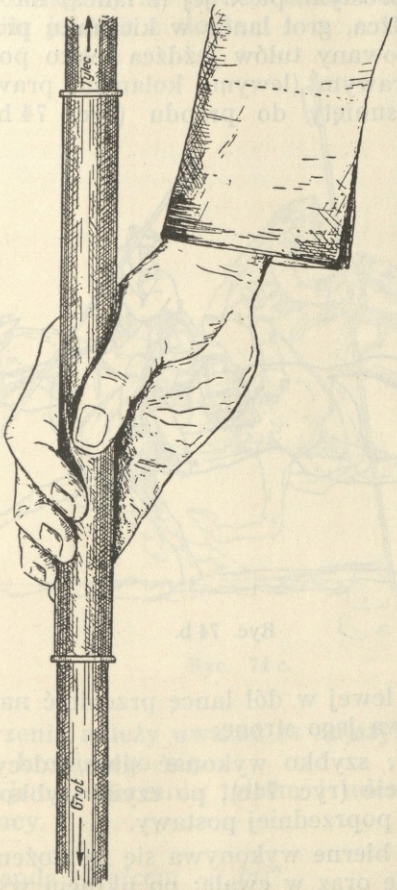
198. Pchnięcie w dół.

Komenda *„Z prawej (z lewej) w dół — kłuj"*.

Wykonanie.

a) *„Z prawej (z lewej) w dół"*.

Wykonywa się z każdej postawy przez zmianę chwytu lancy na podchwyt (ryc. 74a) i młyniec lancą w płaszczyźnie pionowej z prawej strony konia, bądź też przez przechwyt przy pomocy lewej ręki (która przytrzyma lancę), a w ostateczności przez podrzut lancy.

Ryc. 74 a.

Prawa ręka zgięta w stawie łokciowym prawie pod kątem prostym, pięść jej (z lancą) na wysokości szyi jeźdźca, grot lancy w kierunku przeciwnika, wyprostowany tułów jeźdźca lekko pochylony nad jego prawym (lewym) kolanem, prawy bark jeźdźca wysunięty do przodu (ryc. 74 b); przy

Ryc. 74 b.

pchnięciu z lewej w dół lancę przenieść nad głową konia na lewą jego stronę;

b) *„Kłuj“:* szybko wykonać silne, zdecydowane pchnięcie (ryc. 74c), po czym szybko powrócić do poprzedniej postawy.

Pchnięcie bierne wykonywa się ze złożenia i tylko w galopie oraz w cwale; po ukłuciu wyciągnięcie lancy tak samo jak przy pchnięciu biernym w przód; pchnięcie bierne z prawej w dół należy

wykonywać zawsze nieco w prawo od kierunku ruchu konia, aby nie utracić lancy i żeby lanca nie wysadziła jeźdźca z siodła.

Ryc. 74 c.

199. Uderzenia.

Uderzenia należy uważać za najszybsze odruchy jeźdźca broniącego się.

Stosujemy uderzenia tylcem i uderzenia drzewcem lancy.

200. Uderzenia tylcem.

Komenda *„Tylcem — bij“*.

Jest to odruch jeźdźca zajętego walką z jednej strony, który nagle dostrzegł przeciwnika bezpo-

średnio mu zagrażającego ze strony przeciwnej. Zwykle wykonywa się to uderzenie z postawy do pchnięcia w lewo lub w przód, jednak można je wykonać również bezpośrednio po uderzeniu drzewcem w lewo.

Wykonanie.

a) *„Tylcem“:* wykonanie takie jak do pchnięcia w lewo lub w przód; wzrok jeźdźca i tylec skierowane na przeciwnika;

b) *„Bij“:* pchnąć energicznie wyprężając prawą rękę i jak najszybciej powrócić do złożenia.

201. Uderzenia drzewcem.

Komenda *„Drzewcem — bij“.*

Wykonanie ze złożenia na hasło „Bij“.

Wykonać lancą zamach w prawo lub w lewo, nie wypuszczając jej spod pachy, dołączając do rozmachu lancy całą siłę prawej ręki i tułowia; zadać cios i natychmiast go powtórzyć, ale już w przeciwną stronę, po czym szybko powrócić do złożenia.

Uderzenie drzewcem ma zastosowanie przede wszystkim w walce wręcz jeźdźca z więcej niż jednym przeciwnikiem.

202. Zasłona.

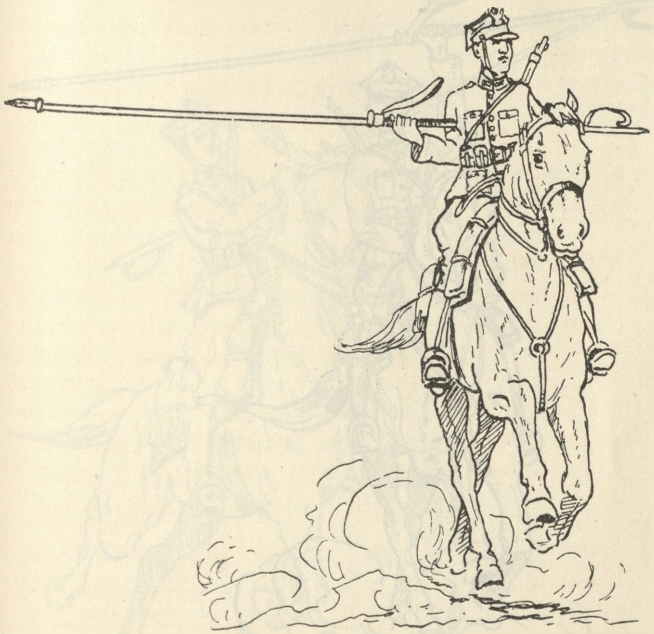
Komenda *„Młyńcem — bij“.*

Wykonanie ze złożenia na hasło *„Bij“.*

a) Skierować (z zamachem) lancę poziomo, grotem w prawo, i przycisnąć ją prawym ramieniem do swoich pleców (ryc. 75a), po czym natychmiast

b) prawą ręką i ruchem wspierającym prawego boku tułowia nadać lancy taki rozmach w lewo, aby obracana jednocześnie możliwie wysoko prawą ręką (ryc. 75b) zatoczyła koło nad głową i oparła się tylcową częścią drzew-

ca o górną część lewego ramienia (ryc. 75c), po czym natychmiast

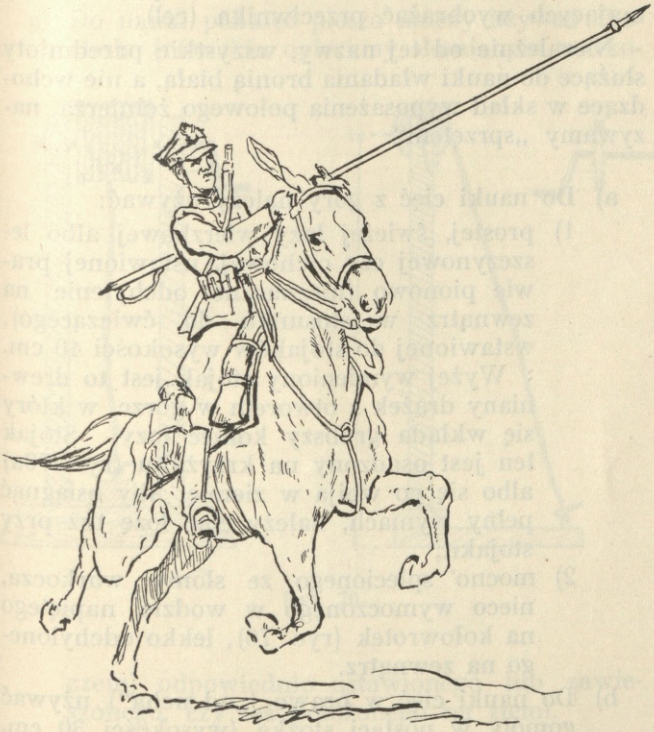

Ryc. 75 a.

c) silnym pociągnięciem prawej ręki w prawo i małym, ale szybkim obrotem tułowia w prawo wprowadzić lancę w szybki ruch kołowy nad głową w prawo, żeby wrócić do pierwotnej postawy.

Ryc. 75 b.

Ryc. 75 c.

Sprzęt do władania bronią białą.

203. Nazwy. „*Pozornik*“ jest to nazwa wszelkich przedmiotów mających wyobrażać przeciwnika (cel).

Niezależnie od tej nazwy, wszystkie przedmioty służące do nauki władania bronią białą, a nie wchodzące w skład wyposażenia polowego żołnierza, nazywamy „sprzętem“.

204. Rodzaje sprzętu. a) Do nauki cięć z góry należy używać:

1) prostej, świeżej łozy wierzbowej albo leszczynowej czy olchowej, ustawionej prawie pionowo (nieznaczne odchylenie na zewnątrz w stosunku do ćwiczącego), wstawionej do stojaków wysokości 40 cm.

Wyżej wymieniony stojak jest to drewniany drążek z otworem w górze, w który się wkłada grubszy koniec łozy. Stojak ten jest osadzony na krzyżaku (ryc. 79a) albo się go wbija w ziemię. Aby osiągnąć pełny wymach, należy ciąć łozę tuż przy stojaku;

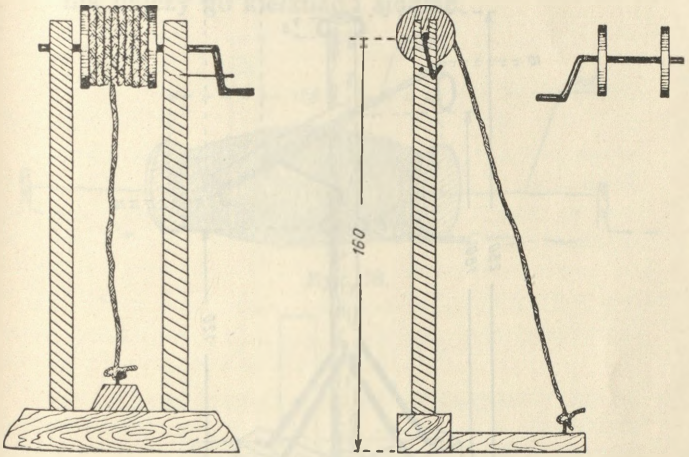
2) mocno splecionego ze słomy warkocza, nieco wymoczonego w wodzie, napiętego na kołowrotek (ryc. 76), lekko odchylonego na zewnątrz.

b) Do nauki cięć w prawo („od ucha“) używać gomóły w postaci stożka (wysokości 30 cm, o średnicy podstawy stożka 20 cm) z gęstej, wyrobionej, mokrej gliny, ustawionej na stojaku na wysokości barku ćwiczącego się, a więc pieszo — 1 m 40 cm, konno 1 m 90 cm.

Cięcie jest dostateczne, gdy dolna część przecięcia gomóły pozostanie na podstawce,

bardzo dobre, gdy głownia szabli przetnie gomółę w połowie jej wysokości nie zrzuciwszy górnej części.

c) Do nauki pchnięć pieszo należy używać chochoła (manekin opleciony słomianym warko-

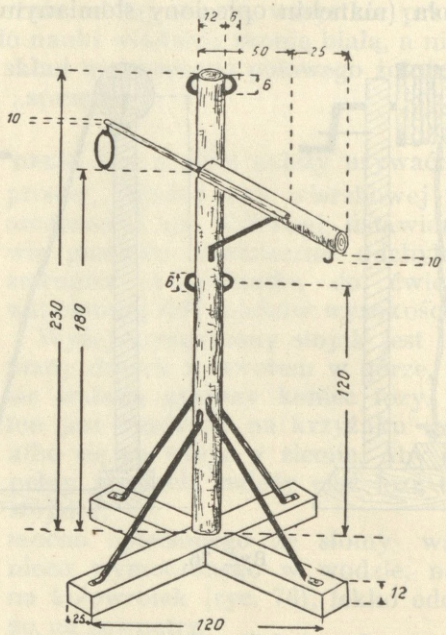
Ryc. 76.

czem) odpowiednio ustawionego lub zawieszonego, czy też położonego na ziemi.

d) Do nauki pchnięć konno należy używać:

1) pierścieni drucianych o średnicy 20 i 10 cm cienko oplecionych słomą, luźno zawieszonych na wysokości piersi konnego przeciwnika, a więc na wysokości 1 m 80 cm (ryc. 77);

2) kuli (średnica 30 cm) z plecionego słomianego warkocza, ustawionej na podstawce na wysokości 1 m 60 cm;

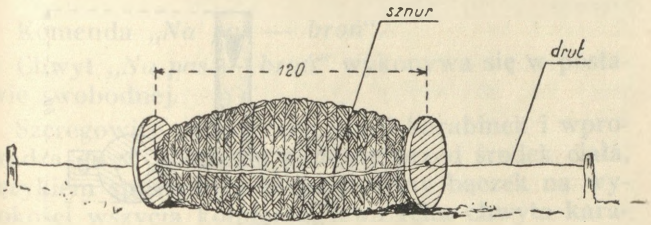

Ryc. 77.

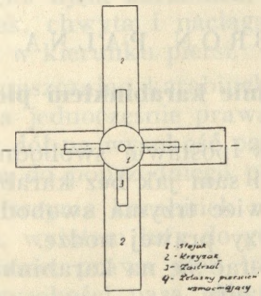
3) chochoła — jak w punkcie c, o ile możności ubranego w mundur albo obszytego workiem, położonego na ziemi lub zawieszonego na podstawce (ryc. 77);
4) drewnianej szpuli oplecionej słomianym warkoczem (ryc. 78).

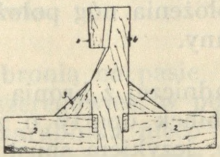
e) Sanki lub wózek muszą być drewniane, nieduże i lekkie, do przesuwania pozorników obok ćwiczącego się. Przesuwanie odbywa się za pomocą długiej liny (ryc. 79b).

f) Koń drewniany, naturalnej wielkości, o ile możności, obszyty skórą końską. Do ćwiczenia należy go kiełznać i siodłać.

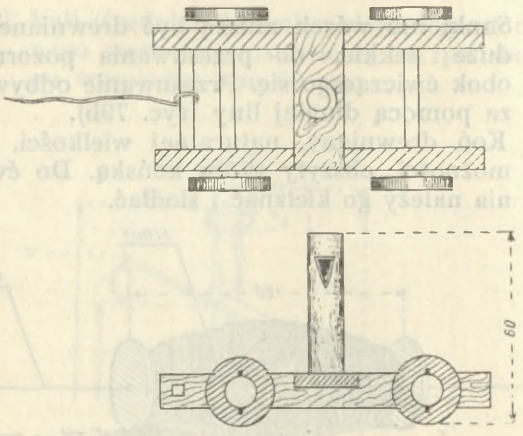

Ryc. 78.

Ryc. 79a.

Ryc. 79 b.

BROŃ PALNA.

Władanie karabinkiem pieszo.

205. Postawa swobodna. Układ ciała w postawie swobodnej z karabinkiem u nogi taki sam jak bez karabinka z tą różnicą, że szeregowiec trzyma swobodnie prawą ręką karabinek przy prawej nodze.

Nie wolno opierać się na karabinku lub trzymać go tuż u wylotu lufy.

Przy zmianie położenia nóg położenie karabinka pozostaje bez zmiany.

206. Postawa zasadnicza. W postawie zasadniczej z bronią u nogi szeregowiec trzyma karabinek oparty o ziemię pionowo przy prawej nodze, językiem spustowym w przód. Koniec trzewika kolby na wysokości palców u nogi.

Prawa ręka wyciągnięta o tyle, że łokcie obu rąk są na równej wysokości, obejmuje karabinek. Kciuk od strony lufy, reszta palców zwarta — na łożu (pasie). Karabinek lekko przyciśnięty do biodra.

Lewa ręka i reszta ciała jak w postawie zasadniczej bez broni.

207. „Na pas — broń".

Komenda *„Na pas — broń"*.

Chwyt *„Na pas — broń"* wykonywa się w postawie swobodnej.

Szeregowiec prawą ręką unosi karabinek i wprowadza go w położenie pionowe przed środek ciała, językiem spustowym w lewo, tylny bączek na wysokości wszycia kołnierza, lewa ręka chwyta karabinek tuż pod prawą; łokcie zbliżone do ciała.

Gdy lewa ręka ujęła karabinek, prawa dłoń puszcza karabinek, chwyta i naciąga pas przesuwając się po nim w kierunku piersi.

Lewa ręka puszczając karabinek zarzuca go na prawe ramię, a jednocześnie prawa ręka przesuwa się po pasie w dół na wysokość pasa głównego; lewa ręka wraca do poprzedniego położenia.

Szeregowiec trzyma karabinek na pasie na prawym ramieniu, wylotem lufy do góry, nadając mu pionowe położenie; prawa dłoń trzyma pas karabinkowy na wysokości pasa głównego, prawe ramię dotyka tułowia.

208. Powrót do postawy „Do nogi — broń".

Z postawy z bronią na pasie na komendę *„Do nogi — broń"* szeregowiec, w postawie swobodnej, wysuwa kolbę karabinka nieco w przód, a jednocześnie chwyta karabinek lewą ręką powyżej kabłąka.

Gdy lewa ręka ujęła karabinek, wysuwa szeregowiec prawe ramię spoza karabinka ku ciału i wyrzuca go krótkim ruchem, wylotem lufy w przód, chwytając prawą dłonią z góry za nakładkę powyżej celownika.

Wreszcie stawia prawą ręką karabinek przy prawej nodze; lewa ręka wraca do poprzedniego położenia.

209. „Przez plecy—broń".

Szeregowiec zawiesza karabinek na pasie przez plecy tak, aby wylot lufy był skierowany na lewo w skos w górę, kolba pod łokciem prawej ręki.

Na komendę *„Przez plecy — broń"* szeregowiec z karabinkiem u nogi wykonywa zwrot na prawo w skos, odstawiając jednocześnie prawą nogę na pół kroku w prawo, po czym zawiesza karabinek przez plecy w najprostszy sposób.

Po wykonaniu tych czynności przybiera poprzedni front i staje w postawie swobodnej.

Powrót z postawy *„Przez plecy — broń"* do postawy *„Do nogi — broń"* wykonywa szeregowiec w sposób odwrotny jak wyżej.

Szeregowiec wykonywa te chwyty w postawie swobodnej.

210. „Za szyjkę— broń".

Komenda *„Za szyjkę — broń"*.

Chwyt wykonywa się w postawie swobodnej z postawy z bronią u nogi.

Szeregowiec unosi karabinek prawą ręką pionowo do góry i chwyta go lewą ręką tuż nad prawą. Prawą ręką chwyta szyjkę kolby od strony rączki zamkowej, obejmując szyjkę kciukiem z przodu tuż pod kabłąkiem, a pozostałymi palcami od tyłu pod skrzydełkiem bezpiecznika.

Tak ujęty karabinek przenosi prawa ręka do prawego boku, a jednocześnie lewa wraca do poprzedniego położenia. Karabinek spoczywa pionowo w prawej ręce wyciągniętej na całą długość, lekko przyciśnięty do biodra i ramienia w okolicy pachy.

Z postawy z bronią za szyjkę przechodzi szeregowiec do postawy z bronią u nogi — na komendę *„Do nogi — broń"*. Szeregowiec chwyta wtedy karabinek lewą ręką tuż nad celownikiem, po czym ujmując karabinek prawą ręką tuż nad lewą stawia go przy nodze jak w § 206, jednocześnie lewa ręka wraca do poprzedniego położenia.

211. Podłużanie i skracanie pasów.

Podłużanie i skracanie pasów wykonywa się w postawie swobodnej na komendę *„Pasy — zdłuż"* albo *„Pasy—skróć"* w najprostszy dowolny sposób.

Podłużenie lub skrócenie pasów można nakazać zarówno w miejscu jak w marszu.

212. „Do przejrzenia — broń".

Na komendę *„Do przejrzenia — broń"* szeregowiec w postawie swobodnej otwiera lewą ręką ładownicę, następnie ruchem jak przy ładowaniu otwiera zamek karabinka i kładzie karabinek z otwartym zamkiem na lewym ramieniu.

Karabinek wylotem lufy do tyłu, pochylony prawie do położenia poziomego, trzyma szeregowiec lewą ręką za kolbę.

Po przejrzeniu karabinka szeregowiec bez komendy zdejmuje karabinek z ramienia, zamyka zamek zwalniając jednocześnie iglicę jak po rozładowaniu, po czym bierze broń do nogi i zapina ładownicę.

213. Poruszenia z karabinkiem.

Podczas zwrotów w miejscu z bronią u nogi szeregowiec unosi nieco karabinek i przyciska go do uda; po wykonaniu zwrotu opiera go znowu kolbą o ziemię.

Podczas zwrotów w marszu z bronią u nogi, wykonywanych tylko przy niewielkich przesunięciach szeregowca lub oddziału, szeregowiec trzyma prawą ręką karabinek nieco uniesiony przy udzie, wylot lufy nieco podany do przodu. Lewa ręka przytrzymuje bagnet ujęty u końca pochwy.

W czasie marszu z karabinkiem na pasie lub przez plecy ręka (ręce) porusza się jak w § 138.

Podczas biegu z bronią u nogi szeregowiec trzyma karabinek prawą ręką w środku ciężkości, wylotem lufy skierowanym w górę i nieco do przodu. Lewa ręka przytrzymuje bagnet ujęty u końca pochwy.

Jeżeli w chwili nakazania biegu szeregowiec ma broń na pasie, bierze ją do nogi bez osobnej komendy. Po skończeniu biegu bierze broń do postawy, w jakiej ją miał przed rozpoczęciem biegu. Karabinka przewieszonego przez plecy nie zdejmuje się do biegu.

Przy wywoływaniu z szyku szeregowca z karabinkiem obowiązują zasady podane w § 147 z tą różnicą, że jeśli miał karabinek na pasie, po wystąpieniu bierze broń do nogi.

Szeregowiec wywołany w marszu zachowuje broń w takim położeniu, w jakim ją miał w chwili wywołania.

Po komendzie „*Do mnie*“ albo np. „*Do pana rotmistrza X*“ szeregowiec maszeruje do wzywającego z bronią w ręce (jak do biegu) i staje przed wzywającym, biorąc broń do nogi. Oddanie honorów

następuje przez przybranie postawy zasadniczej i skierowanie wzroku na wzywającego.

Szeregowiec z karabinkiem przewieszonym przez plecy nie zdejmuje go przy wystąpieniu, a wezwany do przełożonego zachowuje się jak szeregowiec bez broni.

214. Oddawanie honorów z karabinkiem.

a) Szeregowiec stojący w miejscu z karabinkiem: na pasie, przy nodze, za szyjkę lub w innym położeniu, z wyłączeniem postawy z karabinkiem przez plecy, dla oddania honorów przybiera postawę zasadniczą z bronią u nogi, frontem do przechodzącego przełożonego (starszego) i zachowuje się, jak szeregowiec oddający honory bez nakrycia głowy.

b) W marszu szeregowiec z karabinkiem: na pasie, za szyjkę i w ręce (jak do biegu), dla oddania honorów przybiera sprężysty krok jak na komendę „*baczność*“ i, utrzymując karabinek w odpowiedniej postawie, zwraca głowę w stronę przełożonego (starszego) jak przy salutowaniu. W czasie oddawania honorów ręka wolna porusza się jak w § 138.

c) Szeregowiec z karabinkiem przez plecy bez przypiętej szabli lub z szablą w pochwie oddaje honory przez salutowanie.

d) Oddawanie honorów w szczególnych wypadkach podaje „Regulamin służby wewnętrznej“.

215. Nakładanie i zdejmowanie bagnetu.

Na komendę „*Bagnet — na broń*“ szeregowiec pochyla prawą ręką karabinek lufą w lewo, ujmuje go lewą ręką, prawą zaś wyjmuje bagnet z pochwy i nasadza go na broń, po czym karabinek wraca do pierwotnego położenia.

Na komendę „*Bagnet — zdejm*“ szeregowiec pochyla i ujmuje karabinek jak wyżej, prawą ręką zdejmuje bagnet i chowa go do pochwy, po czym karabinek wraca do pierwotnego położenia.

216. Ładowanie i rozładowywanie.

Ćwiczenia w ładowaniu i rozładowywaniu karabinka należą do zakresu wyszkolenia strzeleckiego. Sposób wykonania tych czynności określa „Instrukcja strzelecka cz. I“.

217. Padanie i powstawanie.

Komenda „Padnij“.

Szeregowiec z bronią u nogi robi wykrok lewą nogą i szybko klęka na prawe kolano, jednocześnie wyciąga lewą rękę wprost przed siebie dłonią skierowaną ku ziemi; prawą ręką unosi karabinek i trzyma go w środku ciężkości, wylotem lufy w górę i skośnie w lewo w przód; pochylając się w przód opuszcza się na lewe kolano, lewą dłoń i prawy łokieć.

W postawie leżącej trzyma nogi i korpus przywarte do ziemi, wzrok skierowany przed siebie. Karabinek leży na lewym przedramieniu. Prawa ręka trzyma karabinek za nakładkę, zamkiem nieco ku górze. Wylot lufy nie dotyka ziemi.

Na komendę „*Powstań*“ szeregowiec unosi karabinek wylotem lufy nieco ku górze; przyciągając prawe kolano jak najbliżej tułowia, lewą dłonią opiera się o ziemię tuż pod lewą piersią; całe ciało pozostaje przywarte do ziemi.

Następnie odbija się lewą ręką od ziemi, podnosi się, wysuwa lewą nogę w przód i klęka na prawe kolano, po czym powstaje, dostawiając prawą nogę do lewej, i przybiera postawę swobodną.

Poszczególne ruchy, składające się na padanie lub powstawanie, powinny następować po sobie płynnie i szybko. Należy chronić karabinek przed uderzeniem i zanieczyszczeniem.

Padanie stosuje się zarówno w miejscu jak w marszu.

Jeżeli broń jest na pasie lub przez plecy, przed padnięciem szeregowiec (z wyjątkiem szeregowców niosących sprzęt w ręku, np. obsługa ciężkiego karabina maszynowego) zdejmuje ją bez osobnej komendy.

218. „Kryj się".

Na komendę *„Kryj się"* szeregowiec szybko wyszukuje w pobliżu miejsce do dobrego ukrycia się, gdzie pada pozostając nieruchomo i w milczeniu. Komenda ta może być uzupełniona wskazaniem miejsca ukrycia się.

219. Czołganie się.

Czołganie się może szeregowiec wykonywać w dwojaki sposób:

a) ująwszy karabinek w obie ręce i trzymając go poziomo przed głową, zamkiem ku górze, opiera się o ziemię na zgiętych łokciach i końcach palców nóg; wyprężając całe ciało posuwa się w przód, posiłkując się łokciami i końcami palców nóg, zwraca przy tym uwagę, aby ciało było uniesione nad powierzchnią ziemi tylko o tyle, o ile jest to konieczne do wykonania ruchu;

b) trzymając karabinek w prawej ręce, zamkiem skierowanym nieco ku górze podciąga prawe kolano jak najbliżej tułowia, po czym przy pomocy lewej ręki opartej o ziemię przesuwa całe ciało w przód jak najbliżej ziemi.

220. Skoki.

Skok wykonywa szeregowiec na komendę *(„Na wprost do rowu) skok—biegiem marsz“*. Na *„Skok“* szeregowiec, jeśli strzelał i ma karabinek nie naładowany, ładuje i zabezpiecza go, zapina ładownicę i przygotowuje się do poderwania podobnie, jak to podano w § 217, omawiającym powstanie.

Na hasło *„Biegiem marsz“* szeregowiec sprężyście zrywa się i biegnie naprzód. Jeżeli wyznaczone stanowisko jest zbyt daleko, aby je osiągnąć jednym skokiem, stosuje samodzielnie konieczne przerwy w biegu („przerwy oddechowe“).

Władanie karabinkiem konno.

221. „Do boju — broń“. „Przez plecy—broń“.

Na komendę *„Do boju — broń“*, a w razie potrzeby samorzutnie, zdejmuje jeździec na koniu karabinek z postawy *„Przez plecy — broń“* w następujący sposób:

— odpina prawą ręką troczek;

— ujmuje prawą ręką szyjkę karabinka i wysuwa kolbą w przód tak, aby można było następnie przesunąć całą prawą rękę między karabinkiem a tułowiem;

— chwyta karabinek prawą ręką za szyjkę i podnosi go do góry tak, aby następnie mógł przerzucić pas karabinka przez głowę;

— opiera prawą pięść (trzymając karabinek) na prawym udzie w odległości 2 dłoni od stawu biodrowego; karabinek skierowany wylotem lufy ukośnie w lewo w przód i do góry (w razie potrzeby oparty o lewe przedramię) (ryc. 80).

Przewieszanie karabinka przez plecy wykonuje jeździec na komendę *„Przez plecy — broń“* w odwrotnym porządku jak przy zdejmowaniu.

Ryc. 80.

Władanie ręcznym karabinem maszynowym.

222. Postawy.

Zarówno w postawie swobodnej jak zasadniczej z bronią u nogi celowniczy trzyma ręczny karabin maszynowy według zasad podanych w §§ 205 i 206 dla postaw ze zwykłym karabinkiem.

Prawa ręka trzyma ręczny karabin maszynowy, objęty kciukiem od tyłu, za lufę, pozostałymi zaś palcami, zwartymi od przodu, za rurę gazową.

Lewa ręka i reszta ciała, zależnie od postawy, w jakiej się znajduje celowniczy w danej chwili.

223. Chwyty.

Chwyty *„Na pas — broń“* i *„Do nogi — broń“* wykonywa celowniczy w taki sam sposób jak *„Na pas — broń“* i *„Do nogi — broń“* zwykłym karabinkiem (§§ 207 i 208).

224. „Do przejrzenia — broń".

Na komendę *„Do przejrzenia — broń"* celowniczy zawiesza ręczny karabin maszynowy pasem na szyi, kolbą w lewo w dół, wylotem lufy w prawo w górę.

Skoro przeglądający znajdzie się tuż przy celowniczym, ten napina zamek i zabezpiecza karabin maszynowy.

Dowódca przegląda go, po czym celowniczy wobec przeglądającego odbezpiecza i opuszcza spust. Gdy przeglądający przechodzi do następnego szeregowca, celowniczy wraca do pierwotnej postawy.

225. Poruszenia.

Podczas zwrotów w miejscu i w marszu, a także w czasie marszu z ręcznym karabinem maszynowym, celowniczy postępuje według zasad podanych w § 213.

Do biegu bierze celowniczy ręczny karabin maszynowy prawą ręką w środku ciężkości lub w obie ręce, ujmując go ręką lewą za nakładkę, a prawą za szyjkę kolby.

W drugim wypadku niesie go wylotem lufy skierowanym nieco w lewo w skos, w górę.

Padanie wykonywa celowniczy tak samo jak z karabinkiem (§ 217), przytrzymując ręczny karabin maszynowy prawą ręką podchwytem za nakładkę i chroniąc go przed uszkodzeniem i zanieczyszczeniem.

Ręczny karabin maszynowy leży chłodnicą na lewym przedramieniu.

226. Postawy strzeleckie, składanie się, ładowanie i rozładowywanie.

Sposób wykonania podaje „Instrukcja strzelecka cz. II. Ręczny i lekki karabin maszynowy" w odpowiednich paragrafach.

Władanie pistoletem.

227. Wskazówki szkolenia.

Władanie pistoletem wykonuje się według „Instrukcji strzeleckiej część VIII. — O. 5/1937. VIII. Pistolet Vis wz. 35".

SZTANDAR.

Chwyty sztandarem pieszo.

228. Postawy ze sztandarem.

W postawie zasadniczej ze sztandarem u nogi podoficer sztandarowy trzyma sztandar postawiony przy prawej nodze, na trzewiku drzewca, na wysokości palców prawej nogi.

Drzewce przytrzymuje prawa ręka dłonią powyżej pasa głównego; łokieć prawej ręki lekko przyciśnięty do ciała.

W postawie swobodnej sztandar pozostaje przy prawej nodze.

229. Chwyty sztandarem.

Gdy oddział wykonywa chwyt *„Szable—w dłoń"*, podoficer sztandarowy kładzie sztandar prawą ręką, pomagając sobie lewą, na prawe ramię.

Płat sztandaru musi być oddalony co najmniej na szerokość dłoni od barków.

Gdy oddział wykonywa chwyt *„Szable—schroń"*, podoficer sztandarowy przenosi sztandar prawą ręką, pomagając sobie lewą, do podstawy u nogi.

W dłuższym marszu nosi podoficer sztandarowy sztandar na prawym lub lewym ramieniu.

W marszu i podczas słoty, na rozkaz dowódcy, zakłada się na sztandar pokrowiec.

230. Prezentowanie. Na komendę *„Prezentuj — broń“* stawia się sztandar drzewcem pionowo przy prawym ramieniu, prawa ręka obejmuje trzewik, a lewa przytrzymuje drzewce na wysokości ramienia. W tym położeniu pozostaje sztandar, dopóki nie padnie komenda *„Na ramię — broń“*, po której się przenosi sztandar w położenie jak w § 229.

231. Salutowanie. Salutowanie w miejscu wykonywa podoficer sztandarowy z postawy *„Prezentuj—broń“* w chwili, gdy przełożony, którego się salutuje sztandarem, zbliży się na 6 kroków.

Przy salutowaniu przed Prezydentem Rzeczypospolitej i Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych (Naczelnym Wodzem) podoficer sztandarowy wykonywa zwrot na prawo w skos i pochyla sztandar oburąc w przód tak, aby drzewce sztandaru było poziomo, a płat sztandaru na wysokości 2 dłoni od ziemi. W tej postawie pozostaje, dopóki przełożony nie minie trzeciego żołnierza, stojącego na lewo od sztandaru, po czym bez osobnej komendy przenosi sztandar z powrotem do postawy prezentowania.

Przy salutowaniu przed innymi przełożonymi, których się salutuje sztandarem, podoficer sztandarowy postępuje jak wyżej z tą różnicą, że opuszcza sztandar tak, aby drzewce było pochylone o 45^0 od ziemi.

W marszu (podczas defilady) salutowanie sztandarem odbywa się w taki sam sposób. Podoficer sztandarowy pochyla sztandar na 6 kroków przed przełożonym, a bierze go, bez osobnej komendy, na ramię 3 kroki za nim.

Chwyty sztandarem konno.

232. Postawa i chwyty.

Postawa zasadnicza podoficera sztandarowego ze sztandarem na koniu jest następująca: sztandar spoczywa trzewikiem drzewca w tulei na bandolierze, płat sztandaru oddalony na szerokość dłoni od barku; drzewce przytrzymuje prawa ręka dłonią powyżej pasa głównego, łokieć prawej ręki lekko przyciśnięty do ciała, lewa trzyma wodze.

Postawę zasadniczą przybiera się na komendę *„Baczność“* lub *„Prezentuj — broń“*.

Na komendę *„Spocznij“* podoficer sztandarowy opiera drzewce sztandaru o prawy bark, prawa ręka, swobodnie opuszczona w dół, ujmuje drzewce podchwytem.

233. Salutowanie.

Salutowanie wykonywa podoficer sztandarowy z postawy zasadniczej, wyprostowując prawą rękę trzymającą drzewce sztandaru, i pochyla sztandar w przód jak można najwięcej.

Przy salutowaniu w marszu podoficer sztandarowy pochyla sztandar na 12 kroków przed przełożonym, a bierze go do postawy zasadniczej na 6 kroków za nim.

BIBLIOTEKA NAUKOWA WAP

29529/
11

2513